

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

J. P. AABOE KRISTENSEN

ERINDRINGER

FRA MIT LIV

ANKER HEEGAARDS BOGHANDEL
v. J. LEHMANN DEGN — HORSSENS

ERINDRINGER FRA MIT LIV

J. P. AABOE KRISTENSEN

ERINDRINGER
FRA MIT LIV

ANKER HEEGAARDS BOGHANDEL
v. J. LEHMANN DEGN - HORSSENS

SPRINGSCHNITTWERK
KOPF PETERSEN & CO. MANHATTEN
NEW YORK

INDHOLD:

1) Hjem, Slægt og Barndomstid	9
2) Ungdomstiden og Seminarietiden	37
3) 4½ Aar i Estvad	48
4) 7 Aar i Sinding	62
5) 33 Aar i Barrit	79
a) Rejseminder	87
b) Mit Forhold til Afholdssagen	117
c) Kirkeligt Samfund (en Haandsrækning).....	125
6) Spredte Træk.	
1) Genforeningen	131
2) To Præster i Barrit	135
3) Lidt Deltagelse i Politik	139
4) Vore Børn	142
5) Afslutning	144

FORORD.

Da mit Liv er levet i et Spand af Aar, der baade aandeligt og materielt har været en Grødetid for vort Folk paa saa mange Maader, og da min Gerning er øvet paa Egne, hvor adskillige af Tidens Livsrørelser satte kendelige Spor i Befolkningen, har jeg i de senere Aar næret den Tanke for mine Børns Skyld at nedskrive mine Erindringer. — Derimod var det ikke paa Forhaand min Mening at udgive disse offentlig. Men under Arbejdet paa at samle mine Livsminder sammen, modtog jeg imidlertid fra flere Sider Opfordring til at lade dem udgive. Jeg bad da først Højskoleforstander Grønvald Nielsen, Vestbirk, om at læse dem igennem og sige mig sin Mening derom. —

Dette er sket, og hans Udtalelser om dem var af den Art, at de gav mig Mod til at lade dem udkomme.

Jeg gør da dette i Haab om, at denne jævne Skildring af Tidsbegivenheder og Personer, jeg har staaet i Forhold til, maa blive til Glæde og Gavn for dem, som den kommer i Hænde.

Horsens, den 5. Juni 1929.

J. P. AABOE KRISTENSEN.

MIN SLÆGT OG MIN BARNDOMSTID.

»Mindets Blomsterflor fra Barndomshjem
sanked vi med barnlig Glæde,
drog fra Skyggen dem i Lyset frem,
slynged dem i festlig Kæde,
nænsomt sysled vi med Blomst og Blade,
snart i Vemod, snart saa barneglade —
Mindet har en sælsom Magt.«

»Barnemindet rækker langt«, siger et kendt og sandt Ord. — Naar jeg her forsøger at tegne et Billede af mit Barndomshjem, mit lykkelige Liv der og min Slægt, staar ogsaa alt ganske klart for mig endnu, skønt jeg i Alder er rykket nær op imod Støvets Aar.

Jeg ser Stuerne, Haven og Marken, samt Egnen, hvor mit Hjem laa, ganske tydeligt med mit Sjæls Øje, ser Faders og Moders milde Blikke, hører deres Stemmer og husker adskillige af de gode Ord, de har givet mig med paa Vejen. Men mest skylder jeg dem Tak for deres Livs Vandel, der var af den Art, at den kunde tjene mig, mine Søkende og mange andre i den hjemlige Kreds som et godt Eksempel til Efterfølgelse. — Jeg er født i Sindinghede, Kragelund Sogn, ca. 10 km Nordvest for Silkeborg, den 23. August 1863, som den yngste

af en stor Børneflokk — ialt 8, hvoraf 3 dog døde som ganske smaa. Kragelund Sogns Kirkebog udviser, at jeg er hjemmedøbt den 24. August, hvilket kan tyde stærkt paa, at mine Forældre ikke har haft stor Tro til min Levedygtighed. Navnet: *Jens Peter Aaboe Kristensen*.

Ved efter Kirkebogen i mit Fødesogn at søge visse Oplysninger angaaende mine Slægtsforhold, har jeg opdaget, at Navnet »Aabo« — uden at jeg nogen Sinde har vidst det — er indført med »e«, altsaa »*Aaboe*«. Paa Grund af denne min Uvidenhed findes det lille »e« heller ikke i vore Børns Navne. — Jeg er opnævnt efter afdøde Lærer Peter Aaboe i Engesvang. Han var en god Ven af mine Forældre og havde i en trang økonomisk Tid (Treaarskrigen) ydet dem værdifuld Støtte, og i taknemmelig Erindring herom bad de ham om Lov til, at jeg maatte blive opnævnt efter ham. Hans fulde Navn er: *Jens Peter Aaboe*. Mine Forældre har ikke været tilstrækkeligt opmærksomme overfor Stavemaaden af Navnet: *Aabo*. At jeg selv har levet i Uvidenhed paa dette Omraade skyldes, at der i min Skudsmaalsbog *ikke* findes »e« i *Aabo*. Jeg er konfirmeret udensogns, og da der i sligt Tilfælde skal foreligge Daabsattest, er jeg gaaet ud fra, at »*Aabo*« uden »e« var den rigtige Form. Ved Selvsyn er jeg blevet overbevist om, at Kirkebogen siger noget andet. I mit Eksamensbevis, samt i mine 3 Kaldsbreve staar Navnet ligeledes uden »e«, og da der ogsaa her har foreligget Daabsattest, maa jeg gaa ud fra, at der et sket Fejl, som nu kommer frem i Anledning af disse mine Erindringer. — Om min Navner, Lærer Peter Aaboe, Engesvang, her nogle faa Træk.

Han var en begavet Mand, sjælden flittig og taktfuld

i al sin Færd. Han nød stor Anseelse i den Kreds, hvor hans lange Virke faldt. Tillige var han Befolkningens juridiske Konsulent, til hvem mange søgte for at faa klarret et eller andet vanskeligt og indviklet Spørgsmaal, ligesom han skrev Skøder og andre juridiske Dokumenter, hvorved han sammensparede sig en Kapital paa 14,000 Kr. — Han var gift 2 Gange. Begge Ægteskaber var barnløse.

Men for at opveje dette Savn, optog Lærer Aaboe i sit Hjem to Smaapiger, hvoraf den ene i alt Fald fik Navnet »Aaboe«, og altsaa maa betragtes som Adoptivdatter. — Ved Testamente stiftede han af førnævnte Beløb et Legat til Fordel for værdige trængende i Engesvang Sogn. Legatet traadte i Kraft efter hans anden Kones Død 1908 og vil blandt andet bevare hans Navn for kommende Slægter. —

Han førte Dagbog, hvori man finder mange interessante Optegnelser. Han har for Eksempel gjort Optegnelser vedrørende sine gamle Elever. Disse Optegnelser viser, at han har fulgt deres Færd ude i Verden og vidst god Besked om deres Liv og Kaar. Han har ligeledes udregnet nøjagtigt, hvor mange Dage han har holdt Skole i sin Embedstid, og hvor mange Børn han har undervist. Resultatet er: 9455 Skoledage og 772 Børn. Lærer Peter Aaboe var tillige en fin Korttegner. Der findes efter ham nydelige geografiske Kort, som han har tegnet og benyttet ved sin Geografiundervisning. —

Sognefoged Jens Jensen, Kragelund, har efter Lærer Aaboes egne Optegnelser i »Historisk Samfunds Aar bog for Lysgaard og Hids Herreder for 1918« udgivet under Titelen: »En Landsbydegns Slægtshistorie« en Del

om gamle Aaboe i Engesvang. Heri findes ogsaa hans Slægtsregister, som han med stor Omhu selv har udarbejdet og ført tilbage til Aaret 1540. —

Heraf fremgaar det, at han nedstammer paa den ene Side fra en gammel Præsteslægt og tillige gennem en senere Sidelinie fra Landets fornemme og mest kendte Adelsslægter som: Krag, Stampe, Juel, Bille, Skram og Rosenkrands.

Efter hans egne Optegnelser kan anføres: Lærer Jens Peter Aaboe er født i Viborg den 5. April 1814 af Forældrene Købmand Clemens Fischer Aaboe og Hustru Ane Kirstine Lundum.

Af Slægtsregistret fremgaar det, at Navnet »Aaboe« er kommet ind i Slægten omkring 1666. Den første, som bar det, var Peder Pedersen Aaboe, Provst i Vellev Aaret 1700. Om ham fortæller min Navner, at han var blind i de sidste af sine Leveaar, men forrettede dog Tjeneste, da han kunde baade Evangelierne, Epistlerne og Kollekterne samt Ritualerne udenad. Dennes Søn Henrik Blichfeldt Pedersen Aaboe, ligeledes Præst i Vellev (død 1754), var i ti Aar lammet, saa at han hverken kunde gaa eller staa. Dog blev han ved at varetage sin Gerning næsten til sin Død, idet han lod sig bære ind i Kirken i en Stol, som kunde drejes omkring. I denne prædikede han fra Alteret. —

Lærer Aaboes Bedstefader var Præst i Kragelund—Funder fra 1778 og Provst fra 1803—13. Han efterfølges i Embedet af sin Søn, Niels Michael Aaboe, Lærer Aaboes Farbroder. I dette Præstehjem i Kragelund optages min Navner — kun 14 Aar gammel — og begynder ved Farbroderens Hjælp at forberede sig til Lærergernin-

gen. Ved sin Dygtighed og Flid erhvervede han sig her saa mange Kundskaber, at han helt uden Ophold paa noget Seminarium eller anden Skole indstillede sig til Lærereksamen paa Lyngby Seminarium 1837 og bestod med Hovedkarakteren »Duelig«. Han fortæller selv, at han vandrede paa sin Fod de mange Mil fra Kragelund til Lyngby og hjem igen. Samme Aar blev han kaldet til Lærerembedet i Kristianshøj, Kragelund Sogn, hvor han var indtil 1857, da han blev forflyttet til Engesvang. Fra dette Embede søgte han Afsked 1878, men blev boende i Engesvang. Hans Embedsindtægter var efter Nutidens Forhold mere end beskedne. Han begyndte 1837 med en Aarsløn paa 378 Kr. og endte med en Slutløn paa 717 Kr. i 1878.

Med Hensyn til hans Virksomhed uden for Skolen skal her blot nævnes, at han i Aarene 1857—62 var Sogneraadsformand i Kragelund—Funder, to ret udstrakte Hedesogne, der nok kunde give en Formand godt at bestille. — Straks efter, at Lærer Aaboe var blevet kaldet til Engesvang, begyndte han at arbejde for Virkeliggørelsen af een af sine kæreste Tanker, nemlig at faa bygget en Kirke i Engesvang, hvor der før havde været Kirke, af hvilken der endnu fandtes Ruiner; men som i Tidernes Løb var sunket i Grus. Han saa ogsaa den nye Kirke begynde at rejse sig blandt de mange nye Kirker, der i Midtjyllands Hedeegne er bygget i det sidste halve Aarhundrede, og som taler om Kristensind og Fremskridt i disse Egne; men han oplevede ikke at se Kirkens Fuldendelse. Den 11. Desember 1895 døde han og blev begravet paa Kragelund Kirkegaard. Da Kirken i Engesvang Aaret efter var blevet indviet, og den nye

Kirkegaard dersteds taget i Brug, var det stærkt under Overvejelse at flytte Lærer Aaboes jordiske Levninger til Engesvang. Alle Forberedelser og Formaliteter var i Orden; men da det kom til en sidste Afgørelse, veg hans Enke tilbage for Flytningen, og han og hans to Hustruer hviler nu sammen paa Kragelund Kirkegaard og nær det Præstehjem, hvor Peder Aaboe tilbragte nogle lykkelige Ungdomsaaar, og hvor han, saa længe hans Farbroder levede, havde som et andet Hjem. —

Naar jeg siden hen valgte selv at blive Lærer, har det — saa vidt jeg selv kan skønne — ikke mindste Forbindelse med denne Opnævnelse efter Lærer Aaboe i Engesvang. Hverken han, mine Forældre eller nogen som helst anden har i mindste Maade tilskyndet mig til at gaa Lærervejen.

Det kom som et stærkt Kald til mig straks efter min Konfirmation, og jeg er fuldt overbevist om, at Gud vilde, jeg skulde gaa den Vej. Jeg har da heller aldrig — til Trods for de store Vanskeligheder, denne Gerning har — fortrudt mit Valg. —

Mit Hjem laa i Udkanten af Kragelund Skov. Beliggenheden var efter Egnens Forhold smuk. Mod Øst var æer, særlig fra højtliggende Steder paa Marken, en vid Udsigt ned over de frugtbare Sogne: Sinding og Sejling. I klart Vejr kunde vi hver Dag fra vore Vinduer se Himmelbjerget med det kendte Udsigtstaarn, bygget til Minde om Frederik den 7. —

Mine Forældre købte Ejendommen 1847 for 800 Kr. Heraf kunde de selv betale det halve. Til Betaling af Resten, samt til Opførelse af de nødvendigste Bygninger

og til Anskaffelse af en Smule Besætning, laante Lærer Aaboe, Engesvang, dem 1100 Kr. —

Ejendommen bestod af 19½ Td. Land. Heraf var 7½ Td. Land Fællesmose, hvor Beboere i Kragelund havde Ret til Tørveskær. Resten, 12 Tønder Land, laa hen, dels i Skov og dels i Hede.

Min Fader ryddede nu en lille Plet i Skovens Udkant og opførte der til Dels selv Huset, hvori han og Moder som nygifte flyttede ind.

Til at begynde med bestod hele Besætningen kun af een eneste Ko. — Det værste var endda, at Fader Aaret efter — altsaa 1848 — maatte drage fra Hus og Hjem, samt Moder, og vandre Syd paa for at kæmpe for sit Fædreland. Han var Infanterist; men paa Sessionen havde han Valget mellem at blive Dragon eller Infanterist. Han valgte det sidste. Dog sagde han, at han senere bitterligt fortrød dette Valg, da han i Krigsaarene blev indkaldt; thi derved fik han det meget strengere. —

Han deltog i hele Trearskrigen og var med i alle store Slag med Undtagelse af Istedslaget. Den 25. Juli 1850, da dette store Opgør fandt Sted, laa Fader syg af Koldfeber paa Lazarettet i Sønderborg. —

Han kom sig dog helt af denne Sygdom, ligesom han i det hele taget gennemgik Krigens Farer og Strabadser uden at blive saaret eller have Mén deraf. —

I de tre Krigsaar var han om Vinteren hjemme under Vaabenstilstanden, men maatte atter hvert Foraar »trække i Trøjen« igen og forlade Moder og det lille nybyggede Hjem uden at vide, om han nogen Sinde vendte tilbage igen.

Det var strenge Tider for dem begge. Min Moder sagde altid, naar de siden talte derom: »Folk var saa gode og hjælpsomme imod mig, og Gud var mig nær i Sjæl og Sind, saa at alt gik langt bedre, end jeg turde vente. Jeg manglede aldrig noget.«

Begivenhederne, som Far oplevede i disse Krigsaar, stod stedse meget levende for ham. En nærboende Gaardmand havde ogsaa været med i Krigen. Han og Fader opfriskede ofte deres Krigsminder med hinanden i de lange Vinteraftener, og jeg var da en meget opmærksom Tilhører.

I disse Vinteraftener grundlagdes min historiske Sans, kan jeg godt sige. Tillige opstod der hos mig en stærk Lyst til at se de Egne, hvor disse store historiske Begivenheder skete, en Lyst, som jeg vist aldrig faar helt tilfredsstillet; thi Sønderjylland og de mindere Steder dernede drager mig endnu stadigt, uagtet jeg har gæstet dem ret ofte. —

Begge mine Forældre stammer fra Vium, Digteren St. St. Blichers Fødeby. Min Fader, *Kristen Andersen*, er født i Hornskov, Vium Sogn, den 10. December 1822 og døde den 5. December 1882, altsaa 60 Aar gammel. Han døde af Mavekræft og led meget, særlig det sidste Aars Tid. Nogle faa Aar før sin Død fik han Gigtfeber, og siden den Tid var han i det hele taget ikke rask mere. Indtil da havde han saa godt som aldrig kendt til Sygdom, besad stor fysisk Kraft og var en ualmindelig flittig og arbejdsom Mand.

Som før nævnt, laa Ejendommen til at begynde med hen i Hede og Skov, gammel Naturskov. — Tid efter anden blev Heden opdyrket, og Skoven ryddet, og nogle

Fig. 1: *P. Odgaard.*

tilstødende Mosearealer, hvor Tørven var afgravet, blev efterhaanden dyrkede og lagt ind under Ejendommen, ligesom Bygningerne blev fornyede og udvidede. Min Fader benyttede i mange Aar Stude som Trækkraft. De egnede sig paa Grund af deres Sindighed bedre end Heste til at trække Ploven, medens der endnu var Trærødder i den ryddede Skovjord.

Senere hen, da Jorden blev mere kultiveret, benyttede han Hest. Besætningen var i min Barndom 2 Køer, 1 a 2 Ungkreaturer, 3 a 4 Faar og 1 Hest. Vi avlede godt. Ligeledes voksede der med Aarene en smuk Frugt- og Urtehave op, som blev en Pryd for Hjemmet. —

Jorden var ved Opdyrkningen meget kalkfattig og kunde hverken yde Korn eller Græs, før den fik tilført Kalk (Mergel), og da der ikke paa Ejendommen eller i Nærheden fandtes Kalk, maatte denne hentes langvejs fra. I mange Aar hentede Fader Mergel med Studeforspand hver Sommer ved Hinge Sø (ca. 10 km borte). Han stod da op Klokken 3 om Natten og kørte den lange Vej for atter at være tilbage, inden det blev varmt, og Studene vilde bisse og blev ustyrlige. —

Om Sommeren var Arbejdsdagen forøvrigt saa lang, som Dagen var. Ogsaa om Vinteren var Fader altid tidligt oppe, gerne omkring ved Klokken 6. Han begyndte da sit Morgenarbejde med at skære Hakkelse, røgte Kreaturerne og gøre rent i Stalden. —

Som et Bevis paa hans sjældne Flid kan yderligere nævnes, at han i de lange Vinteraftener flettede Risurve eller Halmsimer. Disse sidste brugtes almindeligt alle Vegne ved Hustækning i Stedet for som nu Tækkergarn. —

Dette Husflidsarbejde forøgede naturligvis ogsaa i nogen Maade den beskedne Indtægt, som Ejendommen gav i Forhold til Tidens smaa Priser paa Landbrugsprodukter. —

Min Moder, Johanne Marie Jensen, er født i Hvam i den nordvestlige Del af Vium Sogn, den 1. Januar 1818 og døde den 9. April 1907, altsaa 89 Aar gammel, i Engesvang, hvor hun nød en kærlig Pleje hos sin yngste Datter.

Moders Billede staar ikke mindre klart for mit Øje end Faders, og naar jeg fremdrager dette her, er der 3 Ting, som særlig træder klart frem for mig i dette Billede, nemlig hendes *Gudsfrygt*, *Mildhed* og *Arbejdsomhed*.

Hun havde en køn og blød Sangstemme, og naar hun i de lange Vinteraftener, mens Fader flettede Kurve, sad og kartede eller spandt, sang hun næsten altid Sange eller Viser. —

Om Søndagen, hvis hun da ikke var i Kirke, tog hun Salmebogen frem, læste Evangeliet højt og sang de Salmer, som hørte til Søndagens Evangelium. Hun læste dernæst en Prædiken af Vilhelm Birkedals Prædikensamling.

Siden hen skænkede jeg hende: »Fra Kirken og Lønkammeret« af Pastor Hoff. Disse jævne, kristelige Betragtninger var hun meget glad ved, og hun bestemte inden sin Død, at jeg skulde have dem tilbage igen for at bortgive dem til et andet gammelt Menneske, der sad og ventede paa Hjemlov. Denne Bestemmelse har jeg da ogsaa efterkommet. —

Blandt de Salmer, hun sang for os, vendte hun ofte tilbage til 3 velkendte, nemlig: »Gud skal alting mage«,

»Du Herre Krist« og »Op dog Sion, ser du ej«. Disse tre Salmer var aabenbart hendes Yndlingssalmer. Naar hun bad sin Aftenbøn, sluttede hun ofte med Versene:

»Jesus kom dog nær til mig, lad mig aldrig slippe dig, gem dig i mit Hjertes Bo, gør det glad, og gør det tro.	Verden ejer ingen Lyst, som kan fylde dette Bryst; men naar du mig bliver nær, Himlen alt jeg ejer her.«
---	---

Jeg husker fra min tidligste Barndom, at der i Sog-
net var enkelte meget fattige Koner, som ind mod Jul,
naar der var slagtet, gik omkring med en stor Kurv paa
Armen og tiggede Fødevarer. Disse fattige gik ikke for-
gæves hos Moder. Der vankede endda oven i Købet gerne
en Kaffetaar. —

Naar Moders Flid for Vinteraftenernes Vedkommen-
de var resulteret i en hel Bunke Garnnøgler, blev disse an-
vendt til Strikning af Strømper og Uldtrøjer, samt til
Vævning af Tøj, som skulde bruges til Søndagsbrug eller
ved festlige Lejligheder. Saa maatte Moder af Sted til
Væveren, der var Datidens Kunsthaandværker paa dette
Omraade, og der blev forhandlet mellem de to om, hvor-
ledes Tøjet skulde være, og hvornaar det skulde gaa i
Væven. En skønne Dag kom saa Væveren med Tøjet,
der blev bedømt med kyndig Mine af begge Parter. Der-
næst blev Tøjet sendt til Silkeborg, hvor det færdigbe-
handlede paa Hammers Fabrik (Klædefabrik og Far-
veri). Naar Tøjet atter var vendt tilbage derfra, kom
næsten den mest festlige Stund, naar den omvandrende
Hjemmeskræder efter Bestilling kom med sit Værktøj.
De lykkelige, som skulde have nyt Tøj, stillede op for
at blive maalt paa alle Leder og Kanter. Dernæst kom

Saksen i Gang, og med sikker Haand blev Tøjet skilt i de fornødne Stykker af passende Størrelse og Form. Man betragtede Mesteren med spændte Blikke, naar han med korslagte Ben, siddende paa Bordet, atter begyndte at samle de ituklippede Dele. I et gammelt Mundheld hedder det: »Kød skaber Heste, Klæder Mennesker«. Naturligvis var det Skræderens Stolthed, naar Tøjet passede godt paa den, som skulde bruge det, og Skræderens Ry og Fremtidseksistens beroede jo ogsaa derpaa.

Vi havde en flink Nabo, der ofte sammen med sin Hustru kom af sig selv og besøgte mine Forældre i de lange Vinteraftener. Det forstyrrede slet ikke Husflidsarbejdet i mit Hjem; thi baade Manden og Konen havde deres Strikkestrømper og Garn med og tog straks fat, naar de var komne til Sæde, og lod »de fem liste ved«, som Blicher siger i »Æ Bindstou«. Hvad Digteren skildrer deri, passer nemlig helt ud paa min Hjemegn saa vel som paa Egnen Nord for, hvor Blicher har hentet sine Modeller til Personerne i »Æ Bindstou«. Aftenen sluttede altid med lidt fri Passiar og en Kop Kaffe. —

Mine Forældre drev Biavl paa gammel Maade med Bierne i Halmkuber. Dog begyndte de nu anvendelige Bihuse af Træ at komme i Brug i mine sidste Barndomsaar. —

Det blev min Bestilling i Middagsstunden om Sommeren, mens mine Forældre sov til Middag, at passe paa, hvis et eller flere af Staderne sværmede, og i saa Fald gøre Anskrig, især dersom Bierne gjorde Miner til at ville flyve bort fra Haven i Stedet for at sætte sig i en Busk eller et Træ. Fløj de væk, var der ikke andet at gøre end med bare Ben i hurtigt Løb at følge Sværmen for at

se, hvor den slog sig ned. Dette Kapløb endte dog ofte med, at man maatte opgive Forfølgelsen, idet Bierne kunde flyve over uvejsomme Steder eller flyve saa langt, at de smaa Ben blev trætte før Bierne. —

Om Efteraaret skulde saa Honningen tages fra de Stader, som ikke skulde overvintre, og saa kom det triste, at man med Svovldampe dræbte disse smaa flittige Skabningen for at røve deres opsamlede Vinterforraad. Men man kendte jo ingen anden Udvej den Gang.

Vinteren igennem, især ved Forkølelse, tyede vi jævnlige til Honningkrukken. En Del af Honningen blev solgt. Af Affaldet kogtes Mjød, der blev brugt til Skænk i Julehøjtiden for fremmede — ikke mindst for dem, der kom Nytaarsaften for »at skyde Nytaar ind« eller for at ønske glædeligt Nytaar. Det afsmeltede Voks var ogsaa af Værdi og kunde let afhændes i Silkeborg. —

Jeg blev tidligt vænnet til alt forefaldende Arbejde. Om Sommeren maatte jeg passe Kreaturerne, og for at spare paa Græsmarken lejede Fader gerne nogen Græsning i Skoven, som stødte op til vort Hjem. Derinde i Skoven maatte jeg saa passe Køerne, særligt om Eftermiddagen. De gik løse, og for at jeg kunde høre, hvor de var, og hvor de bevægede sig hen, havde de alle hver for sig en Bjælde om Halsen. Disse Bjælder havde forskellig Klang, som jeg let kendte, og derfor vidste jeg altid, hvor en bestemt Ko var, og kunde drive den tilbage, hvis den var ved at komme paa Afveje. —

Da jeg siden kom til Norge og var oppe paa adskillige Sætere, blev jeg levende mindet om disse Barndomsdage i Kragelund Skov ved at høre Klangen fra de norske Køers Bjælder.

Disse Dage i Skoven bød jo paa Ensomhed. Her var ingen Kammerater at komme sammen med eller at lege med; men *der* var dejligt i mange Henseender. Der var nu først Dyrelivet, som rørte sig derinde. Hare og Ræv saa jeg jævnlig. Der var endogsaa en Bakke med mange Rævegrave. Hugorme, Snoge og Staalorme var almindelige. Af Fugle var der mange. Baade Drossel og Sol-sort sang for mig. Skovduer kurrede, Skovskaden skræpede, og Spætten hamrede. Det var alt sammen noget for en Dreng, som havde Øren og Øjne opladt. —

Som Skoven ryddedes, blev alt det Træ, der ikke kunde anvendes til Gavntømmer, brændt til Trækul. — Denne Kulbrænding optog mig stærkt. Først blev Træet — deriblandt ogsaa Rødderne — kløvet og lagt til Tørring. Hen paa Sommeren, naar Materialet var tilstrækkeligt tørt, blev »Milen« sat. Med andre Ord. Træet blev stablet i Kegleform paa en bestemt Maade, saa at der var fornødne og tilstrækkelige Luftkanaler op gennem Milen. Denne blev tillige altid sat paa et Sted, hvor der kunde graves passende, stærke Græstørv til at dække Milen med. Kun den øverste Spids, i hvilken Milen antændtes, var utildækket. Fader havde flere Aar i Træk ofte 4—6 Miler aarlig. Nu kom den saa længe ventede og med Spænding imødesete Tid, da Milerne antændtes. Naar der var kommet godt Ild i Træet, dækkedes ogsaa Spidsen med Græstørv. Brændingen kunde vare 2 a 3 Dage, og i denne Tid gjaldt det om nøje at passe paa, at Milen ikke brændte igennem, og det vil sige, at den ikke brændte i Lue, men stadigt under fornødent Dække, hvorfor Fader maatte vaage mindst een Nat under denne Kulbrænding. Jeg fik gerne Lov til at være ved

Haanden den første Del af Natten og hjælpe til. Under tiden løb jeg gennem Røgen op paa Toppen af en Mile for at tætte et Hul, som Ilden havde banet sig Vej igennem. —

Eftersom Brændingen skred frem, skulde Milen »drives«. Den skulde med en tung Kølle slaas ind, hvor Forbrændingen var foregaaet tilstrækkeligt. Ofte skulde der ogsaa paaføres Jord for at tætte nydannede Aabninger. For at undersøge Milerne med Hensyn til, hvorvidt Forbrændingen var skredet frem, blev der jævnlig stukket en spids Stang ind i Milen. Derved kunde man mærke, om der endnu var mere Træ, som ikke var forkullet.

Var Milen tilstrækkelig »mør«, altsaa gennembrændt, slukkedes den med Vand, der hældtes ind i den gennem Huller, ligeligt fordelt over hele Milen. Derefter tildækkedes den med lidt Jord og stod saaledes hen i ca. 3 Dage. Saa kunde den afdækkes, og Kullene, som nu var afkølede, fyldtes i Sække. —

Fader havde faste Modtagere (gerne Hattemagere) i Viborg. Til dem leveredes Kullene efter en i Forvejen bestemt aftalt Pris. Min første længere Udfart foregik netop til Viborg oven paa et højt Kullæs, som Fader skulde levere dersteds. I det yndigste Sommervej kørte vi meget tidligt hjemmefra. Vi havde den Gang en smuk brun Hoppe, der var let til Bens, og den travede næsten hele Tiden med det lette Læs. Turen gik over Kellerup, Rindsholm til Viborg. Da de fleste af Viborgs Borgere vel sagtens nød deres Morgenkaffe, rullede vi op ad Byens stejle Gader efter at have kørt en Morgentur paa ca. 3 Mil. —

Noget andet optog mig ogsaa stærkt, af hvad

der foregik i mit Barndomshjem, og det var den interessante Høravl og Hørrens Forvandling til Lærred — noget, som jo ogsaa optog vor store H. C. Andersen saa stærkt, at han har skrevet et af sine smukke Æventyr om Hørren.

Hvert Aar tilsaaede min Fader altid et lille Stykke, velplejet Jord med Hør. Intet ser saa smukt ud som en Hørmark i Blomst, hvorfor man jo ogsaa ofte i Haver saar en Afart — rød Hør — i Grupper til Pryd. — Naa Hørren saa var moden, blev den rykket op med Rod (rusket). Dernæst sættes den i Hobe i Nærheden af Huset og stod der til hen paa Efteraaret i Regn og Solskin, hvorved Skallen omkring de indre Hørtrevler raadnede og blev skøre.

Det næste Trin paa Hørrens Løbebane var, at den tørredes stærkt over en svag Ild i en ret dyb Jordgrav eller i Bagerovnen efter endt Bagnings. Derefter blev den paa et særligt Apparat af Træ — »en Bryde« — knust, saa at Skallen faldt af. Man sagde, at den blev »brødet«. Der var endnu en Del Smaaskaller tilbage, og for at faa disse fjernede skulde Hørren »skjættes«. Det var Kvindernes Bestilling, og Nabokonerne hjalp gerne hverandre ved dette Arbejde, som foregik ude i Loen og var alt andet end renligt; thi Høren indeholdt meget Støv, der ved Skjætningen hvirvledes op omkring Kvinderne. Efter endt Arbejde saa de slemt ud. Men det tog de alt sammen fra den gemytlige Side. Hovedapparatet ved denne Behandling var en Træopstander, hvorover Hørren lagdes i Lokker og saa blev behandlet (pisket) med en stor, bred Træsabel. Tilbage stod endnu »Heglingen«, der foregik paa den Maade, at Hørren i store

Fig. 2: *Sindinggaard I.*

Lokker gentagne Gange blev trukket gennem en Hegle (et Bræt med lange Jernpigge), indtil den var ren og smukt udglattet. Først nu kunde Spindingen begynde. Saa gik Turen atter til Væveren, og naar Lærredet kom hjem fra ham, maatte det endnu yderligere gennemgaa en Proces, nemlig Blegningen, der ofte tog ret lang Tid; thi det gjaldt jo om, at Varen til Slut kunde fremtræde i en smuk og blød Form.

Nabokonerne gik ofte sammen for at se Resultatet af deres fælles Anstrengelse, og den, der havde det smukkeste Lærred, kunde nok tillade sig at være en Smule stolt deraf. —

Som før nævnt, var jeg den yngste af 8 Søskende og var den eneste af de 5 (som fik et længere Liv at leve), der ikke kom ud at tjene. At jeg blev undtaget herfor, hænger vel nok sammen med, at jeg var »Barnet« — den sidste, som ret ofte nyder en Slags Forret frem for de andre Søskende — og saa dette, at jeg valgte at læse.

Inden jeg omtaler mine Søskende, fremdrager jeg nogle enkelte Træk i mine Forældres særprægede Karakter. — Min Moder var af en lys og mild Karakter og havde stor Evne til at komme vel om ved Livets mange Vanskeligheder og til at se alt fra den lyse Side. Hendes dybe, barnlige og oprigtige Gudsforhold bar hende saa stærkt op. Hun kunde altid sige, naar det saa mørkt ud: »Han, som har hjulpet hidindtil, han hjælper nok her-efter.« —

Min Fader var nærmest tung i Sind. Sjælelig har jeg faaet mest i Arv efter ham, forekommer det mig. Han var saa retsindig og tro i alle Henseender, ogsaa i sine

offentlige Hverv. Han sad en lang Tid i Sogneraadet og havde ogsaa andre Tillidshverv. —

Om hans Retsind og Trofasthed blev der da ogsaa vidnet ved hans Baare, blandt andet af Lærer K. Munk i Sinding. Som Tekst for sin Tale over Fader valgte han Ordene: »Vel, du gode og tro Tjener, du har været tro i lidet, jeg vil sætte dig over meget, gaa ind til din Herres Glæde«. —

Fader havde en dyb Følelse af sin Syndeskyld, og det kom ofte til Orde paa den Maade, at han gjorde Tolderens Bøn til sin.

Naar han lagde sig til Ro om Aftenen, kunde jeg ret ofte høre ham sige: »Gud, vær mig Synder naadigt«. Jeg tvivler slet ikke om, at Gud ogsaa hørte hans Bøn og tog naadigt imod ham, da han blev kaldt herfra.

Ved Moders Baare lød mit Mindeord over hende saaledes:

»Syndens Sold er Døden; men Guds Naadegave er et evigt Liv i Jesus Kristus Vorherre«. I den første Del af dette Apostelord er der sagt, at det er blevet en Lov for Syndere, at de alle maa gaa gennem Dødens mørke Port ind til Livets Land, hvor Glasset ej rinder med Graad eller Sand«. Et af Moders sidste Ord til mig falder godt i Traad hermed, idet hun sagde: »Der gror ingen Lægedomsurt for Døden« (den legemlige Død). Dog er det en vidunderlig dejlig Sandhed og rig Trøst for hver den, som tror paa Vorherre Jesus Kristus, at der engang for 1900 Aar siden groede en virkelig Lægedomsurt for Døden her i Jordens Skyggedale, nemlig »den yndigste Rose«, som Brorson har kaldt vor Frelser, idet han siger: »Da lod Gud en Rose opskyde og Sæden omsider frem-

bryde, at rense og ganske forsøde vor Slægts, den for-dærvede Grøde«. —

Gud ske Lov, at vi kan staa her med den sikre Vis-hed, at vor Moder *fandt* denne dejlige Rose, Lægedoms-urten for Døden; thi saa ved vi, at hans Ord ogsaa gæl-der for hende, naar han siger: »Hvo, som tror paa mig, om han end dør, skal han dog leve«. —

Det blev et saare langt Jordeliv, som vor Moder fik Lov til at leve. Det blev jo næsten et helt Aarhundrede, hun saa glide forbi sit Øje. Hendes Liv blev et saare virksomt Liv og et Liv i Trofasthed og Kærlighed mod dem, som stod hende nær, hendes Mand og os, hendes Børn. Vi har meget at takke hende for. Det er kun i ringe Maal, at Børn kan gengælde en god Moders rige Kærlighed; men en velment Tak kan de dog altid bringe, og denne skal da ogsaa lyde her.

Af alt det gode, vi Børn har lært i vort Hjem, er der særlig tre Ting, som jeg ved denne Lejlighed vil nævne, nemlig: Gudsfrygt, Arbejde og Nøjsomhed.

Det er en stor Lykke at have en gudfrygtig Moder, og denne Lykke har vi haft. Hendes Bøn og Sang — hun elskede Sang — og hendes Søndagsandagt i Hjem-met hører til mine kærester Minder. Hun gav derved Hjemmet sit egentlige Grundpræg. Jeg er da heller ikke i Tvivl om, at det var hendes barnlige Tro og Gudsfor-hold, der bar hende oppe under de tunge Sorger, som mødte hende i Livet. Af dem har hun oplevet ikke saa ganske faa. Først maatte hun efter at være draget ind i det lille Hjem i Skovens Udkant med sin Hjertensker, sige ham et tungt Farvel tre Aar i Træk, idet han maatte drage i Kamp for sit Fædreland; men naar hun nævnede

dette, glemte hun ikke at fremdrage, at baade Gud og Mennesker var saa gode imod hende i denne Trængsels-tid. Moder var i det hele taget et taknemmeligt Menne-ske, der havde let ved at se Guds Kærligheds Sol selv gennem mørke Skyer. Saa maatte hun se 3 af sine smaa Børn visne for Dødens kolde Haand, siden hen Søster Anna Chatrine efter 10 Aars streng Sygdom og i sin fagre Ungdom. Saa kom Faders Død, og ikke længe efter maatte hun følge sin Søn, hos hvem hun havde haabet at skulle henleve sin Alderdom, til Graven, en Søn i sine bedste Manddomsaar, og som stod hendes Hjerter meget nær. Det var aabenbart tungt for Moder. Men hun ikke alene følte: »Det er vemodigt at skilles ad for dem, som gerne vil sammen være«; men i hendes Sjæl kunde det tillige tone: »Gud ske Lov i Vorherres Stad for evigt samles de hjertenskære«. Gud havde givet hende et godt Helbred og et lyst Sind, hvilket sikkert bidrog meget til, at hun snart kunde rette sig op igen efter Sorgen og Modgangen. Nu i de senere Aar følte hun, at hendes Livsgerning var endt, og hun længtes mere og mere efter at komme hjem *der*, hvor Ven mødes med Ven, for ikke mere at skilles, hvis vi da har fundet Vej didop i Jesu Kristi Tro.

Saa bringer vi hende da vor varme Tak og takker til-lige Gud for, at han lod hende blive fri for et langt og trangt Sygeleje og en uvirksom Alderdom. Det vilde vist ellers blevet svært for hende, der altid havde været den raske og virksomme.

Saa er jeg da ogsaa vis paa, at jeg er i god Over-ensstemmelse med vor kære afdøde Moder, naar jeg paa hendes og vore Vegne bringer en hjertelig Tak til alle i

det gamle Hjem, men ikke mindst en varm Tak til Søster, Svoger og Børnene her i dette Hjem for al deres Opofrelse for hende paa de gamle Dage. Et godt Minde om hende bliver tilbage hos os alle. Lad os frede om det og ære det. Fred med hendes Støv, Gud glæde hendes Sjæl i sit Himmerig!«

Mine Søskende:

Anders Kristensen, født den 16. November 1850, død den 5. Oktober 1885 af Lungetuberkulose. Han efterlod sig en ung Enke, Karoline Pedersen, og 2 Smaapiger. Hun blev senere igen gift med Anders Holk, som overtog det gamle Hjem og blev en sjælden god Stedfader for Børnene. Efter nogle Aars Forløb solgte Anders Holk Hjemmet og købte en mindre Ejendom i Funder. Anders Kristensen havde før sit Giftermaal med Karoline Pedersen været forlovet med en ung Pige fra Dalby ved Kerteminde. Hun døde ret pludselig, efter at de havde været forlovede et Par Aars Tid. Hendes Død var et haardt Slag for ham. Mindet om Tabet af sin første Ungdoms Kærlighed forlod ham næppe siden i Livet. For Moder var dette at miste Anders, ogsaa en stor Sorg. Som Enke skulde hun have haft Ophold (Aftægt) hos ham. Det var altsaa hendes Alderdoms Trøst og Støtte, der blev taget fra hende — og tillige vist een af dem i Børneflokken, som hun holdt mest af. Hun flyttede saa til Engesvang til sin Datter.

Anna Chathrine Kristensen, født den 22. September 1852, død 15. Oktober 1879, altsaa kun 27 Aar gammel.

— Hun døde en Efteraarsaften, mens Stormen piskede uhyggeligt mod Ruderne, og hendes Dødskamp var saa haard, at den gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mit unge, følsomme Sind. Men jeg mindes tillige, at min Moder kunde trods alt dog takke Gud for, at Søster Chathrine nu havde udstridt; thi hendes Lidelser havde været baade langvarige og svære, især i hendes sidste Leveaar.

Mette Chathrine Kristensen, født den 1. Juli 1854, død den 25. April 1921, gift med Boelsmand Hans Mikkelsen, Engesvang Mark.

Hos hende og hendes udmærkede Mand havde Moder i ca. 20 Aar sit sidste Hjem, og hun skønnede i høj Grad paa den Omsorg og Kærlighed, de udviste imod hende. Hun sagde altid, at hun havde det saa godt, at hun ikke kunde ønske sig det bedre.

Jens Kristensen, født den 13. Juli 1855, lærte Murerhaandværket, blev gift med Jensine Marie Sørensen, der er født i Vinderslev den 6. Februar 1857. Hun døde den 26. Maj 1911, efter flere Aars Svaghed. —

De havde en meget tung Oplevelse, nemlig at miste 4 af deres Børn, ialt 6. Børnene blev angrebne af Difteritis og døde paa Sygehuset i Silkeborg med faa Dages Mellemrum. De begravedes paa Kragelund Kirkegaard den 4., 6., 13. og 18. August. Moderen, der var hos dem paa Sygehuset, havde selv Sygdommen, men overstod den. Sorgen over Børnenes Død tog saa haardt paa hende, at hun aldrig siden rettede sig helt op. Tungsindet hvilede over hendes fremtidige Liv som en mørk Skygge.

Med mit syvende Aar begyndte for mig som for andre Børn en ny Tid. Jeg kom i Skole. Min Skolegang begyndte i den almindelige Børneskole i Kragelund, men varede kun et Aars Tid paa dette Sted. Læreren var »af den gamle Skole«, som man siger. Alt gik under Højtryk af streng Tvang, korporlig Revselse og aandløs Lektierperi. Som Eksempel paa hans pædagogiske Sans og hans Fremgangsmaade i Religionsundervisning kan anføres, at jeg som 8 Aars Barn fik for at lære udenad det smukke Skriftord af Paulus i Brevet til Filipenserne 2, 6—11: »Jesus Kristus, da han var i Guds Skikkelse, holdt han det ikke for et Rov at være Gud lig, men afførte sig den selv ved at tage en Tjeners Skikkelse paa, idet han kom i Menneske-Lignelse, og idet han i Opræden fandtes som et Menneske, ydmygede han sig selv, saa at han blev lydlig indtil Døden, ja Døden paa et Kors. Derfor har og Gud højt ophøjet ham og skænket ham et Navn, som er over alle Navne, for at i Jesu Navn alle Knæ skal bøje sig, deres i Himlen og paa Jorden og under Jorden, og alle Tunger bekende, at Jesus Kristus er en Herre til Gud Faders Ære«. —

Dette Skriftord er jeg siden kommet til at holde meget af — dog rigtignok ad en hel anden Vej. Men da mit lille Barnehoved ikke dengang kunde rumme det, maatte jeg »sidde efter« en hel Time og under salte Taarer læse Stykket igennem atter og atter, uden dog at faa det lært. Da jeg siden selv blev Lærer, turde jeg aldrig forlange ret meget af Børn med Hensyn til at lære udenad i Religionskundskab, især dersom de ikke havde let ved at lære udenad, men holdt mig til den fortællende Frem-

gangsmaade helt igennem, og det har jeg været glad ved.

Paa den Tid skete der dette, at de koldske Skoletanker begyndte at vinde Indgang paa min Hjemegn, og den første Friskole med Kr. Kolds Skoletanker som bærende Idé oprettedes i Sejling Præstegaard hos de ypperlige Præstefolk, F. D. Møller og Hustru Jutta Møller, født Bojsen, og lededes af forhenværende Driftsbestyrer N. P. Stensballe, Horsens—Tørring Banen. Snart efter oprettedes flere Friskoler af nævnte Art i Egnen Nord for Silkeborg — deriblandt ogsaa Friskolen hos Gaardejer Niels Jensen, Overgaard, Balle Sogn. — Skolen holdtes i nævnte Gaardmands Storstue, og i denne Skole kom jeg nu til at gaa, da mine Forældre havde sluttet sig til de nye Skoletanker og aldrig havde været rigtig glade ved Undervisningen i Kragelund Skole under den daværende Lærer. Jeg fik ganske vist 4 km at gaa daglig; men dem vandrede jeg med Glæde og mindes med Tak de to Mænd, som blev mine Lærere der i disse Aar, saavel som den Aand og Tone, der var over Arbejdet. —

Min første Lærer i Friskolen var den udmærkede og for sit Arbejde for Danskheden saa højt fortjente Redaktør Martin Holst, Cedar Falls, U. S. A. — Ved Ledelsen og Udgivelsen gennem en meget lang Aarrække af Bladet »Dannevirke«, fortjener han Tak og Paaskønnelse, hvilket da forøvrigt ogsaa er vist ham fra mange Sider af Danske derovre. Han er Sønderjyde, og hans Kærlighed til det genvundne Land har tit faaet Udtryk paa en smuk Maade i hans Blad. — Skønt Martin Holst kun var Lærer for mig ca. 1 Aar, før han udvandrede, vil han dog stedse være mig i kær Erindring. —

Fig. 3: *Sindinggaard II.*

Den, som kom til at undervise mig længst, var Fynboen Mads Pedersen. Da Skolen ikke blev syn-derlig stor i Elevantal, ca. 20 Børn, var Løn- nen som Følge heraf ret beskedent, og Mads Pedersen, som snart efter Tiltrædelsen giftede sig, købte saa en lille Landejendom for ved Hjælp af denne og Løn- nen at kunne eksistere.

Naar jeg mindes, hvor sparsomt Friskolens Lærere dengang lønnedes, synes jeg, at det økonomiske Offer stod i et noget skævt Forhold til Begejstringen for Sagen — ialt Fald paa min Hjemegn. Efter at Skolen havde bestaaet en halv Snes Aar, og der rundt om i Egnen var kommet yngre og dygtige Lærere i Folkeskolen, gik Over- gaard Friskole ind, og Friskolelærer Mads Pedersen var i Fremtiden Landmand alene. Han drev forøvrigt sin lille Landejendom særdeles mønsterværdigt. Hans gode natu- lige og praktiske Evner toges ogsaa i Brug paa flere Maa- der. Mads Pedersen var i en lang Aarrække Sogneraad- formand i Kragelund—Funder Kommune, og som Paa- skønnelse for sin mangeaarige Virksomhed i det offent- ligen Tjeneste blev han dekoreret med Dannebrogskorset. Han var en kær Gæst i mit Hjem og kom der jævnlig sammen med sin Hustru, der i mange Aar var svagelig, og døde før ham. —

I Sejling—Sinding Pastorat virkede efter hverandre 3 Præster med Navnet »Møller«. Den første var førnævnte F. D. Møller, gift med Jutta Bojsen, Budstikke-Bojsens saa landskendte Datter. —

Den anden var Frederik Benedikt Møller, og den tre- die, hans Efterfølger, J. P. Møller. I nævnte Rækkefølge

blev de siden hen paa Egnen kaldt: Gamle Møller, Store Møller og Lille Møller.

Disse tre grundtvigske Præster, alle udmærkede Mænd hver paa sin Vis, kom til i høj Grad at præge det kirkelige og folkelige Aandsliv i Silkeborgegnen — ikke mindst paa min Hjemegn.

De, som ønsker at faa mere at vide om dette Livsrøre, henvises til Pastor A. Bobjergs Bog: »Det grundtvigske Livsrøre i Silkeborgegnen«, udgivet paa Gads Forlag, København, 1927, og som bringer fyldig og god Besked herom.

Jeg regner det for en Lykke, at jeg i min tidligste Ungdom blev draget ind i denne livskraftige Bevægelse.

Ordsproget siger: »Karret smager gerne af det, som kommer først i det«. Vist er det, at for mit Vedkommen- de har denne Paavirkning haft varig Betydning for mig i mit Liv og været bestemmende for mit Livssyn. Skønt var det at se, hvad der paa Egnen voksede frem af aandeligt godt i denne Tid baade blandt gamle og unge, og hvor glad og gerne man samlede om Ordførerne baade i Kirken og andetsteds.

Der afholdtes om Sommeren i Sinding Skov nogle stærkt besøgte Møder med udmærkede Talere, baade Præster og Højskolefolk. Gamle Budstikke-Bojsen brugte engang det Udtryk om Sejling—Sinding Kredsen: »Den mest velsignede Kreds i Landet«. —

Dertil kom saa de store Himmelbjergfester, der ogsaa fandt udelt Tilslutning paa min Hjemegn, og Skyttestævnerne i Naaege ved Silkeborg. Der blev ikke alene ved disse øvet Kapskydning, men opvist Gymnastik, ligesom der efter Præmieuddelingen sluttedes af med Taler

af een eller flere kendte Mænd, der havde et godt Ord at byde den store festlige Ungdomsskare af baade Karle og Piger. —

Min Deltagelse i et Par af disse Ungdomsfester staaer endnu i Glans for mit Øjne. —

Jeg blev konfirmeret Efteraaret 1877 i Sejling Kirke af Pastor Frederik Benedikt Møller. Mine Forældre havde sluttet sig til den grundtvigske Retning. Dette var Grunden til, at jeg kom til at gaa den lange Vej (ca. 10 km) til Konfirmationsforberedelse. Men ogsaa dette takker jeg dem for.

Det blev en god Sommer for mig med lyse Minder om Konfirmationsforberedelsen, der var livlig og uden noget som helst Lektierperi. Salmerne lærte vi næsten udenad ved at synge dem. Var Vejret godt, sad vi i den smukke, skyggefulde Præstegaardshave. Hvis Vejret var mindre godt, fandt Undervisningen Sted i Kirken. —

Frederik Benedikt Møller var Præstesøn, barnefødt i Breum i Salling. Hans Hustru, Jakobine Bartholdy, var Lærerinde i Faarevejle Præstegaard i Nærheden af Vallekilde, da de lærte hinanden at kende og blev forlovede.

Begge var meget musikalske, og i faa Præstehjem har maaske Musikken haft saa stor en Plads og været et saa vigtigt Led i Hjemlivet som i deres. Denne Kærlighed til Musik og Sang blev ogsaa til Gavn for Virkekredsen baade i Kirken, Sognene og gennem Arbejdet for flerstemmig Sang i stedlige Sangkor. Dertil kom, at de begge var rigt begavede, fint harmonisk samstemte Mennesker, der absolut maatte, baade ved deres Tale og Færd, virke til Velsignelse paa den Plads, hvor de fik deres Gerning. —

Deres ældste Søn, A. Bartholdy Møller, Sognepræst i Brabrand, har da ogsaa sat dem et smukt Minde i 6. Bind af: »Minder fra gamle grundtvigske Hjem«. Han siger her blandt andet: »De to kom til i en sjælden Grad at udfylde hinanden. Jeg er overbevist om, at der ikke er gaaet nogen Dag, uden at de har takket Gud for hinanden og følt, at det var Gud, som havde føjet deres Livstraade saa vel sammen. Det blev hende, der i 52 Aar kom til at gøre hans Halvliv helt«.

Om selve Konfirmationen mindes jeg, at jeg med oprigtig, barnlig Glæde kunde sige et Ja til min Daabs-pagt.

UNGDOMSTIDEN OG SEMINARIETIDEN.

Efter min Konfirmation deltog jeg i Hjemmet i alt forefaldende Arbejde og fik lært at bruge mine legemlige Kræfter, hvilket var baade godt og sundt, og da jeg var tidligt udviklet og kraftigt bygget, faldt Arbejdet mig let og var ikke over mine Kræfter.

Om Vinteren dyrkede jeg Husflidsarbejde af forskellig Slags og studerede ivrigt N. C. Roms Haandgerningsbog, som da udkom. Der oprettedes ogsaa Husflidsskoler paa Egnen, og i een af disse underviste jeg en Tid sammen med en anden. Det var især Kurvefletning, som havde min Interesse, og paa Husflidsudstillingen i Kellestrup fik jeg et Par Gange 1. Præmie for fint Kurvemagerarbejde. —

I Sommeren 1878 oplevede jeg paa dette Omraade noget ret interessant. I den vestlige Del af Kragelund Sogn findes store Mosearealer ved Moselund og Engesvang i Forbindelse med den udtørrede Bølling Sø, der er Karupaaens Udspring. — Her paa disse Mosearealer anlagdes af Tyskere og for tysk Kapital paa den Tid en stor Tørvefabrik. Der blev lagt Jernbanespor ud i Mosenes forskellige Dele, hvor Dyndet opgravedes og førtes ad Banespor til Æltemaskinerne. Derfra transporteredes de æltede Tørv atter paa Spor i Hækkevogne ind paa

Land til Tørrepladserne. — Naar Tørvene var tørre, førtes de, efter at være samlede sammen paa bestemte Steder, ad en Tovbane i hængende Vogne til Jernbanestationen ved Moselund og ladedes i Banevognene ved mekanisk at aabne Bunden i de hængende Vogne. Hele Anlægget dreves ved en kraftig Dampmaskine, og der anvendtes kun mest tysk Arbejdskraft.

Arbejderne boede i Træbarakker og bestod mest af yngre, ugifte Mænd. Enkelte var dog gifte og havde deres Koner med. Disse sidste fordeltes i de forskellige Barakker og tilberedte Maden for den samlede Arbejdsstyrke. Levemaaden var helt igennem meget spartansk. Kosten bestod hovedsagelig af Flæsk, Kartoffler, Brød og Kaffe. Om Vinteren stod hele Virksomheden stille, og Tyskerne rejste hjem, men vendte atter tilbage, saa snart Foraaret kom. — Naar de tørre Tørv skulde bringes til Luftbanen, blev de baaret sammen i store firkantede Kurve (ogsaa tysk Arbejde). Disse Kurve led allerede ved Brugten i den første Sommer saa meget, at de næsten alle trængte til Reparation, inden de atter kunde bruges, og i Forsommeren 1878 fik jeg Anmodning fra Ledelsen af Fabrikken om at paatage mig dette Arbejde. Paa en eller anden Maade maa der være tilgaaet denne en Meddelelse om min Virksomhed som Kurvemager. Jeg efterkom Anmodningen, og vandrede et Par Maaneder den lange Vej (ca. 10 km) Morgen og Aften. Jeg anvistes Plads i en af Barakkerne blandt Tyskerne, og havde der ved Lejlighed til at lære deres daglige Liv og Færden at kende, ligesom jeg ogsaa fik lært lidt Tysk, der kom mig tilgode paa mine senere Tysklandsrejser. Desuden tjente jeg ca. 150 Kroner, der sammen med nogle Penge,

jeg havde tjent forinden, blev indsat i Sparekassen og kom til god Anvendelse, da jeg fik begyndt at læse. — For Resten kunde Anlægget ikke svare sig, og det maatte efter faa Aar helt standse. Maskinerne stod og rustede, indtil det hele endeligt realiseredes — vist med betydeligt Tab for Tyskerne.

Tanken om at blive Lærer, trængte sig nu stedse stærkere frem i mine Fremtidsplaner. Jeg talte med mine Forældre derom. Begge gjorde dog Indvendinger imod min Plan. Fader syntes ikke, at det var muligt at skaffe de fornødne Penge, og Moder sagde: »Lærergerningen er saa vanskelig og ansvarsfuld«. Men da jeg fastholdt min Beslutning, og der tillige aabnede sig Udveje, som ingen af de to Parter havde anet, gav mine Forældre efter, og jeg fik min Vilje. De Udveje, jeg hentydede til, var, at Lærer Kristoffer Munk i Sinding tilbød uden Vederlag at forberede mig til Seminariet, og en god Ven af Fader tilbød ham som Laan de fornødne Penge til min Uddannelse. I Efteraaret 1878 begyndte jeg saa min Forberedelse hos Lærer K. Munk. Jeg modtog ikke alene hos ham de fornødne Kundskaber til at gaa ind paa en Lærerskole, men knyttedes ved Venskabsbaand til ham og hans Familie, blev Kammerat, især med de 2 ældste af Lærer Munks 5 Sønner, der alle gik den studerende Vej. — Disse to er nu begge døde. Den ældste, Anker Munk, var praktiserende Læge — først i Silkeborg — senere til sin Død i Høver mellem Silkeborg og Aarhus. Den næstældste, Anders Munk, tog theologisk Embedseksamen, var i flere Aar Medforstander ved Vordingborg Seminarium sammen med min Seminariekammerat Th. Halse. Anders Munk fik senere Præsteembede paa Sjælland, men døde

som ung Mand efter faa Aars Præstegerning. Jeg mindes dem og deres Brødre som særdeles opvakte og interesserede unge Mennesker. Skiltes vore Veje end ret snart, tabte vi dog ikke helt Forbindelsen, men besøgte hverandre og opfriskede gamle Minder. Lærer K. Munk forflyttedes snart til Ringe. Herfra søgte han Afsked og henlevede sine sidste Dage i Vordingborg.

I Aaret 1880 blev jeg optaget paa Gedved Seminarium. Navnet P. Bojsen var egentlig det afgørende for mig i Valget mellem daværende Lærerskoler. P. Bojsens Syn paa en Lærers Gerning, hans aandelige Retning, og den Tilknytning, jeg i Forvejen havde haft til grundtvigsk Kirke- og Folkeliv, var mig paa Forhaand en Borgen for, at jeg vilde komme til at befinde mig vel i Gedved. Jeg kan heller ikke sige, at jeg i og for sig blev skuffet ved Valget. Dog forekommer det mig, at P. Bojsen som Forstander for den store Virksomhed baade ved Seminariet og Højskolen var mere optaget af Sager ude fra end heldigt var for Skolerne. Det var i den Tid, at Tanken opstod om i Horsens at bygge et Andels-Svineslagteri og lidt senere Hotel Hejmdal. I disse to Foretagender var P. Bojsen Sjælen, og det gav ham meget Arbejde. Dertil kom, at han udvidede sit Landbrug og var stærkt optaget heraf. Desuagtet vil jeg stedse med Glæde mindes hans udmærkede, interessante, historiske og pædagogiske Foredrag, samt hans mesterlige Gengivelse af de islandske Sagaer, for Eksempel Njals Saga. Han var i det hele taget en Folketaler af Rang. —

En af de bærende Kræfter i det daglige Arbejde paa Seminariet, var den grundsolide og dygtige Martin Kristensen. Naar det i en Drøftelse blandt Eleverne hed:

Fig. 4: *Sinding Kirke.*

»Det har «Martin» sagt,« saa var baade Sagen og Striden endt. Hans Autoritet bøjede alle sig for. — Blandt Seminariets Lærerkrafter kom jeg særlig til at skatte Kristensen-Randers, senere Højskoleforstander i Ollerup, og J. Jeppesen, siden Seminarielærer i Ranum. Begge er nu døde. Men de har hver for sig været udmærkede Vejledere for de mange unge Mennesker, der har været under deres velsignelsesrige Paavirkning baade i Gedved og andetsteds. —

Paa Gedved Seminarium var der i 1880 i 1ste Klasse 84 Elever, i alle 3 Klasser ca. 200 Elever, og paa Højskolen 38 Elever. Det var altsaa en meget stor Flok af unge Mennesker, som her var samlede. Højskolen nedlagdes forøvrigt næste Aar. —

Naar jeg nu efter næsten 50 Aars Forløb tænker tilbage paa de mange Kammerater og Livet sammen med dem, staar nogle faa af dem, jeg levede mig sammen med, klart i min Erindring; men ellers er den store Flok jo spredt for alle Vinde, og mange af dem er alt døde og borte. Mindet om et muntert, jævnt og kammeratligt Forhold er dog tilbage. Der var intet Klikevæsen. De staaende 2—3 Baller om Aaret var store Begivenheder og optog Sindene stærkt baade før og efter, saa at det daglige Arbejde for de flestes Vedkommende i den Tid kun blev ringe. Den fornødne Tid til forud for Ballet at faa indøvet forskellige Turdanse, for Eksempel les lanciers, maatte jo ogsaa afses. —

Ind mod de afgørende Eksaminer kom der vældig Fart i Arbejdet, og saa kunde Dagen langt fra altid slaa til, hvorfor Natten til Dels maatte tages med. —

Udflugterne om Søndagen i Sommertiden foregik

gerne til Hansted Skov eller Ejer Bavnehøj, og foretoges i Smaaflukke, hvor de fandt hverandre, der i det daglige havde mest Samvær. Samtidigt benyttede man Turene til at botanisere.

Fastelavnsmandag lavedes der i Reglen Fest paa een eller anden Maade. I 1882 fandt et sjældent smukt og festligt Optog Sted. Optoget forestillede Kong Salomo og Dronningen af Saba og sluttede af med en Dans om Aftenen i Gymnastiksalen. Denne Afslutning foregik forøvrigt ikke helt uden Forstyrrelse, idet en Del af Byens Karle trængte sig ubudne ind og gjorde Skaar i Festens Glæde. Der var Skinsyge med i Spillet.

I Gedved var der rart at være. Forholdene var saa frie. Naturligvis var der blandt saa mange unge enkelte, som misbrugte Friheden til Skade for dem selv og svage Kammerater; men forøvrigt kunde enhver udvikle sig efter sin Natur. Eleverne blev ikke stoppet med en tør Kundskabsmasse, der gjorde dem vigtige og opblæste. Skulde jeg fremdrage en enkelt svag Side ved Seminarielivet i Gedved, maa det blive, at der fra Seminariets Side krævedes saa lidt af Eleverne. Dette, at disse for Eksempel fuldstændigt selv kunde afgøre, om de vilde følge Klasseundervisningen eller ikke, virkede absolut for visses Vedkommende uheldigt. Idealet kan ogsaa blive for luftigt. Men Samlivet mellem Lærere og Elever saa vel som mellem Kammeraterne indbyrdes, var i Virkeligheden baade sundt og godt. Aanden var god, og Lighedstanken blev gennem det daglige Liv brændt saaledes ind i Sjælen, at den sikkert sent udviskedes. Da Seminariet holdt 25 Aars Jubilæum, blev der i den Anledning skrevet adskillige Sange. En af disse havde til Overskrift: »Gedveds

Pris« og var skrevet af Lærer L. P. Rasmussen-Lidemark, og da dens Indhold i det væsentlige dækker det Syn, jeg har paa Gedved fra Tiden omkring 1880, fremfører jeg den her:

»Gedveds Pris.

Ungdommens Tid
 straal'er i Lys under Arbejdets Gang,
 yndig og blid
 bære vi frem under jublende Sang,
 een Gang den kommer
 dejlige, milde Skærsommer.

O, Kammerat!
 kom dog til Gedved saa kæk og saa glad,
 lad os ta' fat
 der, hvor vi slap, da paa Bænken vi sad.
 Minderne søde
 os saa velsignede møde.

Husker du nu,
 da vi gik sammen paa Skolen saa fro,
 glade i Hu
 gerne paa Gedved vi bygged' i Ro.
 Der var vi hjemme,
 Frihedens Liv ej vi glemme.

Liflige Tid!
 da vi os rusted' til fremad at gaa,
 hærded til Strid,
 ønsked mod Jætter, Utrysker at slaa;
 vi var ej bange:
 Jætter vi nok skulde fange.

Kom, Kammerat!
 syng nu for Gedved den herligste Pris,
 der tog vi fat,
 drøfted paa Ungdommens livlige Vis
 alle de mange
 Tanker, som os vilde fange.

Kom, Gedvedit!
 lad os i Mindernes Dyb dykke ned.
 Ejer jeg mit
 lysende Syn med sin Rigdom og Fred
 vil jeg ej glemme,
 Gedved! Din Pris at istemme.

Ofte det gaar
 smaat kun imod som i Ungdommens Tid.
 Roser i Haar
 bærer jeg ej nu som den Gang i Strid.
 Lyser det fremad,
 gaar det med Gud ogsaa hjemad.«

Den 2. August 1883 dimitteredes jeg fra Aarhus med 2. Karakter. Min første Del stod fint; men ved den afsluttende Eksamen (2. Del) var jeg uheldig i et Par Fag, og maatte derfor nøjes med 2. Karakter.

Et ikke helt ringe Antal af mine Kammerater gav enten op paa Halvvejen eller faldt ved Eksamen. — Den daværende Eksamenskommission slog ned for Fode — ikke mindst blandt Elever fra Gedved Seminarium, som paa Grund af det der raadende Frisind, var en Torn i Øjet paa Autoriteterne. Naa — enkelte indhentes af deres egen Skæbne, fordi de havde bestilt alt for lidt og ikke fulgt den daglige Undervisning. — Det var med en egen glad Følelse, at jeg den 3. August forlod

Aarhus efter nogle ret anstrengende Dage, med mit Eksamensbevis i Lommen — et Papir, som i alt Fald foreløbigt, var Opfyldelsen af mine Ønskers Maal og min Ungdoms Drøm.

Før jeg forlod Seminariet, havde jeg allerede Plads for Vinteren 1883—84, idet jeg var blevet antaget til Lærer ved Oddense Højskole i Salling fra 1. November. — Denne Skole lededes af Forstander, Cand. phil. C. N. Hansen, senere Adjunkt ved Kolding Latinskole. — Der var kun almindelig Højskole for Karle om Vinteren. Om Sommeren læste Forstander Hansen privat med unge Mennesker, ofte Gaardmandssønner, der vilde gaa den studerende Vej. Der var altsaa ingen Pigeskole om Sommeren. Da Jebjerg Folkehøjskole snart derefter oprettedes med Axelsen som Forstander, sygnede Oddense Højskole hen, og Forstander Hansen fik som før nævnt Ansættelse i Kolding. —

Lidt før November rejste jeg til Oddense og blev meget venligt modtaget af Forstander Hansen og Hustru, fik anvist min Lejlighed og drøftet Planen angaaende Vinterens Arbejde med den ventede Ungdomsskare. Der var indmeldt et Par og tredive Elever — saa mange, som Skolestuen i det hele taget kunde rumme. —

Alle Eleverne var — paa enkelte Undtagelser nær — fra den nærmeste Omegn og gik hjem om Aftenen. Kun ganske enkelte, der var fra fjernere Egne, blev indkvarteret i Oddense By. Ingen boede paa Skolen. — Dette Vinterhold var et godt og fornøjeligt Hold at arbejde med. De fleste var vist over 20 Aar, en enkelt endogsaa

Det var med en egen ængstelig Følelse, at jeg som 20-aarig og ret umodent til denne Gerning traadte frem og paa Aabningsdagen skulde præsentere mig selv gennem en lille Tale. —

Alt gik forøvrigt vel denne Vinter, og jeg levede mig godt sammen med Flokken. Jeg mindes ikke, at der en eneste Gang var nogen Mislyd mellem den og mig. Arbejdet gik med Liv og Lyst. Forstanderen var naturligvis saa fornuftig selv at tage Aandsfagene med Undtagelse af nogle enkelte Timer i Historie. —

Det var de mere reale Fag, der var overgivet i mine unge Hænder. Om Søndagen blev jeg ofte af Eleverne eller deres Forældre indbudt paa Besøg i deres Hjem. Derved kom jeg til at lære de gæstfrie Sallingboere nærmere at kende og at sætte Pris paa dem. —

Halvøen Salling, omslynget af Limfjordens Arme, rummer ogsaa, hvad Naturen angaar, adskillige smukke Steder, der nok er et Besøg værd ved Sommertid. Da jeg siden adskillige Gange gennemrejste Salling, fik jeg især ret Øje derfor. Ikke mindst er den lille, ejendommelige Ø Fur med Rødstenen højt paa Bakken mod Nord, en sjælden Perle. Fra denne Bakke er der i klart Vejr den vidunderligste Udsigt over Salling, Himmerland, Mors og store Dele af Limfjordens blinkende Vande. — Ogsaa Skive, med dens herlige Beliggenhed paa en Bakkeskraaning, hvorumkring Karup Aa slynger sig, samt Byens smukke Anlæg og Krabbesholms Skov, er vel et Besøg værd. —

Henimod Foraaret 1884 maatte jeg til at tænke paa at søge Arbejde andetsteds, da der ingen Sommerskole var i Oddense.

Ungdomsarbejdet der havde tiltalt mig, saa at jeg en kort Tid vaklede imellem min oprindelige Bestemmelse at blive Børnelærer eller at gaa til Højskolen. Dette saa meget mere, som jeg fik Tilbud om varig Plads ved Ask Højskole fra 1. Maj 1884. Men jeg kunde alligevel ikke slippe Tanken om at blive Børnelærer, og da der mod Slutningen af Vinteren blev et Embede ledigt i Estvad, ca. 7 km Syd for Skive, tilraadede Forstander Hansen mig at søge dette.

Han var personlig godt kendt med daværende Formand for Estvad—Rønbjerg Sogneraad, Proprietær Korsgaard, Nørkær, og var vis paa, at hans anbefaling vilde være tilstrækkelig til, at jeg kunde vente at blive indstillet. Dette kom ogsaa til at gaa saaledes. —

Den 12. April 1884 blev jeg af Hjern-Ginding Herreders Skoledirektion kaldet til Lærer ved Estvad søndre Skole og Kirkesanger ved Estvad Kirke. Dermed oprandt et nyt Afsnit af mit Liv. —

4½ Aar i Estvad.

Estvad var i flere Henseender et ejendommeligt Sted, baade med Hensyn til Natur og Befolkning.

Estvad søndre Skole var nybygget — kun 2 Aar gammel — og laa midt imellem Estvad By og Bers, en lille By i den sydlige Del af Sognet. Sidstnævnte Sted havde der været Biskole, som nu blev nedlagt, og den nye Skole byggedes efter en heftig Strid indenfor Sogneraadet om Beliggenheden — nøjagtigt udmaalt — midtvejs mellem Byerne paa en øde Lyngbakke ved Flynder søens østlige Bred. Jorden var saa daarlig, at der vanskeligt kunde blive en ordentlig Have ved Skolen. Naar det blæste, føg Sandet lystigt omkring Hushjørnerne. Havde man derimod bygget Skolen nogle faa Hundrede Meter længere mod Nord, vilde Beliggenheden have været baade smuk og god, og det vilde have været let at anlægge en Have ved Skolen.

Lønnen var meget beskedent, kun 600 Kr. aarlig + 20 Kroner for Kirkesang, samt fri Bolig og Ildebrændsel.

Som Hjælp til den lille Løn gav Beboerne mig et Aar et ekstra Offer paa 100 Kr. —

For yderligere at bøde paa de smaa Kaar, delte Beboerne sig i Grupper paa 7, efter Antallet paa Ugens 7

Fig. 5: *Ole Nygaard.*

Dage, og indbød mig paa Omgang til gratis Middagsmad om Sommeren. I Sommerhalvaaret sluttede Skolen nemlig altid Kl. 12 Middag. Forøvrigt kappedes Konerne indbyrdes om at forkæle mig med Hensyn til Retterne.

Det var en ganske ejendommelig Ordning, og for mig var den tillige billig. Om Vinteren spiste jeg til Middag i Flyndersø Møllegaard, der næsten var det eneste Sted, som laa tæt ved Skolen. Morgen og Aften holdt jeg selv Hus, og en Kone i Nabolaget besørgede den fornødne Rengøring. Skolebørnene kom med Mælk, samt Brød, Æg og Smør, alt sammen Foræringer, og jeg fik ofte mere, end jeg kunde forbruge, hvorfor jeg i al Stilhed maatte overlade Møllerkonen noget af Forsyningen, hvilket jo oprindelig ikke havde været Meningen. Følgen af al denne Venlighed, som gav sig dette økonomiske Udslag, var da ogsaa, at jeg trods min minimale Løn i disse 4½ Aar kunde afbetale min Læsegæld, ca. 1200 Kr., og endda det sidste Aar faa Raad til en Københavnstur i Sommerferien.

Hvad Naturen angaar, er især Estvad Sogns sydlige Del ret særpræget, ikke frugtbar, men smuk. Estvadgaards Jorder, som omfatter næsten hele den nordlige Del af Sognet, er derimod af god Beskaffenhed. Den gamle Holstebro Landevej gennemskærer Sognet og gaar lige forbi Skolen.

I en Halvbue, bøjende sig mod Vest og Syd, strækker sig en Række Søer, omgivet af høje Bakker. Længst mod Øst ligger den lille af Siv og Rør omkransede Nikkelborgsø, hvori Flyndersø har sit Afløb. Flyndersø er en temmelig stor, langagtig Sø (ca. 6 km), og hertil slutter sig længere mod Nord Skallesø. Vest herfor ligger igen

Stubbegaard Sø i Sevel Sogn. Uden Forbindelse med disse Søer ligger endelig langt oppe ved Flyndersøens vestlige Ende en lille mærkelig Sø ved Navn Mørksø, uden baade Tilløb og Afløb, men smukt omkranset af gammel Naturskov. —

Vandet i Søen staar næsten altid i samme Højde og hidrører fra Væld i Bakkerne og muligvis ogsaa fra underjordiske Kilder. Søen er en Seværdighed og gæstes af mange.

Alle Søerne, med Undtagelse af Mørksø, har deres Afløb i Karup Aa, der Øst for Skolen og ind mod Skive Fjord glider af Sted som et bredt Sølvbaand gennem frodige Engdrag.

Ind i Søernes Halvbue ligger den kendte Hjelm Hede med sine ejendommelige Jordfaldssænkninger. En Del af Heden er nu beplantet.

Jeg kom til at elske denne paa sin Vis saa naturskønne Egn, og da jeg var ivrig Jæger, og Stedet for en Jæger bød paa sjældne Herligheder, blandt andet en Rigdom af mange forskellige Slags Vildænder, bidrog dette ogsaa til at øge min Interesse for Egnen.

En af mine Efterfølgere, Lærer Ejnar Poulsen, har skrevet en lille Pjece med Titel: »Estvad—Rønbjerg Skole- og Degnehistorier« og velvilligst tilstillet mig samme. Heri skriver han:

»I de første 40 Aar, Estvad sønder Skole har ligget paa Flyndersø Bakke, har der været 14 fastansatte Lærere og 16 Vikarer, altsaa ialt 30 Lærere har virket der i disse Aar.«

Heraf vil det skønnes, at jeg har været een af de

trofaste. Poulsen føjer for Resten til: »En Vikar indskrænkede sin Undervisning til kun een Dag, saa løb han fra det hele.«

Blandt de mange Vikarer har været en saa bekendt Mand som Digteren Jeppe Aakjær, hvis Barndomshjem kun laa 4 km Øst for Skolen i Fly Sogn. Han holdt Skole i Vakancen efter min Forflyttelse 1888.

Herom meddeler han selv: »Lærer i Estvad søndre Skole kan jeg vel egentlig ikke sige, jeg har været; det har en Cand. phil. uden Skolelærereksamen vel ikke engang Adkomst til; men jeg har vikarieret i Søndre Skole (den, der laa i Bakken, hvor Vejen kløfter sig sønden for den smukke gamle Møllegaard). Det var vist kun 14 Dage — — —. Jeg har ikke den svageste Erindring om mine Elever, men Skolens Omgivelser. Oh! Det er en hel Roman. Jeg husker, der kom en ung Kvinde engang om Dagen og gav mig Sødsuppe, præcis Kl. 12. Denne Suppespise alle de 14 Dage igennem! Jeg kan den Dag i Dag ikke spise Sødsuppe, uden at tænke paa dette mit herlige Eksil ved Flyndersø.« Meddelelsen stammer vist fra Tiden omkring 1920. Jeppe Aakjær føjer yderligere til: »Mon den unge Kvinde, der altsaa ikke mere er ung, endnu lever og aner, at hun gaar rundt i en Roman, der kunde hedde saadan noget som »Pigen ved Flyndersø«. Fortællingen »Ene« i Vadmelsfolk er hentet fra disse Egne.«

Den gamle Kone i Fortællingen »Ene« boede i et nu nedrevet Hus Nord for Søen ved den saakaldte Maskinplads; hun hed Kirsten Jacobsen. —

Navnet Maskinplads kommer forøvrigt af, at man i sin Tid gjorde Forsøg paa at udtørre Flyndersø og Skal-

lesø. Flyndersø Vandmølle blev købt af et Interessentskab og nedlagt som Mølle. Interessentskabet købte saa endvidere Retten til Søens Udtørring. Denne mislykkedes forøvrigt og blev opgivet 1873. — Det viste sig, at Søerne havde saa stærk Vandtilførsel, muligvis fra Væld i de omliggende Bakker, at Vandet, selv med en kraftig Dampmaskine, ikke kunde udpumpes. Kanalerne langs Søbredderne og Maskinpladsen stod som talende Minder om det mislykkede Forsøg.

I Flyndersø fanges aarlig 2—3000 kg lækre Aal og desforuden betydelige Mængder af Gedder, Aborrer, Bransen, Skaller og Helt. —

Nord og Øst for Estvad By ligger Herregaarden Estvadgaard, hvis Marker og udstrakte Enge naar næsten helt ind til Skive.

Fra 1754 og indtil 1810 var Estvadgaard en Stiftelse under Navn af Estvadgaard Kloster. Her kunde optages 6 adelige Enkefruer og 6 adelige Jomfruer. Men Godset var fattigt og havde trange Tider. — I 1810 ophævedes Stiftelsen. —

I den øvrige Del af Sognet er Jorden mager; men til Ejendommene hører god og rigelig Eng langs Karup Aa. Naar Høbjergningen foregik, var det fra de høje Bakker ved Skolen smukt at se de Tusinder af Høstakke paa Engene og Travlheden med at bjerge det værdifulde Hø.

Ikke langt fra Estvadgaard ligger Estvad By med sine Gaarde og Huse malerisk spredte omkring den store, hvidkalkede Landsbykirke, hvis Taarn har to Klokker, der i Klang stemmer smukt sammen. —

Naar der ringedes sammen til Gudstjeneste, ringede man med dem begge. I min Tid var der det ejendom-

melige derved, at Ringeren (en døv Karl) kunde ringe begge Klokker samtidig, den ene (den store) med højre Haand og den anden (den lille) med venstre Haand, uagtet Klokkerne paa Grund af deres ulige Størrelse, ikke kunde følges ad. — — Estvad Kirke har Bjælkelofter med Undtagelse af Taarnrummet. 1893 fandt man en Del skjulte Kalkmalerier fra den senromantiske Tid. Kirken har en smukt udskaaret Fløjaltertavle. I Midten Korsfæstelsen, i Fløjene Apostlene og paa Fodstykket Helgenbilleder. Paa Bagsiden staar Aarstallet 1512. Der findes tillige en smuk Alterkalk fra den romanske Tid, to prægtige Alterstager, Messehagel med rige Broderier, samt et meget gammelt Røgelseskar. Prædikestolen er smykket med udskaarne Evangeliefigurer. Omme bag Alteret ser man et Relikvigemme, udhugget i Granit. I Gemmet findes et lille Stykke Tøj. Folk fortæller i Tilknytning til et gammelt Sagn, at Tøjet var af Kristi Kjortel, den Kjortel, som Stridsmændene loddede om. — —

Det var i flere Henseender en ret ejendommelig Befolkning, der fandtes i Estvad. Baade i Estvad og Nabo-sognet Rønbjerg var der iblandet et fremmed Folkelement, nemlig fastboende Tatere, populært kaldet »Rakere«. Der var forøvrigt ogsaa ret stor Forskel paa Beboerne i den nordlige Del af Sognet, Estvadboerne, og Befolkningen i den sydlige Del, Bersboerne.

Skive Bys Nærhed indvirkede noget uheldigt paa Estvadbeboerne. Een eller to Gange om Ugen tog Gaardmændene gerne til Købstaden, og adskillige af dem kom aldrig ædru hjem fra disse Ture. —

Bersboerne holdt sig derimod ret fri for at strande paa dette Skær, skønt der ogsaa blandt dem var noget gam-

meldags Drikkeri. Hjemmene var baade i deres Ydre og Indre noget tarvelige. Alkovesenge var for Eksempel ret almindelige. —

Den omtalte Svaghed hos Befolkningen med Hensyn til Brugen af Rusdrikke fik mig for første Gang ind paa Tanken om Afholdenhed fra disse, og da jeg havde lært Lærer Bech i Bjært ved Vinderup at kende og vidste, at han var personlig Afholdsmand og en varm Talsmand for Afholdssagen, opfordrede jeg ham til at tale herom ved et Møde i min Skole. — Mødet kom ogsaa i Stand og vandt god Tilslutning fra Beboernes Side. Der oprettedes dog ikke nogen Afholdsforening den Gang. Selv tog jeg fat paa at holde Aftenskole for Ungdommen og Møder for baade unge og gamle. Min Tanke hermed var at vække Sansen for noget aandeligt godt baade folkeligt og kristeligt. —

Jeg kom i disse Aar i nær Forbindelse med flere af Egnens kendte Mænd, hvoriblandt særlig kan nævnes Pastor Glud, Jebjerg, Højskoleforstander Axelsen, sammesteds, og Gaardejer P. Odgaard, Tastumgaard, samt Gaardejer Kristen Pedersen, Lidegaard. — Særlig fik Pastor Glud og P. Odgaard stor Betydning for min aandelige Udvikling.

Pastor Glud var baade som Menneske og Præst en førende Personlighed af Rang baade i Jebjerg-Lyby, hvor han virkede som Præst i ca. 50 Aar, og ud ad til i Egnen, samt Landet over paa Steder, hvor grundtvigske Kredse begyndte at danne sig. Han var livlig og fængslende i sin Tale. Jeg mindes, hvor glimrende han talte den 20. Juni 1888 (Hundredaarsdagen for Stavnsbaandets Løsning) ved en stor Folkefest i Skive Lystanlæg. Det var med en

saadan Glød og Inderlighed, at den store Folkeskare lyttede i aandeløs Spænding fra først til sidst. — Han var en varm Forkæmper for al sund Frihed i en Tid, da det nok kunde koste noget at være førende i den Kamp, der kæmpedes mod Ministeriet Estrup i Provisorietiden. — Jeg blev selv draget med ind i det stærke politiske Røre og syntes, at Venstre førte en retfærdig og berettiget Kamp for at bevare den i Grundloven givne Folkefrihed.

Da jeg havde været i Estvad i ca. 3 Aar, blev Lærer- og Kirkesangerembedet i Jebjerg ledigt. Det var aabenbart Pastor Gluds Mening, at jeg vilde være egnet til Gerningen der, hvorfor han og to andre Mænd af Skolekommissionen en skønne Dag kom uventet for at høre paa min daglige Undervisning. Særligt ønskede Pastor Glud at høre mig fortælle Bibelhistorie, samt at se Børnene lege ude paa Skolepladsen — for, som han udtrykte sig, »jeg vil gerne se, om Børnene bevæger sig frie og glade uden for Skolen.« —

Jeg blev ogsaa indstillet til Embedet; men nuværende Kommunalærer Thygesen, Horsens, blev kaldet. —

P. Odgaard stammer fra Thy og kom til Skiveegnen omtrent samtidigt med mig. Han købte da en stor og noget forfalden Gaard, Tastumgaard, i Fly Sogn, Fjends Herred. — Denne Gaard drev han med stor Dygtighed op i Løbet af nogle Aar, samt opførte nye, tidssvarende Bygninger paa Ejendommen i Stedet for de gamle, saa at den blev en ren Mønstergaard paa Eggen.

Siden anlagde han et Teglværk ved Gaarden, da han fandt, at der paa Stedet var udmærket Materiale til en Teglværksindustri. Denne Virksomhed udvidede han senere ved Køb af Struer Teglværk. —

Endvidere oprettede han ved Tastumgaard et Fællesmejeri, hvortil han opkøbte Mælk hos Leverandører i en vid Omkreds. Det var før Andelsmejeriernes egentlige Opkomst. —

Det nye Stuehus, han opførte, byggedes stort og rummeligt og med en Sal til Brug ved Møder og Aftenskoleundervisning, som han gratis lod afholde for dem af sine mange Folk, der var i hans Tjeneste, og som kunde ønske at deltage deri. —

P. Odgaard var stærkt interesseret i alt godt, der rørte sig i Tiden. Særligt optoges han en Tid af Tyendespørgsmaalet og rejste blandt andet en heftig Kamp baade mundtligt og skriftligt mod de usle Karlekamre, som man den Gang trindt omkring i vort Land bød de unge.

Da han byggede Tastumgaard op, indrettede han til Ophold for sine Tjenestefolk lyse og luftige Stuer med Kakkelovn til Opvarmning om Vinteren. — Til hver enkelt var der 2 Stuer (Dagligstue og Sovekammer) med Stole og Bord, samt Gardiner for Vinduerne. I Stuerne blev der holdt rent og vasket Gulv som i hans egen private Lejlighed. — Baade han og hans Hustru spiste sammen med Folkene i den store fælles Spisestue. Sin Interesse for Befolkningens aandelige Vel viste han forøvrigt paa en storslaaet Maade ved at bygge et Forsamlingshus i Fly og sørge for at faa gode Mænd til at tale der. Jeg blev en flittig Tilhører ved disse Møder, og her lærte jeg for første Gang afdøde Højskoleforstander Maltesen, Vrigsted, at kende.

Han blev siden, da jeg kom til Barrit, een af mine mest skattede Venner. —

Til sin mangesidige Virksomhed knyttede P. Od-

Fig. 6: *Lærer Holmgaard.*

gaard endnu siden hen i stor Stil Opkøb og Eksport af Kreaturer til Udlandet. — Efter en Del Aars Forløb var han en velstaaende Mand og kunde yderligere forøge sit Jordegods ved at købe Herregaarden Skivehus. —

P. Odgaard var for Resten Jeppe Aakjærs Velgører og støtede ham økonomisk i hans Studieaar i København, ligesom han var ham behjælpelig ved Købet af Gaarden »Jenle«, hvor Aakjær nu bor. —

En af mine Seminariekammerater, Henrik Strandvold, var i disse Aar Redaktør af Skive Folkeblad, og dette havde til Følge, at jeg jævnlig kom paa Theater i Skive, naar der opførtes gode Stykker. —

Redaktør Strandvold havde ofte rigeligt med Fribilletter og overlod mig gerne nogle af dem, samt indbød mig i sit Hjem enten før eller efter Forestillingen. Den lange Spadseretur hjem om Aftenen, undertiden i daarligt Vejr, var ganske vist et mindre behageligt Tillæg til Glæden. —

I Skive Theater hørte jeg Bjørnstjerne Bjørnson holde sit berømte Foredrag: »Engifte og Mangedgifte«. Det var en stor Oplevelse. —

I disse Aar skrev jeg paa Opfordring af Redaktør Strandvold nogle Artikler i Skive Folkeblad om Opdragelse og Undervisning. Siden omarbejdede jeg disse Artikler noget og samlede dem til et Skrift, som jeg bad Højskoleforstander Kristensen-Randers, Ollerup, om at sige mig sin Mening om. Han udtalte sig anerkendende derom og foreslog mig at overlade Folketingsmand Herman Trier det til Bedømmelse.

Hvis jeg ikke kunde finde en Forlægger, antog han,

at Herman Trier gerne vilde have i alt Fald en Del af Stoffet til sit Tidsskrift »Vor Ungdom«, og saaledes blev det da ogsaa, at Stoffet optoges i det nævnte Tidsskrift. —

Den tilspidsede politiske Kamp i Begyndelsen af Firserne førte som bekendt til den saakaldte »Riffelbevægelse«, en Optakt til væbnet Rejsning mod det estrupske Provisorie-Regimente. —

For med haard Haand og i Starten at kvæle denne Bevægelse oprettede Estrup Gendarmerikorpset (de lyseblaa). I Skive stationeredes en lille Afdeling beredne Gendamer. Paa deres daglige Udflugter i Omegnen for at indgyde Befolkningen Respekt kom de ofte forbi Estvad søndre Skole, og skete dette paa en Tid, da det ikke voldte alt for megen Forstyrrelse i Undervisningen, gav jeg Skolebørnene Lov til at gaa ud paa Legepladsen for at se Gendamerne i fuldt Antræk drage forbi; thi jeg vidste, at Opmærksomheden alligevel i saadanne Øjeblikke var saa stærkt afledt, at jeg helst maatte give blankt op over for »de lyseblaa«. —

Af gode Ungdomsvenner, jeg vandt mig i Estvad, kan særlig nævnes J. P. Kristensen-Stenholm, Søn af Sognekoged Kristensen, Stenholm, Sevel Sogn. — Stenholm var et opvakt, begavet og interesseret ungt Menneske. Han fik Lyst til at læse, og jeg forberedte ham til Optagelse paa Ranum Seminarium. — Herfra afgik han med en fin Eksamen, aftjente derefter sin Værnepligt, blev Løjtnant, men gik dog snart bort fra Militærlivet og gav sig til at læse til Tandlæge. Efter at have bestaaet Tand-

lægeeksamen med godt Resultat begyndte han som Tandlæge sin Virksomhed i Aalborg.

Her oparbejdede han en stor og anset Forretning ved sin Dygtighed og sit vindende Væsen. Tandlæge Stenholm blev med Aarene en førende Personlighed blandt Aalborgs Borgere, især ved festlige Lejligheder. Han besad en betydelig digterisk Aare. Smukke Kantater og Sange foreligger fra hans Haand. Til en Genforeningsfest i Aalborg skrev han blandt andet en Kantate, som han tilstillede mig. Jeg glædede mig overordentlig ved den. Hans varme Fædrelandssind kom ret her til Orde gennem Taknemmeligheden over, at det tabte Land nu atter forenedes med Moderlandet. — Stenholm havde megen Kunstsans, og han blev Sjælen i et ret omfattende Arbejde for at skaffe Aalborg By et Museum. Naar denne By nu har en fyldig og smuk Samling af Oldsager og sjældne Ting, der taler om gammelt Folkeliv i Nordlandet, vil Borgerne med Tak mindes Tandlæge Stenholm. Han døde 1928. —

I forbigaaende har jeg nævnt, at der i Estvad og Rønbjerg fandtes nogle bosiddende Taterfamilier. Disse er maaske nu blandede saa meget med den omboende Befolkning, at deres Præg er udslettet. — Da jeg var i Estvad, levede de ret afsondret fra den øvrige Befolkning, der nok i Ny og Næ kunde søge deres Hjælp, særlig i Høsten, men ellers holdt dem paa Afstand. — For Resten havde flere af Taterne kun ringe Lyst til regelmæssigt, legemligt Arbejde og drev helst Jagt og Fiskeri. — Om Vinteren, naar Flyndersø var islagt og kunde bære, saa man dem ivrigt stange Aal. — Af og til besøgte de hver-

andre indbyrdes i Estvad og Rønbjerg. De foretog endogsaa Udflugter helt til Dejbjerg, hvor der fandtes en Koloni af Stammefrænder. Ved disse Besøg gik det lystigt til med Drikkeri, og Sammenkomsterne endte ofte med Slagsmaal. Men Mellemværendet glemtes ret hurtigt og hindrede ikke nye Sammenkomster af lignende Art. —
— Jeg havde i Skolen gerne en halv Snes Børn fra Taterhjemmene. Disse Børn var som Regel velbegavede og næsten alle uden Undtagelse musikalske; men det skortede en Del paa Flid og Stadighed hos dem. Forøvrigt var de flinke og kom helt godt ud af det med de andre Børn. Jeg mærkede ikke meget til, at deres Kammerater følte sig hævede over dem. —

Aaret 1886 blev jeg forlovet med Mariane Sørensen, f. 13. 1. 1863, Datter af Boelsmand Søren Larsen og Hustru Ane Jensen, Øster Bording, Balle, ved Silkeborg. Vi var jævnaldrende og havde gaaet i samme Skole, nemlig Overgaard Friskole. — Hendes Hjem hørte til den grundtvigske Kreds, der i Sognene Nord og Vest for Silkeborg havde begyndt at faa fast Form og gøre sig gældende. Hun blev mit Livs store Lykke, og gennem 40 Aars Samliv er Lykken vokset Aar for Aar. I hendes Hjem mødte jeg stedse den største Venlighed baade af hendes Forældre, der begge er døde, saa vel som af hendes Søskende (ialt 7), hvoraf 3 endnu lever. —

Da Embedet i Estvad var for en ugift, og Lønnen — som før nævnt — kun 600 Kr. aarlig, begyndte jeg nu at søge andet Embede.

Jeg blev ogsaa indstillet flere Steder, bl. a. i Lemming og Linaa ved Silkeborg, men opnaaede ikke at blive kal-

det, da jeg var for ung i Forhold til andre af de indstillede Ansøgere.

Sommeren 1887 var min Forlovede paa Mellerup Højskole, der da lededes af den fortrinlige, frisindede og hjertevarme Forstander Jens Bek, der sammen med sin Hustru, Marie Bek, øvede en velsignelsesrig Gerning over for den store Ungdomsskare, som da søgte til Skolen. Jeg var nogle Dage Gæst paa Mellerup Højskole og fik et udmærket Indtryk af Livet der, som det rørte sig, frisk og naturligt med en varm Understrøm af Glæde. Desværre døde denne dygtige Højskolemand pludselig i en ret ung Alder — vist af et Hjerteslag.

7 AAR I SINDING.

I Slutningen af Sommeren 1888 døde i en ung Alder Lærer Lauridsen i Sinding ved Herning, og jeg modtog da en Opfordring til at søge dette Embede. — Jeg fulgte Opfordringen, blev indstillet som Nr. 1, og den 21. September 1888 blev jeg af Hammerum Herreds Skoledirektion kaldet til Lærer ved Sinding og Nyby Skoler, samt Kirkesanger ved Sinding Kirke. —

Det var ikke uden med en vis Vemod, at jeg forlod Estvad søndre Skole; thi jeg følte mig stærkt knyttet til baade Børnene og Forældrene i Skoledistriktet, saa vel som Egnen, hvor jeg nu havde tilbragt godt og vel 4 af mine lykkelige Ungdomsaar. — I mangt og meget greb jeg vel fejl og burde have gjort Gerningen langt bedre, mens jeg var der; men jeg tog fat med Ungdommens fri-ske Mod og med god Vilje til at faa noget udrettet.

Den 12. Oktober flyttede jeg. Turen gik tværs ind over Alheden gennem Danmarks største Sogn, Haderup, videre gennem Over Feldborg, Hodsager og Ørre til *Sinding*, min fremtidige Virkeplads. — En Vognmand fra Skive kørte paa *et* Læs alt mit jordiske Gods i Form af Indbo til Bestemmelsesstedet. —

Vejret var straalende, Vindstille og Sol, som Oktober paa enkelte Dage skænker os det her i vort Land med sit skiftende og ret lunefulde Vejrlag, og jeg nød rigtig Turen, siddende højt paa Læsset i en Sofa. —

Forfremmelsen var med Hensyn til Indtægten ikke overvældende stor. Lærerembedet i Sinding var reguleret til 1050 Kr. — Pengelønnen var kun lille; men til Skolen hørte 13 Td. Land, mest mager Sandjord, samt 1¼ Td. Land god Eng ved Sinding Mølleaa. Den væsentligste Indtægt skulde altsaa erhverves gennem Jordlodden. — En god Ven, Ole Nygaard, Ørre, laante mig de fornødne Penge til Anskaffelse af Besætning og Avlsredskaber. En Hest til at drive Lodden med var nødvendig; men for at være sparsommelig købte jeg om Efteraaret en stærk Plag, som jeg saa spændte for Ploven sammen med en blaahjelmet, kraftig Ko, der i Forvejen var trækvant. Ole Nygaard hjalp mig med at faa dem sat i Trit. Forsøget lykkedes godt. Plagen var rolig og sindig, og Koen var rask og arbejdsvillig. Næste Foraar kunde Hesten ene klare Begreberne, og Koen blev fri for det aparte Makkerskab. —

Boligen var gammel og mindre godt indrettet. Men det værste var dog, at jeg havde to Skoler hele Aaret rundt.

Biskolen i Nyby laa ca. 3 km. fra Hovedskolen, og om Vinteren var det ikke altid saa morsomt hver anden Dag at spadsere til Nyby. — Hvis Vejret var meget daarligt, kunde jeg baade hen og hjem benytte lukket Dagvogn, som kørte fra Ljørring til Herning. Tiden passede godt; men da denne Bekvemmelighed medførte en Forringelse i de smaa Indtægter, kørte jeg kun, naar Vejret var særligt slem. —

Den 4. December 1888 blev min Forlovede og jeg viiede i Balle Kirke af Pastor Aage Møller, Søn af førnævnte F. D. Møller og Jutta Bojsen i Sejling, nu Provst i Slagelse. Pastor Aage Møller havde, før han blev Sognepræst i Gødvad-Balle ved Silkeborg, en kort Tid været Lærer ved Seminariet i Gedved, netop i den Tid, jeg var Elev der, hvorfor det var mig en særlig Glæde, at han netop kom til at vie os. — I sin Tale hjemme ved Bryllupsmiddagen sagde han blandt andet, særlig henvendt til mig: »Jeg anser det for en Vinding med Hensyn til den fremtidige Gerning i Skolen, at De er udgaet fra Gedved Seminarium, hvor der altid blæser en frisk Vind, og hvor Idéens Fane holdes højt, naar Spørgsmaalet er om Opdragelsen og Undervisningen i Børneskolen.« — Dagen efter Brylluppet, altsaa den 5. December, rejste vi til vort fremtidige fælles Hjem, hvor vi under skiftende Solskin og Graavejr fik vor Gerning i 7 Aar. —

Sinding ligger ca. 10 km. Nordvest for Herning og gennemskaeres af Herning—Holstebro Landevej. — Sinding Sogn er efter Vesteregnsforhold ret bakket og har en bred Dalsænkning, som gennemstrømmes mod Øst og Syd af Herningholm Aa, der løber ud i Storaanen. Sidstnævnte Aa danner forøvrigt en Del af Sognets Nordgrænse. Det højeste Punkt i Sognet findes ved Kroghøj (ca. 70 m.). Jorderne er sandede eller muldsandede, flere Steder med Lerunderlag. — Ved Kvindvad i Sinding fandtes — ejendommeligt nok — det første Mergelleje i Jylland. Dette var en vigtig Begivenhed, naar man husker paa, hvilken overordentlig Betydning Mergel (Kalk) har for Hedeegnenes Opdyrkning og fremtidige Kultur. — Der er brede Enge langs Aaerne og endnu en Del Hede

Fig. 7: *Edle Holmgaard.*

og Kær. Ligeledes er der mange Gravhøje i Sognet. Disse taler deres stærke Sprog om, at der ogsaa i den graa Oldtid har været Liv og Røre paa denne Ægn. Højene optræder i Grupper. Øst for Asbjerg ligger henved 20 i een Samling, ved Eggersgaard 7 Høje, og ikke langt derfra de 3 Kroghøje, som er ret anselige. — I den sydlige Del af Sognet er der anlagt en Sogneplantage, og hist og her findes der flere Smaaplantager. Naar dertil kommer de Hundrebaar gamle Plantninger ved Sindinggaard, dennes smukke Have, samt Haverne ved Gaarde og Huse og de mange Hengsplantninger, gør Sinding et venligt Indtryk. — Endelig har det sat et stærkt Præg paa Sinding, at Sindinggaard i den senere Tid er udstykket, saa at der nu kun er en Hovedparcel tilbage af den gamle Herregaard. Henved en halv Snes Hjem er opstaaet her, smukke og tidssvarende byggede.

Mange Gaarde, Sognet over, er endvidere efter Verdenskrigen blevet nyopbyggede. Alt dette virker tilsammen, at Sinding nu fremtræder i en ny og pyntelig Skikkelse. De veldrevne Marker vidner tillige om en flittig og virksom Befolkning. — Ønskes yderligere og mere fyldige Oplysninger om Sinding, henvises til: »Sinding Sogn«, udgivet 1917 af Konrad Understrup, Herning.

Sindinggaard havde, da jeg var i Sinding, et Areal af ca. 400 Td. Land Ager og Eng, samt ca. 400 Td. Land Hede, Kær og Plantage. 24 Td. Hartkorn. — Gaardens Historie gaar helt tilbage til 1449. Blandt dens mange Ejere kan nævnes den kendte Etatsraad S. A. Fjeldstrup, St. St. Blichers gode Ven. Blicher har ofte paa sine Jagture fra Thorning og ind over Alheden gæstet Etatsraad Fjeldstrup. —

Fjeldstrup døde 1859 og ligger begravet paa Sinding Kirkegaard, og der er rejst et anseligt Mindesmærke paa hans Grav.

Det smukkeste Minde har han dog selv sat sig i de Plantager og Haveanlæg, der er ved Gaarden. De stammer fra hans Tid og pryder den Dag i Dag baade denne og Egnen. Han gjorde i det hele taget meget for at op-hjælpe Ejendommen, særlig ved at tilvejebringe bedre Græsning. Man talte om »den fjeldstrupske Græsblanding«. — 1894 overtoges Sindinggaard af et Konsortium, og Bortsalg og Udstykning paabegyndtes og er stedse fortsat indtil nu. —

Den lille, ret uanselige Sinding Kirke, tæt ved Sindinggaard og den smukke Sinding Vandmølle, bestaar af Kor og Skib fra den romantiske Tid. Kirken har oprindeligt haft Taarn; men det blev nedbrudt 1720. De oprindelige Mure er Granitkvadre. Altertavlen ny (fra 1885) med Maleri (den kortfæstede) af Oskar Mathiasen. — I Kirken findes et Epitafium af Claus Dyre, een af Sindinggaards Ejere. Kirkerummet er trods sin sparsomme Udstyrelse rigtig hyggeligt. —

Dette var lidt om de ydre Rammer. Befolkningen i Sinding modtog os paa Forhaand med stor Velvilje, og det varede ikke længe, før vi kom i god Forbindelse med de forskellige Hjem.

Børnene i Skolen var flinke og lette at komme i Gang med — ikke mindst i den Kreds, hvor Biskolen laa. —

Jeg tog straks fat paa, ligesom i Estvad, at samle de unge til Aftenskole. Tillige holdt jeg om Vinteren nogle Fællesmøder med Foredrag og Oplæsning. —

Da jeg kom til Sinding, var der i Nabosognet Ørre to Mænd, som jeg i Forvejen kendte noget til, og som jeg glædede mig til at komme i nærmere Forbindelse med. Disse to Mænd var Lærer I. K. Holmgaard, Ørre Skole, og Menneskevennen og Afholdsagitatoren Ole Nygaard, hvis Navn i Forbigaaende er nævnt. Ole Nygaard var paa denne Tid flyttet fra Tastumgaard, Fly, til Ørre Skole med sin lille Datter, Maren Nygaard, eneste Barn (Nygaard var da Enkemand), for at hun kunde have et Hjem hos Lærer Holmgaard, mens Ole Nygaard foretog sine talrige Vandringer Landet rundt (i næsten 20 Aar) som »Danmarks vandrende Afholdsapostel«. Dette mærkelige, kærlige Menneske blev vi gennem Venskabsbaand knyttet nært til. — Han har ved Venlighed og Hjælpsomhed været os en værdifuld Støtte baade i Sinding og Barrit. Desuden har vi i hans sjældne, opofrende Liv haft et smukt Ideal for Øje, hvilket har været af blivende Betydning for os i vort fremtidige Liv. Forøvrigt henvises til min lille Bog: »Ole Nygaards Liv og Gerning«, udgivet 1915 paa Boghandler Jacobsens Forlag, Herning, af Danmarks Afholdsforening. — Om Lærer Holmgaard noget mere. —

Aaret 1913 døde Lærer I. K. Holmgaard, Ørre Skole. Vort Land mistede da en sjælden god Mand, der har øvet en betydelig Gerning paa den Plads, hvor han virkede i en hel Menneskealder. I sit Arbejde for Folkelivets Vækst bar han ogsaa Sten til den Bygning, som Afholdsfolk gerne ønsker rejst i vort Land, et Danmark, frit for Rusdrik ved Folkets Vilje. Han var af dem, hvis Navne ikke glemmes som Sne, der faldt i Fjor. Herom vidner da ogsaa den smukke Sten, Beboerne i Ørre rejste

ham som et Æresminde kort efter hans Død. Stenen er rejst lige ved Skolen paa en aaben Plads ud til Vejen og bærer hans Medallion. — Paa Stenen staar:

Iver Holmgaard,
Dbmd.

Lærer og Kirkesanger i Ørre fra 1869—1913.

Rolig og bramfri under jævne Kaar

du øved tro din Gerning i over Firti-Aar

i Skole og i Kirke.

For mangen god Sag Gud gav dig Kraft at virke

indtil din sidste Dag.«

Dette Billede, som her er tegnet af Lærer Holmgaard, og som er tegnet og tro, vil jeg gerne uddybe. Jeg gør det i Taknemmelighed for, hvad han har været for mig som Ven og Arbejdsfælle gennem næsten 25 Aar, og jeg gør det tillige, fordi gæve Mænds Daad maner til ny Daad, og for hver Helt, der falder i Kampen for det godes Fremgang og Sejr, er der Plads for en ny — og maa der en ny frem. Mine Minder om Holmgaard vil samle om ham 1) som Skolemand, 2) som Menneske hjemme og ude og 3) som Afholdsmand.

Holmgaard som Skolemand.

Holmgaard var af Bondest. Hans Vugge stod i Nordsalling, og han fødtes den 12. August 1845. Da han kun var 16 Aar, vaagnede Lysten hos ham til at blive Lærer, og han kom i Huset hos Lærer H. C. Strandgaard i Selde for at blive forberedt til Optagelse paa et Seminarium.

Lærer Strandgaard var en dygtig Mand med alsidige Interesser, og han gav den opvakte Yngling en god og sund Forberedelse. Paa Ranum Seminarium fik Holmgaard sin egentlige Uddannelse og afgik derfra efter 3 Aar med 1. Karakter, blev straks Huslærer i Bærslund, Rind Sogn ved Herning, hvor han fandt sin vordende første Hustru (Holmgaard var gift 2 Gange). — Faa Aar efter træffer vi imidlertid Holmgaard plantet i den Jord, hvor han skulde pløje saa dybt. Det var i Aaret 1869, at han blev kaldet til Lærer og Kirkesanger i Ørre. To Aar efter hjemførte han sin Brud, Edle, Datteren fra Bærslund, og hun blev en Kraft af Rang baade for ham og den Kreds af Mennesker, de fik deres Gening iblandt. — Der var nok for dem begge at tage fat paa. Befolkningen stod langt tilbage. De fleste Mænd var en Del hengivne til Drik, læste hverken Bøger eller Blade og havde ingen aandelige Interesser. Dog var der i Ørreboerne en god Gund at bygge paa. Børnene i Skolen var flinke, og blandt dem vandt Holmgaard sig snart Venner. — Han havde en stor Evne til at tage Barnet ved Haanden, gaa ned til det og tage det netop, hvor det stod. Han holdt personlig Skole. Hans Undervisning, Opdragelse og hele Færd maatte sætte sit Præg, fordi han selv var en saa lødig Personlighed, forstaaende og taktfuld over for de bløde Barnesjæle — dertil, sidst og ikke mindst, en Mand med dyb, kristelig Alvor i sin Sjæl.

Hans Maade at holde Skole paa var meget ejendommelig. Det var et levende Menneske, der gav sig selv og prægede Skolen i Skæmt som i Alvor. Han fortalte, og han kunde faa Børn til at fortælle. Hans Skæmt kunde være saa lun, harmløs og dog rammende. Der var en

Ro og Tilforladelighed over ham — noget, man ofte savner i vor urolige Tid. —

Hvor Skolens Interesser og Sager var paa Bane, hjemme eller ude, kunde man være sikker paa at træffe Lærer Holmgaard. Med sit sunde Blik og klare Syn var han ret ofte netop den, der gav et lødigt Bidrag til et Spørgsmaals Løsning. —

Han var ikke nogen stor Taler, snarest lidt tør, og hvem der ikke kendte ham, eller hvem der hørte ham første Gang, fik maaske netop Indtryk heraf, og dog var han varm og interesseret. —

At en Lærervirksomhed af den Art gennem 44 Aar paa samme Sted maa skabe en Slægt af nyere og bedre Støbning, er klart, saa meget mere, som Holmgaard bevarede sin Kraft, sit Ungdomssind og sin Kærlighed til Barnet og Skolen til sin Død. —

Han fik tillige i de senere Aar en god Støtte i Arbejdet for de unge af flere udmærkede, grundtvigske Præster, der kom til Ørre.

Her kan nævnes Elmkvist, senere i Flødstrup, Johannes Volquartz, sidst i Ødum ved Randers, nuværende Valmenighedspræst Enevold Terkelsen i Herning og Pastor Birk i St. Jørgens ved Svendborg. —

I Ørre blomstrede meget *godt* frem: Foredragsvirksomhed, Afholdssag, Skyttesag o. s. fr. — alt under sunde Former. Den, der gav det væsentligste Bidrag her til, var Skolemanden i Ørre.

Holmgaard som Menneske, hjemme og ude.

Det er ofte saaledes, at Mænd med mange offentlige Hverv og et Navn ud ad til taber i Glans ved at ses hjemme. Dette var ikke Tilfældet med Holmgaard. Dertil var han for sund og helstøbt en Natur. Fra Hjemmet fik han netop for en stor Del den Kraft, Kærlighed og Begejstring, som han omsatte i Handling ud ad til. — Der kom mange Mennesker i hans Hjem. Dette var i høj Grad gæstfrit og drog mange ind under sin gode Paa-virkning. Her drøftedes Tidens betydelige Spørgsmaal og Sognets Anliggender. Sang og Oplæsning toges med som Midler til at give Sammenkomsterne Fylde. —

Holmgaards første Ægteskab var barnløst; men han og hans Hustru havde af og til et Plejebarn, heriblandt en lille forældreløs Pige fra København, ligesom Ole Nygaard og hans Datter i mange Aar havde deres Hjem i Ørre Skole — om end for Betaling.

Lærerfolkene i Ørre lod altsaa deres gode Hjem favne adskillige, som manglede Hjem, og dette bør ikke mindst fremdrages. — Paa mange forskellige Omraader blev Holmgaard en Foregangsmand paa sin Egn. Han var den første i Ørre, som dyrkede Rodfrugter og indførte Sommerstaldfodring. Hvem der havde Lejlighed til at se, hvad han ved sin Energi og omhyggelige Driftsmaade kunde faa ud af den forholdsvis magre Sandjord, maatte faa Respekt for ham som Landmand. —

I 1881 var han Medstifter af et Aktieselskab, der købte 150 Td. Land Hede, som nu er tilplantet og benævnes Ørre Plantage.

Selv anlagde han paa den magreste Del af sin egen Jord en lille Plantage med Gange og en aaben Plads,

bestemt til Sommermøder. — — 1889 fik han dannet et Lodhaverselskab til Opførelse af et Øvelses- og Samlingshus i Ørre — det første i Hammerum Herred. Her var ogsaa jeg med som Lodhaver. Vi var ialt 33, der tegnede os for 100 Kr. hver. Det tegnede Beløb indbetaltes straks og slog til, saa at Huset stod helt færdigt uden Gæld og indrettet med en lille Beboelseslejlighed, hvoraf Lejen kunde forrente de Penge, Huset havde kostet. Altsammen et Vidnesbyrd om Holmgaards sunde Tænkemaade med Hensyn til Brugen af et Samlingshus af den Art. Var samme Fremgangsmaade blevet anvendt ved Opførelsen af vore mange Samlingshuse Landt rundt, vilde maaske meget angaaende Brugen af dem have set anderledes ud den Dag i Dag. —

Det skønneste hos Holmgaard som Menneske, hjemme og ude, var efter min Mening det sande Gudsforhold, han stod i, og som han ikke lagde Skjul paa nogen Tid. Her var han ogsaa det ligevægtige Menneske. Han var naturligvis ikke uden Fejl. Han sagde selv, at han egentlig af Natur var heftig og lidenskabelig; men at han ved Guds Aands Kraft tilkæmpede sig Ro, Besindighed og Sjælsligevægt gennem Aarene. — 1903 døde Holmgaards første Hustru. I 1½ Aar førte han en trist Tilværelse som Enkemand, men giftede sig saa 2. Gang med en 26 Aar gammel Pige, en Husmandsdatter fra Sognet og een af hans forhenværende mange Skolebørn. —

De havde nu den Glæde at blive velsignet med en lille Pige, der fik Navnet Asta. Hun blev Holmgaards »Alderdomsgave fra Gud«, som han selv udtrykte det. — Dette andet Ægteskab blev ogsaa særdeles lykkeligt, men blev afbrudt ganske pludseligt af Døden, der dog

Fig. 8: *Lærer Holmgaards Mindesmärke.*

ikke fandt Holmgaard uforberedt. Derfor kunde han sige til sin Hustru faa Timer, efter at han var blevet syg: »Maaske det nu lakker mod Enden; men Gud Fader i Himlen, tag mig saa, som jeg er!«

Holmgaard som Afholdsmand.

Holmgaards Navn er i særlig Grad knyttet til Afholdssagen. Mens denne Sag var ny og skulde bryde sine første Baner, meldte Holmgaard sig under dens Fane, og han blev tro til det sidste. Han indrømmede selv, at hvis det med nogen Ret kunde siges, at han uden for Skolen havde gjort et Arbejde af nogen Betydning, maatte Arbejdet for Afholdssagen nævnes. — I Firserne falder hans særlige Opdyrkningsarbejde. — Naar Skolen var endt — eller en Søndag Eftermiddag — kørte Holmgaard med sit eget Køretøj til et eller andet Nabosogn, undertiden ogsaa længere bort, for at tale for Afholdssagen. Han stiftede Ørre-Sinding Afholdsforening og var dennes Formand i ca. 30 Aar. Tillige stiftede han de fleste Afholdsforeninger, der blomstrede frem i Hammerum Herred, og var Formand for Herning og Omegns Afholdskreds i 27 Aar. Hans Syn for og Kærlighed til Afholdssagen gav i mange Henseender hele hans Livsanskuelse sin særlige Lød. Til Tider kunde den næsten tage ham helt.

Holmgaard hævdede altid stærkt, at Sagen maatte fremmes som en ren borgerlig Sag, støttet af kristelig Alvor, men fri for Iblanding af tvivlsomme og uvedkommende Ting. —

Da han ved sine Møder kom til at føle Savnet af Sange, der havde Berøring med Emnet, kom han ind

paa selv at skrive en Del Afholdssange. — Enhver Sag, der formaar at begejstre sine Tilhængere, skaber ogsaa Poeter. Saaledes ogsaa her. Afholdssangene, enten de er af Holmgaard eller andre, kan bedømmes forskelligt; men enkelte af Holmgaards Sange vil dog sikkert leve, saa længe der er Livskraft i den Sag, de tolker. — Holmgaard gjorde tillige et lille Forsøg paa at faa Afholdssagen lempet ind paa »de skraa Bræder« for ogsaa derfra at føre en Agitation for den, idet han nemlig skrev 3 smaa Skuespil, der først opførtes i Ørre Samlingshus under hans egen Ledelse, og dernæst forskellige andre Steder i Landet, hvor Dilettanter gerne vilde forsøge sig med smaa, lette Skuespil. — Henrik Ibsen siger: »Digter er hver den i Skole, Tingsal og Kirke, som øjner Idealet bag sit Virke«. I den Forstand var Holmgaard i alt Fald en Digter. — Offentligheden fandt da ogsaa at hans Arbejde og Trofasthed var Erkendtlighed værd. 1906 blev han udnævnt til Dannebrogsmænd.

I de første Aar af Halmfemserne var mit Helbred noget vaklende, og min Læge raadede mig til hen paa For sommeren 1891 at tage mig en ekstra Ferie og benytte denne til at gennemgaa en Kur paa Badesanatoriet i Silkeborg. Jeg forhandlede i denne Henseende med Pastor Volquartz som Formand for Skolekommissionen, samt min Provst G. Koch, Herning, (senere Biskop i Ribe), om Sagen, og vi blev enige om, at jeg for en Tid af 6 Uger skulde antage en Vikar paa eget Ansvar.

Jeg henvendte mig saa til Seminariet i Silkeborg og forespurgte, om der ikke skulde være en moden Elev derfra, som turde paatage sig Vikariatet. En ung Mand ved Navn Sørensen tilbød sig, og vi blev gensidigt enige

om Lønnen. Han havde taget 1. Del af sin Eksamen og var godt anbefalet af Forstanderen. Men Sogneraad-formanden, der var noget selvfølende, følte sig krænkede i sin Værdighed og gjorde Indsigelse hos Provst Koch, fordi den af mig antagne Vikar ikke var kvalificeret. Da Pastor Volquartz erfarede dette, skrev han et morsomt Rimbrev til Provsten.

Digtet stod anført med Melodi: »Naar Slyngler hæves til Ærens Top« — og endte saaledes:

»Nu jeg ender min Sang,
lad kun Sagen gaa sin Gang,
at Aaboe kan stive sit »Hylster« af.«

Og Sagen gik da ogsaa sin Gang trods Indsigelsen. —

Næsten 25 Aar efter modtog jeg et meget venligt Brev fra Biskop Koch. I dette takkede han mig for min lille Bog om Ole Nygaard. Han havde læst den med Glæde. Samtidigt mindede han mig om Pastor Volquartz Skæmtedigt, som han morede sig meget over, og citerede den anførte Slutning. Jeg havde for Resten godt Udbytte af Kuren, og Sørensen klarede ogsaa Begreberne i Skolen. —

1892 blev Skoleforholdene i Sinding omordnede og forbedrede. Børneantallet, særligt i Hovedskolen, var blevet saa stort, at det paa Grund af Pladsmangel var nødvendigt at gøre noget. Efter en Del Forhandling inden for Sogneraadet vedtog dette at nedlægge begge de to daværende gamle Skoler og bygge to nye, den ene, Hovedskolen, mod Øst ved Bakgården paa en indkøbt Skolelod fra Sindinggaard, den anden i den vestlige

Del af Sognet ved Kroghøje. Her oprettedes saa et nyt Lærerebede, hvorved Biskolen bortfaldt for mit Vedkommende. Følgen af den nye Ordning blev tillige, at vi fik en ny Skole og flyttede ca. 3 km. nærmere mod Herning. Skolen kom til at ligge rigtig kønt med Udsigt mod Vest over Sindinggaard, Aaen og Engene til Bakke- draget paa den anden Side. Mod Syd-Sydvest Udsigt til Nøvling og Vildbjerg. Vendte man Blikket mod Nord og Øst, saa man milevidt ind over det udstrakte Sunds Sogn og Alheden med den nye Kirke i Simmelkær. Jord- lodden til den nye Skole var næsten kun halvt saa stor som ved den gamle, men langt bedre. Da jeg nu for- holdsvis let og billigt kunde leje til Driften af den mindre Lod, solgte jeg Hesten og Køretøjet. —

Pastor Volquarts var paa dette Tidspunkt blevet forflyttet til Søllested paa Lolland. Hans Efterfølger i Ørre-Sinding Præsteembede blev nuværende Valgmenig- hedspræst Enevold Terkelsen, Herning. Mellem hans og vort Hjem knyttedes et trofast Venskab, som har holdt siden gennem mange Aar. Pastor Terkelsen og hans for- trinlige Hustru, Kathrine, f. Kierkegaard, stammer fra Vrigsted. Forældrene paa begge Sider har hørt til Vrigsted Højskoles bedste Støtter. Dermed er deres Livs- anskuelse væsentlig tilkendegivet.

E. Terkelsen var først paa Askov udvidede Højskole. Dernæst Kapellan i Ollerup hos Pastor Brandt. Herfra blev han kaldet til Embedet som Sognepræst i Ørre- Sinding. —

Hans Forkyndelse i Kirken og hans Virksomhed som Foredragsholder, samt hans og hans Hustrus jævne og

naturlige Færd kom snart til at sætte Spor i Egnen og siden ud i mange Kredse. —

Pastor Terkelsen og jeg delte Anskuelse i alle Henseender med Henblik paa kristelige og folkelige Spørgsmaal. Ogsaa angaaende Arbejdet i Skolen var vi fuldt ud enige. Frisind og Forstaaelse knyttede os godt sammen. Dertil kom, at jeg var glad ved at være hans Medhjælper i Kirken. Jeg mindes ikke, at jeg en eneste Gang i den Tid, vi arbejdede sammen, er gaaet hjem uden at være bleven beriget gennem Terkelsens Forkyndelse og have haft Glæde deraf. — Det er da ogsaa med Tak, at jeg og min Hustru mindes disse Præstefolk. Vort Samliv med dem, Lærerfolkene i Ørre Skole, samt Ole Nygaard og hans Datter, hører sammen med vore bedste Minder fra Tiden i Sinding. — Forøvrigt vandt vi os i Sinding Venner, som vi mindes med Tak den Dag i Dag. — —

I Sognene: Sinding, Sunds og Tjørring var der en ejendommelig religiøs Sekt, Dømmerne. Navnet »Dømmerne« har sin Oprindelse fra, at Sektens Tilhængere mente, det var deres Pligt at advare Folkekirkens Medlemmer, naar og hvor de mødte dem, ved rent ud at sige: »Du gaar til Helvede, hvis du ikke omvender dig og faar den sande Tro — som vi.« —

Dømmerne havde deres egne Skoler og egen Præst. De stod naturligvis uden for Folkekirken, som de i høj Grad saa ned paa.

De levede meget afsondret fra andre i deres lille Samfund. En Tid havde de Ejendomsfællesskab, ligesom det berettes om den første Menighed af Jødekristerne i Aposteltiden. Men det forlød, at enkelte af dem ved et

daarligt Liv i Spil og Drik satte saa store Værdier til, at Ejendomsfællesskabet maatte ophæves. —

Ingen af Dømmernes Børn gik i Skole hos mig, og ikke en eneste af Dømmerne satte sin Fod inden for Kirkens Dør, og hvor de traf Præsten, dømte de ogsaa ham med deres haarde Dom. Den eneste Lejlighed, ved hvilken de ikke kunde undgaa Sognepræsten, var ved Begravelse. Præsten skulde kaste Jord paa og naturligvis have de behørige Attester. —

Som Kirkesanger var jeg egentlig overflødig ved denne Lejlighed; thi Dømmerne sang selv deres egne Salmer og benyttede ikke Konventsalmebogen; men Præsten ønskede gerne min Nærværelse for »Roskabs Skyld«. Redde ham fra »Dom« kunde jeg naturligvis ikke, ligesom jeg heller ikke selv gik Skud forbi. Ved Meldinger til Kirkebogen er jeg ofte i mit eget Hjem blevet trakteret med deres »haarde Konfekt«. Som Tiden gik, blev man imidlertid noget mere haardhudet, og Uhyggefølelsen svandt ind til et Minimum. — Ved deres Begravelser var der tillige den Ejendommelighed, at de ikke alene Dagen i Forvejen selv gravede Graven; men efter Jordspaaastelsen hjalp alle Mændene hverandre med at kaste Graven til, og Kvinderne smykkede saa til sidst den tilkastede Grav med Kranse og Grønt. — Som noget mærkeligt hos Dømmerne kan tillige nævnes, at de næsten altid gik lige til — tværs over Markerne, naar de skulde nogetsteds hen. De respekterede altsaa ikke i nogen synderlig Grad Ejendomsretten paa dette Punkt.

33 Aar i Barrit.

1894 indtraadte en Begivenhed, som bidrog til, at Navnet Barrit blev kendt over hele Landet. Bladene bragte nemlig en Meddelelse om, at en stor Hval var drevet i Land ved Barrit Strand, og baade fra Nær og Fjært blev der almindelig Valfart til Barrit for at se dette Dyr, som jo er en Sjældenhed i vore Farvande. — Jeg læste ogsaa disse Beretninger, men drømte da ikke om, at dette Navn skulde faa en saa fremskudt Plads i min og min Families Tilværelse, som det fik. —

Pastor Terkelsen omtalte, at der vilde blive et Embede ledigt i Over Barrit, og han henstillede til mig at søge dette. Han mente, at hans anbefaling og mit personlige Kendskab til Højskoleforstander L. Maltesen, Vrigsted, vilde sikre mig at komme i Betragtning ved Indstillingen. — Da en Forøgelse af den ret beskedne Indtægt i Sinding vilde være kærkommen, bestemte jeg mig til at søge Over Barrit Lærerembede. Jeg blev indstillet som Nr. 1, og den 3. September 1895 blev jeg kaldet af Biskop Johannes Clausen, Aarhus, til Lærer ved Over Barrit Skole og Kirkesanger ved Barrit Kirke fra 15. Oktober at regne. — Den 22. Oktober rejste jeg med min Familie til Barrit for at begynde min Gerning

paa en ny Virkeplads — det Sted, hvor min egentlige Manddomsgerning faldt. — —

Hvad Naturen angaar er Barrit et herligt Sted. Jorden er frugtbar, og om Sommeren ser man frodige Græsmarker og bugnende Kornagre. Mod Syd ligger en Brømme af smuk Bøgeskov langs Barrit Strand.

Fra Over Barrit har man den dejligste Udsigt over Markerne mod Syd, samt Skov og Strand, Vejlefjordens Munding, den nordlige Del af Lille Bælt med Trældenæs og i Baggrunden Æbelø og Fyns Kyst til langt Nord for Bogense. — — Ser man Øst paa, hæver sig jævnt stigende Klejs Bakke, hvorfra der i klart Vejr er en ganske henrivende Udsigt. Man ser her et Landskab, som i Skønhed og Frodighed søger sin Lige. — Der er kun faa Egne i vort Land, jeg ikke har gæstet. Ofte har jeg glædet mig ved Synet af smilende Naturskønhed inden for vort lille Lands Omraade; men noget smukkere Landskab end Barrit og Bjerre Herreds sydlige Del finder man vanskeligt.

Barrit Kirke.

Til det pyntelige Landskab svarer ogsaa Barrit Kirke. Der findes næppe i Danmark ret mange Landsbykirker, som fremtræder i smukkere Skikkelse end denne.

Barrit Kirke bestaar af Skib og Kor ud i et, kun med en vid Korbue til Adskillelse, og Koret ender med tresidet Afslutning mod Øst. Taarnet ligger mod Vest og har Spir. Indgang fra Syd i Taarnet, altsaa intet udbygget Vaabenhus. Som Tilbygning mod Nord findes et Kapel, hvori en Del af Barritskøvs forhenværende Ejere har fundet Hvile. 8 Kister henstaar her og gem-

Fig. 9: *Pastor Terkelsen og Hustru.*

mer Støvet af Slægten Reedtz. Over Indgangen til Kapellet fra Kirken ses Slægtens Vaabenskjold og Navnet Tønne Reedtz. —

Kirken er opført af Fraadstenkvadre i romansk Stil, senere udvidet og ombygget, Taarnet bl. a. 1787. Oprindeligt har Kirken haft Træloft. Dettets Afløsning af Hvælvinger er rimeligvis foregaaet i den seneste Midaldalder.

1879 lod daværende Kirkeejer, Grev Scheel af Barritskov, Kirken restaurere og ommure med en Skalmur af røde Mursten, saa at den nu fremtræder i et helt nyt Klædebon, der gør, at man ikke aner, at Kirken hører til de allerældste i Landet. —

Samtidigt med den nævnte Ommuring blev Kirken smukt malet indvendigt og fik nye Kirkestole. Men den gamle Altertavle fjernedes og erstattedes med et Krusifiks. Kirken er nu selvejende. 1918 lod Kirkebestyrelsen det gamle, kasserede Alterbillede (Nadveren, malet af J. Thrane 1731) restaurere ved Konservator S. Rønne, København, og indsætte i Egetræsramme efter Tegning af Arkitekt Norn i Horsens og skaaret af Billedskærer Holm sammesteds. — 1911 fik Kirken et godt Orgel, leveret af Orgelbygger Sørensen, Horsens. Dette anskaffedes for frivillige Bidrag, indsamlede i Menigheden. Nogle Aar før blev indlagt et tidssvarende Varmeanlæg. Hertil kan føjes, at Kirken af Gaardejer Anton Frandsen og Hustru, Breth Mark, er skænket to smukke Messinglysekroner i Stil med den, som var i Forvejen, samt en syvarmet Lysestage. Sidst er den forsynet med Lynafleder. Lynet har nemlig flere Gange slaaet ned i Kir-

ken uden dog at antænde eller gøre særlig stor Skade. Elektrisk Lys er nu ogsaa indlagt. —

Foruden at Kirken er smuk baade i sit Ydre og Indre, ligger den ganske dejligt ved en lille Skov, Kirkeskoven, hvorigennem slynger sig en Bæk i en Dalsænkning med et Engdrag. —

Uden om den sjældne smukke Kirkegaard staar en Række prægtige Kastanietræer, der især, naar de blomstrer, danner en yndefuld Ramme paa dette Sted om de dødes Have.

Barritskov.

Grevskabet Barritskovs Historie gaar helt tilbage til 1261. Barritskov ejedes da af Ridder Niels, der stiftede Franciskanerklostret i Horsens. Derefter tilhørte Godset 1314—23 dennes Søn, Niels Mogensen, senere Niels Mandrup, som 1346 dræbte sin Broder. I den gamle Hovedbygning, som nu er nedbrudt, og hvoraf den nuværende Ejer har fredet nogle Ruiner som et Minde, viste man i en af de nordlige Stuer en mørk Plet (Blodplet), og denne skulde efter Sagnet være et Vidne om Ugerningen. Endvidere fortælles, at Pletten aldrig kunde fjernes, hvor meget man end anstregte sig derfor. —

1914 nedreves den gamle Hovedbygning, og den nuværende opførtes af Greve Adolph Brockenhuus-Schack til Giesegaard. Han havde købt Godset for 1 Million Kroner til sin Søn Greve K. H. O. Brockenhuus-Schack, nuværende Ejer. Hovedbygningen ligger, skærmet mod Nord af en skovklædt Bakkeskraaning og er omgivet af en smuk Park. — — Fra Slottet har man en herlig Udsigt over Skov og Strand med Nordfyns

Kyst i Baggrunden. Det er opført efter Tegning af Arkitekt Tvede i Barokstil af røde Mursten i 2 Stokværk og med Sidefløj, hvor der er brugt ejendommeligt Egebindingsværk fra den gamle nedrevne Hovedbygning. Til den nye Hovedbygning er tillige overført og anvendt et malet Renæssanceloft fra 1597 og et Panelværk fra 1728. Det meste af Bøndergodset i Barrit har i sin Tid hørt under Barritskov. Til Gaarden hører en idyllisk beliggende Vandmølle, frugtbare Jorder og stort Skovareal — mest Bøgeskov.

Befolkningen i Barrit er paa mange Maader ret forskellig fra Befolkningen i Sinding. Barritboerne er livlige, selskabelige og særdeles velvillige, men mangler noget i Retning af at gaa i Dybden. — Da jeg begyndte min Gerning iblandt dem, indbød jeg til et Forældremøde i Skolen. Ved dette fremsatte jeg mit Syn paa Skolearbejdet og Børneopdragelsen, fremhævede særligt, at jeg i Religions- og Historieundervisningen vilde lægge Hovedvægten paa Fortællingen af de historiske Begivenheder og kun lidt Vægt paa Udenadslæren, ligesom jeg bad Hjemmene om at støtte mig i Gerningen, saa at denne kunde blive til Velsignelse og Gavn for Børnene. —

I Vinteren 1895—96 samlede jeg jævnlig de ældre i Skolen til Møder. Ved disse talte jeg om Christen Cold, han Liv og Gerning. Derefter om den gudelige Vækkelse omkring Midten af det 19. Aarhundrede og Peder Larsen Skræppenborg. Sluttede med at skildre Hedens Konge, E. M. Dalgas, og hans Stovværk paa den jyske Hede. Næste Vinter indbød jeg de unge til Møder i Skolen. Det eneste Forsamlingslokale, som da fand-

tes i Barrit, var en ottekantet Dansesal ved Barrit Kro. Jeg fandt ikke dette Sted særlig egnet til Afholdelse af Møder, og derfor var det naturligt at benytte Skolestuen. Men da denne snart viste sig for lille, opstod den Tanke at faa et passende Lokale i Byen til Møder.

Jeg talte med nogle af de mest interesserede Mænd i Barrit om Sagen. Blandt dem, som særlig var stemt for en Ordning i nævnte Retning, kan nævnes Gaardejer Jens Enemærke, en særdeles begavet og interesseret Mand, samt Sognefoged Niels Thorborg og Gaardejer Just P. Knudsen.

Da der i Byen fandtes en stor, men heldigvis kun lidt benyttet Fattiggaard, faldt vor Tanke paa at rette en Henvendelse til Sogneraadet om at indrette en Mødesal der. Denne kunde saa tillige af Sogneraadet benyttes til Sognraadmøder, der ellers blev afholdt paa Kroen. Planen blev ogsaa gennemført ved Velvilje fra Sogneraadets og Amtets Side. En Foredragsforening oprettedes. Møderne, som denne lod afholde, vandt ogsaa særdeles god Tilslutning. Vi havde Foredragsholderne boende i vort Hjem, og vi indbød saa mange, som vore Stuer kunde rumme, til en Kop Kaffe bag efter Foredragene i Samvær med Talerne. Disse Timer blev til stor Glæde og Berigelse for os, idet vi næsten altid med godt Udbytte kom til at drøfte et eller andet af Tidens mest brændende Spørgsmaal. — — — De følgende Vintre holdt jeg almindelig Aftenskole for unge, ialt i 20 Aar. Deraf nogle Aar for baade Karle og Piger, samt 3 Aar kommunal Efterskole sammen med Pastor Vestergaard, nu i Ørsted ved Randers, og 3 af Kommunens Lærere. —

Som Tiden gik, og der voksede en stor Afholdsforening op, hvori der var mange unge, blev Salen paa Fattiggaarden for lille. Det var derfor naturligt, at der kom Overvejelser frem om at bygge et Forsamlingshus. Afholdsforeningens Formand, Skræder J. Christensen, en veltalende, varmhjertet og begavet Mand, tog med Iver fat paa Løsningen af denne Opgave. — For at skaffe Penge til Formaalet blev der afholdt nogle vellykkede Basarer i Smedskærlund, og da Foreningen havde samlet ca. 4.000 Kr., skred den til Handling og lod en ny og rummelig Bygning opføre midt i Over Barrit By.

Da den indkøbte Byggegrund var lovlig lille, opførtes Huset i 2 Etager med Beboelseslejlighed neden under og Sal ovenpaa. Senere byggedes en Stald. Der søgtes Afholdsbevilling, som ogsaa blev givet, og Afholdsforeningen stod som Ejer. — Huset blev indviet ved en smuk Festlighed Søndag den 20. Oktober 1907. Skræder Christensen holdt den egentlige Indvielsestale, og med sit lyse Syn skildrede han i varme Ord et Hjems Betydning og sluttede med at udtale, at Formaalet med Rejsningen af dette »Hjem« var, at det skulde blive et godt og sundt Samlingssted for baade unge og gamle. Det gik desværre her som saa mange andre Steder i vort Land, at det blev ikke saa let at faa Idealerne indfrie. — Der er talt og sunget meget *godt* i dette Hus, og som Gymnastiksal har Hjemmets Sal været stærkt benyttet og har vel nok skænket Sundhed og Glæde til Sognets Ungdom. Men det har ofte i de senere Aar skortet paa god og fornuftig Justits inden for de unges Rækker. Maaske har de gamle heller ikke støttet Ungdommen

stærkt nok i at holde Hjemmets Luft ren. —

Til Indvielsesfesten skrev jeg hosstaaende Sang, som udtrykker mine Tanker ved denne Lejlighed.

Mel. Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden.

Et lille Land, ej uberømt paa Jorden,
 et Land omkranset trindt af Havet blaa,
 det ligger højt blandt Rigerne i Norden
 og ønsker ret kun trofast der at staa;
 dets Folk er blødt som Sproget paa dets Tunge,
 det slipper let, hvor Livet kræver Tag,
 og derfor maa I stille her, I unge,
 hvor Folket samles om en Alvorssag.

Ja, Danmark er endnu dit Navn med Ære,
 din Sang og Kunst har baaret Navnet ud
 til Folk, der staar paa Jord som tætte Hære,
 blandt hvilke vort kun er et ringe Skud.
 Vort Haands-Produkt vort Ry i Verden sprede
 og bringer Velstand i de danske Hjem;
 men stedse er en lumsk Tyran til Rede
 og øde vil, hvad godt vi faar i Gem.

Til Kamp mod den Tyran — de stærke Drikke —
 vi samlet har en Hær nu trindt om Land;
 men end der er en Mur af gamle Skikke,
 som brydes maa af Kvinde som af Mand.
 Endnu der er saa megen Nød og Smærte,
 der tynger ned vort smukke lille Land,
 og vil vi derfor holde højt vor Kærte
 og fylkes om den trofast alle Mand.

Med Gud for Hjem og Fædreland vi virke,
 det giver Mod og Tro paa Sagens Sejr;
 men end vi mangler Mænd fra Borg og Kirke
 til fælles Daad i Afholdsfolkets Lejr.

Saa kom da alle, som har Hjerter varme
for dem, som lider i de tusind Hjem;
thi end det stedse inderligt os harme,
at »den Tyran« skal øde vore Hjem.

Et Hjem paa Jord er Rigdomsvæld og Lykke,
et Værn mod Fristelser og Slægtens Fald,
og ønsker vi, at »Hjemmet« her maa bygge
paa alt, som hører til vort høje Kald,
det Kald, der blev enhver især os givet
som danske Mænd og Kvinder her i Nord,
saa skal det kendes, »Hjemmet« tjener Livet
og her i Barrit sætter sine Spor.

Saa staa da støt, mens Aarene de svinde,
og gør din Dont saa ret og lige til.
Lad ikke Gøglet nogen Tid dig blinde
og faa dig til at svigte, hvad du vil.
Hold Fanen højt, lad »Stjernen« altid lyse
for dem, som søge vil et stille Ly,
saa er der ingen, som vil mere »gyse«
for Hjemmet her i Over Barrit By.

Udtrykket »gyse« sigter til, at man sagde, at Kro-
manden gyste, naar han saa den høje Bygning, som
rejste sig i Kroens Nærhed.

Rejseoplevelser.

Lærerne er jo godt stillede med Hensyn til Ferier
i Sammenligning med andre Embedsmænd. Særlig er
den lange Sommerferie en god Tid for Lærerne til Op-
livelse og Hvile fra det brydsomme daglige Slid i Sko-
len. Jeg har saa vidt muligt, især i de yngre Aar, be-

nyttet Sommerferien til Rejser baade hjemme og ude. Jeg elsker at rejse for at fange nye, friske Indtryk af Natur og Folkeliv. Hvad jeg har set og lært paa mine Rejser, har jeg søgt at udmønte baade i Skolen og uden for denne, og det har ikke helt været Spild af Tid og Penge, hvad jeg har ofret paa dette Omraade. —

Sammen med Førstelærer A. Jørgensen, Vrigsted, foretog jeg min første længere Rejse til Sønderjylland 1896. Vi tog med Toget til Byen Slesvig og gik straks derfra ud til Lille Dannevirke Kro, hvor vi boede, og hvorfra vi foretog vore Vandringer i denne historiske og minderige Egn. Vore Undersøgelser gjaldt først Dannevirkevolden, som her endnu den Dag i Dag som historisk Minde er vel bevaret. Vi var ogsaa nede ved det endnu ældre Kurvirke og undredes over, at »Kurgraven« ses saa tydeligt trods alt, hvad Tidens Tand gennem de mange Hundreder af Aar har fortæret. Dernæst saa vi Slesvig By, Krigsminderne ved Bustrup Dam, Gaffelvolden og den herlige gamle Domkirke, den ældste i Landet. I Slesvig havde vi den fornøjelige Oplevelse at træffe flere gamle Mennesker, som talte fortrinlig Dansk.

Tilbagereisen foregik som Fodtur op langs Østkysten til alle de minderige Steder, heri naturligvis indbefattet Dybbøl, Als og de historiske Mindesteder videre Nord paa til Skamling. Da vi gik over Isted Hede, trak et heftigt Tordenvejr op over vore Hoveder, og i vor Fantasi blev det som en levende Illustration til den vældige Dyst, som stod paa dette Sted den 25. Juli 1850. I Flensborg nød vi rigtig en stille, lun Sommeraftens Idyl, som denne kan komme een i Møde, naar

Fig. 10: *Over Barrit Skole.*

Vejret og Naturen ligesom kappes om at lægge Glans over alle Omgivelserne. —

Flensborgs dejlige Fjord med Skov og Skrænt er en sand Fryd for Øjet. Særligt er der herligt ved Kobbermølle og Kollund. I Flensborg var det selvfølgelig den store smukke Krigergrav, vort Besøg frem for alt gjaldt. Den Maade, hvorpaa Kæmpegraven er anlagt og beplantet, er saa tiltalende. Nu fortsattes Vandringen saa over Graasten og Nybøl til Dybbøl, Sønderborg og Als. Paa selve Dybbøl Banke med sine mange Minder er der ligesom et Minde, der træder i Forgrunden, nemlig det heltmodige Forsvar af Skanserne i 1864, den 18. April. Jeg kom ved Synet af de mange Krigsminder paa Dybbøl og talrige Kirkegaarde i Sundeved til at tænke paa Digteren Carl Plougs skønne Verslinier i een af hans Mindesange:

»Se Døden har høstet vor Ager,
den skaaned ej Ungdommen fager,
og Mændenes Kraft blev omhugget,
derfor stiger Klagen og Sukket.«

Men allerede paa Vejen frem til »Danmarks Thermopylæ« standsede vi baade ved Rinkenæs, hvor den første danske Soldat faldt i 1848, og ved Bøffelkobbøl.

Ved et af de Huse, der her ligger ved Landevejen lige over for Skoven, ses en smuk Krigergrav, altid pyntet med Kranse og rødhvide Baand. Her begravede Husets Ejer, Fink, 2 danske Soldater, der faldt 1864 i Skovens Udkant. I Huset finder danske besøgende altid en venlig Modtagelse. Denne Grav, een af de allersmukkeste

af vore Krigergrave, gav Holger Drachmann Emne til Sangen: »De vog dem, vi grov dem en Grav i vor Have, lagde dem ved Siden af den alfare Vej.« — — Fra Sønderborg og det yndige, frugtbare Als, Perlen af de danske Øer, gik Turen videre mod Nord, men som Sejltur op gennem Alssund og ad den brede Aabenraa Fjord til Aabenraa, hvorfra atter fortsattes til Haderslev, Christiansfeld og Skamling. —

Da Cyklerne begyndte at blive almindelige som et snildt og hurtigt Befordringsmiddel, og Lærer Jørgensen og jeg begge havde faaet Cykler og nogenlunde Færdighed i »at ride Hjul«, startede vi paa ny til Sønderjylland, denne Gang i Følge med Lærer Thomsen, Hostrup, og dennes Svoger, Smedemester Madsen, Sattrup. — Sidstnævnte var vor tekniske Consulent, hvis der skulde blive noget i Vejen med »Dyrene«. Turen blev planlagt saaledes, at vi cyklede ned langs Østkysten til Dannevirke og op langs Vestkysten til Ribe. Derfra »skar vi Jylland tværs over« til Vejle, som Jørgensen udtrykte sig. Dette gik endda i en Haandevending, idet vi kørte Strækningen Ribe—Vejle (ca. 100 km.) i 4 Timer. Men vi havde rigtignok ogsaa en kraftig Vind i Ryggen. — Paa denne Tur fik vi det med, vi ikke rigtig havde naaet paa Fodturen, særlig Isted-Lang sø, Grydepasset, Grydeskoven, samt Marsken, Frederiksstad, Husum og Tønder.

I de nærmest følgende Aar gennemførtes atter en lang Cykeltur gennem Sydfyn med Ophold paa Ollerup Højskole, i Svendborg, paa Taasinge og Langeland. Derefter videre gennem Lolland, over Grønsund til Møen og

Klinten. Efter et lille Ophold paa Rødkilde Højskole, gik Turen gennem Sydsjælland til Fakse Kalkbrud, Stevns Klint og derfra mod København som Endemaal. Den næste lange Cykletur kom til at gælde »Landet Nord for Lov og Ret«. Jeg vilde gerne lære Vendsyssel nærmere at kende — især Skagen. Denne Tur gennemførtes i udmærket Vejr paa en halv Snes Dage og var til stor Glæde for mig, min Hustru og yngste Søn, der var med paa denne friske Rundtur. — Ind i mine lyse Rejseminder føjer sig ogsaa to Bornholmsture. —

Den 16. April 1904 modtog jeg følgende Skrivelse: »Af det paa Finansloven for indeværende Aar til Rejseunderstøttelse til Lærere og Lærerinder i Folkeskolen opførte Beløb har Ministeriet efter Deres derom indsendte Ansøgning tilstaaet Dem 200 Kr. til en Studierejse i Sverrig og Norge. Efter Rejsens Afslutning vil til Ministeriet være at indgive Beretning om samme.

J. C. Christensen.«

Min Ansøgning om Rejseunderstøttelse havde jeg begrundet med, at jeg gerne vilde gøre mig bekendt med nogle svenske Børneskoler paa Landet, samt Afholdssagens Stilling i de to Lande — særlig Gøteborg-Systemet. —

Det var mig en stor Glæde, at Rejseunderstøttelsen blev mig tildelt.

Den 31. Juli 1904 tiltraadte jeg Rejsen sammen med min Kaldsfælle Lærer Th. Kristoffersen, Breth, paa en kombineret Rundrejsebillet: Horsens, København, Malmø, Lund, Linkøping, Norrkøping, Stockholm, Sala, Gefle, Storlien, Trondhjem, Oslo, Gøteborg, Frederikshavn, Horsens. — Rejsen varede 23 Dage og bød paa

store og rige Oplevelser, som endnu er i frisk Minde. —

Udbyttet af mine Besøg i svenske Landsbyskoler maatte naturligvis blive noget mindre, end hvis jeg kunde have set dem i Virksomhed. De svenske Børneskoler paa Landet har Ferie i August Maaned saa vel som de danske. — Men ved Samtale med Lærerne ved de forskellige Skoler om Undervisningen og ved at se Skolernes skriftlige Arbejder fik jeg dog et Indtryk, som havde nogen Betydning for mit fremtidige Skolearbejde. Særlig var jeg glad ved Besøget i Kärna Folkskole ved Malmslät og Skolen i Gl. Upsala. — I Sløjd og Tegning stod Skolerne højt. Jeg indførte i min Skole et System for Frihaandstegning af Blohmé og Holmgren. Dette svenske System er fornøjeligt og godt. Børnene er glade ved at arbejde efter det. —

Gøteborg-Systemet gjorde jeg mig bekendt med i begge Lande ved at aflægge Besøg i Aktiebolagenes Udskænkingssteder i: Lund, Linköping, Stockholm, Hammar, Oslo, og der se, hvorledes Livet artede sig. —

Tanken i Gøteborg-Systemet var, at den enkelte eller Staten ikke skulde være interesseret i Handel med eller Udskænkning af stærke Drikke, hvorfor begge Dele blev lagt i Hænderne paa et Aktieselskab, der kun maatte faa en rimelig Fortjeneste af Aktiekapitalen, almindeligvis 6 %. Resten af Fortjenesten gik til forskellige gode Formaal. Privatinteressen var altsaa udelukket. Lukketiden var stærkt begrænset, Lokalerne lyse og tiltalende. Priserne faste og ensartede. Paa Væggene saa man Tavler med Advarsler mod Drikkeriets Farer. Et Sted saa jeg ophængt i Glas og Ramme en Beregning, trykt med store iøjnefaldende Tal og Bogstaver. Beregningen lød

omtrent saaledes: Dersom en Mand hver Dag Aaret rundt nyder en Snaps, koster dette ham saa meget. Hvis han sparer Snapsen og lægger Pengene op, kan han for de opsparede Penge i den eller den Alder købe en Livrente af en bestemt Størrelse. — Sverrig er nu gaaet over til et andet System, Systemet Bratt, hvorefter Personer, der bevisligt kan undgaa Beruselse, efter Kontrolbog maa faa udleveret et vist Kvantum Spiritus pr. Maaned.

Hvad jeg saa.

Paa Udrejsen fra København standsede jeg først i den lille, venlige Universitetsby Lund. Af Lunds Seværdigheder kommer den smukke Lunde Domkirke absolut i første Række. Dens høje og stilfulde Tvillingetaarne ses viden om paa Skaanes frugtbare Sletter, der i saa mange Maader er en Gentagelse af Sjælland, at man næsten ikke kan forstaa, at man er kommet til et fremmed Land, naar man sætter sin Fod paa Landet hinsides Sundet. Det fremmede Sprog giver dog een Beviset i Hænde. —

Opførelsen af Lunds Domkirke skal være paabegyndt 1012. Krypten, der i mangt og meget er imponerende og smuk, indviedes af Biskop Asger 1123, Koret derimod først af Biskop Eskild 1145. Til Opførelsen af Kirken knyttedes, som bekendt, Folkesagnet om St. Laurentius og Trolden Find med sin Kvinde og sit Barn.

De vilde nedrive Kirken, men blev forvandlede til Sten. Endnu den Dag i Dag staar Trolden og Troldkvinden i Krypten, omfavnende hver en Søjle for at styrte Kirken i Grus. Deres Afmagt, fremkaldt ved Forsteningen, illustrerer egentlig ret godt Vorherres Ord:

»Helvedes Magter skal aldrig faa Overhaand over min Menighed«. —

Kirken er opført af Sandsten, der har en slem Tilbøjelighed til at blive mørke i Tonen. Den er treskibet med smukke og meget høje Hvælvinger. Taarnene er ombyggede for ca. 65 Aar siden, og endnu senere er Kirken indvendigt restaureret. I Krypten er flere gamle Riddere (bl. a. Braheslægten) og Biskopper stædt til Hvile. Her findes tillige en ældgammel, stensat Brønd, kaldet St. Knuds Kilde. Koret med Alteret er stærkt op-højet over Skibet og har et nydeligt Mosaikgulv. St. Laurentius er fremstillet af Malm bag Alteret, omtrent midt i Koret. I dette staar endvidere en stor, prægtig syvarmet Lysestage, ligeledes af Malm og fra Aaret 1325. Stagen har Fremstillinger af de 4 Evangelister. Længst tilbage ses Biskoppens Stol med mange i Træ udskaarne Prydelser. Hertil slutter sig to Rækker udskaarne gamle Munkestole. De fint udførte Træskærerarbejder fremstiller Træk af det gamle Testamente. Den højtidelige Stemning, som dette ærværdige og smukke Kirkerum indgiver den besøgende, forstærkes ved det dæmpede Lys, der falder ind i Rummet gennem de af Glasmalerier prydede Vinduer.

Ved Siden af Domkirken ligger Lunds stilfulde Universitet — kun adskilt ved dejlige Haveanlæg og Trægrupper. Selve Universitetsbygningen tillige med Biblioteksbygningen, Gymnastiksalen og Studenterforeningen danner et afsluttende Kompleks.

Foran Universitetet staar en Buste af Professor Sven Nilson, der for ca. 50 Aar siden virkede her med stor

Dygtighed som Ungdommens Lærer og Leder. Ligeledes findes der foran Studenterforeningen en Statue i Læggestørrelse af den berømte Biskop Tegner, der satte Laurbærkransen paa Oehlenschlägers Hoved i Lunds Domkirke og kronede ham som Nordens Digterkonge. —

Rejsen Nord paa fra Lund til Stockholm bød paa mange Afvekslinger med Hensyn til Natur. Snart gled man ud af Skaanes frugtbare, smilende og hjemlige Egne ind i Smaalands magre og stenede Land med de milevide dystre Granskove. Over 200 km. kører man i lutter Skov. Mange Steder er her smukt. Talrige Smaasøer, der i Sommersolens Glød kan ligge hen som et Spejl, forskønner Landskaberne. Ved Søernes Bredder staar de »nysselige Birketræer« og duver med deres myge Grene, besatte med Smaaløv. —

Det maa være møjsomt og lidet lønnende at være Landmand i disse Egne; thi hver Plet Jord maa først renses for Sten, hvoraf der findes Tusinder paa hver Td. Land — og ret mange saa store, at de maa sprænges, før de kan fjernes. Man saa flere Steder, at der i disse Egne anvendtes Stude til Trækbrug i Stedet for Heste. Selvfølgelig er Skovbruget af langt større Betydning her end Agerbruget. — Ejendommeligt var det at se de mange rødmalede Træhuse, som beherskede Landskabet. Hist og her er der en Del Mosestrækninger, som man efter hollandsk og tysk Mønster søger at faa ander Kultur.

Op mod Linkøping bliver Egnen mere frugtbar, Skovene viger tilbage. Visse Steder var der pletvis saa frodigt, at Egnen mindede stærkt om Bjerre Herred.

Naar man kommer over Kanalen, der fra Venern

og Vettern fører ud i Østersøen, og farer videre Nord paa med Toget, mærker man, at Sverrigs Klippenatur træder mere og mere frem.

Gennem lange Tuneller ruller man næsten uden at ane det ind i Sverrigs smukke Hovedstad.

Stockholm.

5 Dage viede jeg Stockholm og Omegn, og det fortrød jeg ikke. — Stockholm er berømt for sin skønne Beliggenhed, og det er ingen Overdrivelse, at denne By er en af Europas smukkeste Hovedstæder. Stockholm er bygget dels paa Øer og dels paa Fastlandet (Upland og Södermanland) ved Mælarens Udløb i Østersøen og omfatter 6 Hoveddele, adskilte ved Kanaler, der danner ligesom brede Vandveje gennem Byen. Et stort Antal Broer forbinder de enkelte Dele. Disse Vande med stærk Strøm bringer frisk Luft ind over Byen, saa at den i mindre Grad end andre Hovedstæder lider under trykkende Varme og daarlig Luft i Sommertiden. Dejlige Parker giver den Hygge. Mange Bygninger er stilfulde og storladne. Byggematerialet er ret ofte den solide Granit, som Landet er saa rigt velsignet med. — Absolut dominerende blandt Stockholms mange seværdige Bygninger er Kongeslottet, det største i Norden.

Slottet ligger paa Øen Stadsholmen og er opført 1697 — 1754 i italiensk Stil af Granit. —

Da Slottet ikke var beboet, kunde man faa Adgang til det ved Henvendelse til den kongelige Vagtmester. Lejligheden blev selvfølgelig benyttet til at aflægge et interessant Besøg i de kongelige Sale. Hvad der tiltrak sig mest Opmærksomhed, var den Fløj, som Kronprinsen

Fig. 11: *Barrit Strand.*

beboede. Han var ivrig Jæger og Sportsmand, og i det store Billardværelse var alle Væggene behængte med Takker af Hjorte, Elsdyr og Rensdyr, som Hs. Kgl. Højhed selv havde skudt. Der var Hoveder af Vildsvin, som han havde nedlagt paa Jagter i Tyskland. Ogsaa et Eksemplar af den hellige Ibis, skudt i Ægypten, stod anbragt paa et Børd. Midt i Salen tronedede en stor udstoppet Bjørn, og lidt til Siden herfor en udstoppet Krokodille, begge Jagttrofær.

Efter et Besøg i Djurgaarden (Stockholms Dyrehave), fra hvis Udsigtstaarn man i klart Vejr har et glimrende Udsyn over Byen, gik Turen til den gamle minderige

Ridderholmskirke.

Ridderholmskirken paa Blasieholm gemmer Støvet af de fleste af Sverriges Konger og Stormænd. Den er altsaa i nogen Maade en Mindernes Kirke i Lighed med Roskilde Domkirke. Hvad selve Kirken angaar, kan denne langt fra i Skønhed maale sig med sidstnævnte. Kirken benyttes ikke mere til Gudstjeneste, og da Lyset kun sparsomt falder ind i Rummet gennem de matte Ruder, føler man uvilkaarligt, naar man færdes derinde, at man befinder sig blandt de døde.

Kirken gemmer en overvældende Mængde Sejrstrofær, f. Eks. Bannere, Trommer og Vaaben. Heriblandt findes ogsaa Ting, der vidner om, at Svenske og Danske ikke altid som Nabofolk har set venligt til hinanden.

Meget stammer ellers fra Trediveaarskrigen og Karl

den Tolvtes Krige. Af de smukkeste og mærkeligste Kapeller kan især nævnes Gustav Adolfs, Karl Johan den Fjortendes og General Thorstensons. Gustav Adolfs og Karl Johans Kister er imponerende baade ved deres Skønhed og Størrelse. Paa en Plade, indsat over General Thorstensons Kapel, nævnes hans mange Fortjenester, blandt andet hans endelige Sejr over Katholikkerne i Tyskland under Trediveaarskrigen.

Paa Mælaren.

Vil man rigtig se Naturskønhed i Stockholms Omegn, maa man absolut foretage Smaature baade op ad Mælaren og ud i Stockholms Skærgaard. En dejlig varm Sommerdag tog jeg med en af de talrige Smaadampere, som sejler paa Mælaren, ud til Drottningholm, Kongens Sommerslot. Dette ligger ganske henrivende smukt ved Mælaren, ca. 15 km. fra Hovedstaden. Det er bygget i Stil med det berømte Slot i Versailles. Til Slottet hører en herlig Park med pragtfulde Blomstergrupper og Springvand i forskellige Dele af Parken. Paa begge Sider af denne strækker sig lange Alléer og ærværdige gamle Lindetræer. Her er Ro, Hygge og Naturstemning. Man føler uvilkaarligt, at her maa være godt at hvile — borte fra den urolige og travle By. — Til Slottet hører ogsaa Landbrug, og inden jeg forlod Stedet, kom Arbejdsfolkene hjem fra Marken, og jeg saa til min Forundring, at Kong Oskar ogsaa kørte med Stude; thi af de 6 Forspand var de 3 Stude. —

Tager man den modsatte Vej — altsaa mod Øst ud i Skærgaarden, har man en mere storslaaet Fjældnatur

for Øje. Den ene Ø ved den anden — store og smaa veksler uafbrudt. I Mælaren findes ca. 1300 Øer. Mange af dem er beboede. Smukke Villaer pynter op paa de ellers ofte ret nøgne Klippeøer.

Man finder Bebyggelse mindst 15 km. ud i Skærgaarden. Det er Stockholmnernes »Strandvej«, man her passerer. Husene ligesom kravler op ad Fjældene, helt op til Toppen af dem; men Klipperne er ikke synderlig høje og har afrundede Former. —

Perlen i denne ejendommelige og skønne Natur er Saltsjøbaden, et fint Badested med Hoteller, samt et stort Sanatorium for nervesvage. Fra et Udsigtstaarn »Vidablik« paa et af de højeste Bjergtoppe har man en fin Udsigt over hele Skærgaarden baade i Vest og Øst. En stille Sommeraften nød jeg dette prægtige Skue, forskønnet af Solens Glød, inden den gled ned i Vest og gød sin Gyldenglans over Storbyen og Fjældene i dens Nærhed, mens den klare blaa Himmel hvælvede sig fint og nænsomt over Billedet. I min Sjæl lød det uvilkaarligt: »Dejlig er Jorden, prægtig er Guds Himmel«.

Gl. Upsala.

Saa Farvel til det skønne Stockholm. Næste Maal var Upsala, Mindernes By. Minderne herfra rækker langt tilbage i Tiden. En Del af vor allerældste Historie er stedfæstet til Upsala; men man maa gøre Skel mellem det nuværende Upsala (en By vel af lignende Størrelse som Horsens) og Gl. Upsala, Landsbyen, der ligger ca. 3 km. derfra. I Gl. Upsala var i Oldtiden Kongsgaard som i Lejre og Jellinge, samt Offersted og Tingsted. Her

blev straks efter Kristendommens Forkyndelse ved Ansgar bygget en Kirke, der til Dels staar endnu. Her har vi de prægtige Høje, svarende til vore Kongehøje i Jellinge; men i Upsala findes 4, Tinghøjen, der er flad, og Odins, Thors og Frejs Høj. I ydre Henseende er Byens gamle Herlighed svundet. Ny Upsala rejste sig i dens Nærhed og tog Magten fra den.

Der byggedes en prægtig Domkirke, som afløste Kirken i den gamle By. Endvidere opførtes her et Kongeslot omkring 1520—30.

Højt knejsende ligger disse 2 Bygninger, Kirken slank og yndefuld med sine to høje og spidse Taarne i Vest og et mindre hen over Skibet. Kirken er bygget i Spidsbuestil, og i sit Indre forekommer den mig smukkere end Lunde Domkirke, især efter den i de senere Aar tilendebagte Restauration. Tæt ind til Domkirken slutter sig Sverrigs andet Universitet med Bibliothek, Museum og Biskopshuset. Foran Universitetet findes et Anlæg, hvori er rejst en Statue af Gejer. —

Det gamle Slot, højt paa Bakken, i Byens Udkant bevares som nationalt Mindesmærke. Paa Slottet i Upsala boede Gustav Vasa, og hans Statue er ogsaa anbragt foran det. Fra Bakken har man en vid Udsigt over Byen og Omegnen.

Et Besøg i Sala Sølvværk.

Sala Sølvværk ligger et Par km. uden for selve Byen Sala. Det kan næppe mere med Rette kaldes et Sølvværk; thi der udvindes ikke Sølv nu, men Bly og Tin. Ganske vist forekommer Sølvet endnu her, dog sparsomt

og i Klumper, som ikke altid er saa lette at finde, saa at Udbyttet med Hensyn til dette Metal bliver tilfældigt. —

Paa Hovedkontoret ved Værket fik vi Adgangskort til en gammel forladt Sølvgrube, hvor der ikke arbejdedes mere. Af Føreren blev vi iført en Bjærgmandsdragt uden over vort Tøj til Beskyttelse mod nedsivende Vand. Min Rejsefælle fik endogsaa en Dragt, som selve Kong Oskar havde haft paa under et Besøg i Gruben 1883. Det gav altid en vis Værdighed over Manden.

Føreren tændte en Fakkell, der bestod af et Bundt tørre Fyrresplinter, og vi begyndte Nedstigningen. Gangen, vi kom ned ad, var sprængt ved Siden af de egentlige Skakter, hvoraf een havde en Dybde af ca. 256 m. Han kastede flere Gange en Tot Bomuld, dyppet i Benzol og antændt, ned i Skakten, for at vi kunde faa et Glimt at se af det svimlende Dyb. —

Her var svalt nede i denne underjordiske Verden. Men Vandet dryppede og sivede ned hist og her og gjorde alt vaadt og slimet. I de Miner, hvor der arbejdes, sprænges Stenen med Dynamit, og her er alt Besøg strengt forbudt. Noget nøjere Indblik i Minens Drift fik man derfor heller ikke ud over de Oplysninger, som Føreren meddelte. —

Efter at være kommet ned i en Dybde af 200 m., blev Nedstigningen ret besværlig, og da vi tillige begyndte at længes efter atter at se Dagens Lys, gav vi Føreren Lov til at vende om. Da vi kom op, trængte vi til at faa os tvættet, og med en skyldig Anerkendelse til vor flinke Fører tog vi Afsked baade med ham og Sølvværket i Sala.

Mod Trondhjem.

Nu fortsattes Rejsen fra Sala til Trondhjem, en Jernbanerejse paa 25 Timer med Hurtigtog. Banen gaar først i Nord-Nordøst ind mod den Botniske Bugt, men begynder omtrent ud for Gefle og Søderhamn at bøje en Streg i Vest. — Det er gode Egne, man her gennemrejser — langt bedre, end man venter dem saa højt mod Nord. —

Omtrent ud for Sundsvall faar Banen en stærk vestlig Retning, og man kommer saa ind i Jemtland, der har mange Søer og Elve. Den største af Søerne her er Storsjøen med den lille venlige By Østersund. Her er smukt. Udsigt over Søen og skovklædte Bjergskraaninger til alle Sider.

Her finder vi Sverrigs højeste Bjerge. Flere af dem er sneklædte paa Toppen om Sommeren. Fra Østersund og til den norske Grænse stiger Banen stærkt, og man passerer den kendte Bjergtop »Aareskutan«. Inden man naar Grænsen, er man ca. 1500 m. over Havet. Her var koldt, og der faldt hist og her Hagel- og Snebyger. Banen er paa denne Strækning til Dels overbygget med Trætuneller eller beskyttet med 3 m. høje Sneskærme for at sikre Toggangen i Vintertiden. —

Er man først kommet over Landegrænsen, gaar det rask ned over mod Trondhjem. Toget maa mange Steder bremse haardt for at sagtne Farten. Banen snor sig i store Kurver lidt efter lidt ned i Dalen, hvoraf Trondhjemsfjorden opfylder den sidste Del, og før man næsten aner det, er man i det gamle, minderige Trondhjem.

Domkirken i Trondhjem.

Trondhjems Domkirke har Ord for at være Nordens smukkeste Gudshus. Udvendig synes den hverken saa smuk eller yndefuld som Upsalas Domkirke. Der er noget mere tungt over den, hvilket maaske for en Del kommer af, at den er opført af Granit og norsk Marmor, der i sig selv gør noget tungt Indtryk. Upsalakirkens Mure er derimod opførte af røde Mursten. Men kommer man ind i Trondhjems Domkirke, gribes man uvilkaarligt af Stemningen ved at se, hvad Kunst, Stil og rig Afveksling byder paa i dette Kirkerum. — Kong Olaf Kyrre er Kirkens Grundlægger og paabegyndte Opførelsen 1066 i den noget yngre romanske Stil. Hundrede Aar efter lagde Ærkebiskop Eysten Planen til en Udvidelse af Kirken, og efter denne Plan skulde den blive den største i hele Norden.

Den blev omdannet til en Korskirke med et højt Taarn paa Midten. Under Ombygningen ændredes Stilen i det væsentlige fra Rundbue til Spidsbue. Eystens Efterfølgere fortsatte med Ombygningen af Olaf Kyrres gamle Kirke. — Omkring Aaret 1300 stod Kirken færdig. Indvendig viste den 3 Etager. Nederste Etage dannedes af Fordybninger (Porte) i Muren. Anden Etage var en Buegang hele Kirken rundt, og tredie Etage en Lysgang — ligeledes helt rundt. —

Paa Højalteret stod Hellig Olafs Legeme (Ben) i et tredobbelt Skrin, det inderste af Sølv, besat med Ædelstene. Senere hen i Tiden lod den danske Regering Skrinet gravsætte, og siden har man ikke kunnet finde det trods alle Eftersøgninger. Kirken havde 24 Altre. Af

Jordegods ejede den store Mængder. Men 1328 brændte den. Skaden blev dog nogenlunde udbedret. En ny og mere ødelæggende Ildebrand ramte den igen 1432. Den sidste katholske Biskop maatte se Kirken synke helt i Grus ved en 3. Ildsvaade. Imidlertid blev den efter Reformationen gjort til Sognekirke og reddet fra fuldstændig Undergang. — 1842 rejstes Spørgsmaalet om en gennemgribende Restauration. Da denne endelig blev besluttet, begyndte dette store, omfattende Arbejde, der først lige ind mod vore Dage er fuldendt. —

Nu staar Kirken da ogsaa som det smukkeste Vidne om, hvad Kunst og ædel Stræben i Samvirke har formaet for at skabe et stemningsfuldt Gudshus. — Under Kirken er de fleste af Norges Stormænd og Ærkebiskopper gravlagte. I Følge Norges Grundlov krones Landets Konger foran Højalteret i Trondhjems Domkirke.

En Tur ind i Jothunfjældene.

Efter at jeg havde set mig om i Trondhjems nærmeste Omegn og gæstet de historiske Steder: Stiklestad og Munkholm, gik Rejsen atter Syd paa til Hamar. Det var min Bestemmelse, at jeg ikke denne Gang vilde forlade Norge uden at komme til Jothun og faa et lille Indtryk af Norges højeste og vildeste Bjergnatur. — Fra Hamar tog jeg derfor med Tog op i Gudbrandsdalen, saa langt Banen gaar, inden Dalen bliver for trang, nemlig til Otta. Bøjer man saa til venstre ind i den snevre Ottadal, er man paa ret Vej til Jothun. Jeg begyndte straks min Vandring. Der er god Landevej op i Dalen. Norge har i det hele taget i vore Dage gode Veje og Samfærd-

Fig. 12: *Skrædder J. Christensen.*

selsmidler. Nordmændene ved nok, at det betaler sig at gøre noget for Turisternes Bekvemmelighed og Befordring. Der gaar jo hvert Aar en Strøm af Turister ind over Landet fra baade Europa og Amerika. —

Da Vejret var klart og godt, benyttede jeg Lejligheden, søgte mig en Fører og gik straks til Tops. Maalet var en Fjældspids ved Navn Pilar-Guri Kampen. Heldig var jeg; thi Dagen efter var det Graavejr med Smaaregn. Bjerget var ikke særligt vanskeligt at bestige. Vi gik op paa ca. 2 Timer. Vanskeligst var det egentlig at staa fast paa de glatte Sten eller de af Solens Brand udtørrede Græs- og Mosarter. Turen foregik forøvrigt uden andet Uheld, end at man een og anden Gang kom til at sidde lidt haardt og ufrivilligt paa en Sten. — Undervejs op drev nogle Smaaskyer forbi og tilviftede os en Smule Kølighed, der virkede helt forfriskende. Siden saa vi andre af dem strø baade Sne og Hagl i Dalen neden under os. —

Saa stod vi da paa Toppen og saa ud over dette vidunderlige, storslaaede Landskab med mægtige Fjældtinder, dækket af den evige Sne.

Mod Øst ses »Rundane« og mod Vest det vilde, udprægede Jothun, kronet med »det hvide Haar«. —

Bjerget selv frembød rig geologisk Afveksling. Der, hvor vi gik op, bestod det af forskellige Skiferarter, hvoriblandt den ret løse lagdelte Bladskifer, som man ligefrem kan pille løs med Fingrene. Andre Steder fandtes almindelig Tavleskifer. Ved Foden af Bjerget forekom en anden interessant Stenart, som i Norge kaldes Klæbesten eller Grøtsten; men som ogsaa har Navnet

»Fedtsten«. Denne Stenart ligner noget graat Marmor. Man kan save og høvle i den med Lethed, og dog er den baade ildfast og holdbar. Den forekommer ogsaa i Grønland og benyttes af Grønlænderne til deres Tranlamper. I Norge benyttes den som Byggemateriale og til Kamminer og Gravmonumenter. Det Indre af Trondhjems Domkirke bestaar af Klæbersten. —

Under Nedstigningen gjorde jeg sammen med Føreren en lille Afstikker til et Par Sætre. Paa mit Spørgsmaal om, hvor Kreaturerne græssede — jeg saa nemlig næsten intet Græs paa Højfjældet, svarede Føreren :»De maa i Aar paa Grund af Tørken nøjes med Lyng, Mos og en liten Bitte Græs i Skarene«. Kreaturerne Udseende vidnede forøvrigt ogsaa om, at de var paa Smalkost.

Efter at have overnattet paa Hotellet i Otta, tog jeg næste Dag med Toget til Lillehammer og sejlede derfra ad den smukke Indsø, Mjøsen, til Eidsvold. Derfra fortsatte jeg straks til Oslo.

Da jeg tidligere havde gennemerejst Sydnorge og opholdt mig en Uges Tid i Oslo, blev jeg denne Gang kun et Par Dage der. Jeg fik dog opfrisket mit første, ufor-glemmelige Indtryk af denne By og dens skønne Omegn.

Det var min Bestemmelse at opholde mig lidt ved Trollhättan og i Gøteborg. I fint Sommergejr saa jeg atter Nordens største Vandfald, naar Vandmængden tages i Betragtning. Man kan næsten ikke blive træt af at dvæle her. Faldets Storhed taler med sin stærke Røst, og Omgivelserne danner den fineste Ramme om dette Naturbillede. Fra Gøteborg gik Rejsen over Frederikshavn

og derfra videre over Horsens til Barrit. Jeg var en værdifuld Oplevelse rigere, end da jeg drog ud.

Atter paa Rejse, men mod Syd.

I Sommerferien 1909 drog jeg atter paa Langfart. — Inden for Danmarks Lærerforening var oprettet en saakaldt Rejseforening, der under kyndigt Førerskab tog sig paa baade at planlægge og lede Fællesrejser hjemme og ude. Den Tanke, som laa bag ved Starten af denne Forening, tiltalte mig, og jeg indmeldte mig i Rejseforeningen. 1909 deltog jeg i en saadan planlagt Fællesrejse til Sachsisk Schweitz. Holdet bestod af 23 Deltagere, heraf 12 Damer (Lærerinder eller Lærerhustruer) og 6 Herrer. Føreren var Pastor Smith, Femø. — Deltagerne samledes i Gedser. Dagen i Forvejen var jeg rejst til Næstved. Jeg vilde gerne se Herlufsholm. Selskabet samledes saa paa Færgen i Warnemünde. Vi maatte selv præsentere os gensidigt for hverandre, da ingen af os kendte hverandre i Forvejen. — Pastor Smith foreslog straks, at man valgte en Kasserer og tillod sig uden videre at foreslaa mig til dette Hverv. Jeg blev da ogsaa valgt. Om han har anset mig for særlig skikkelig og uden skumle Hensigter i Retning af at ville løbe med Kassen, ved jeg ikke. Jeg maa næsten antage dette. Pastor Smith havde for Tilfældet ladet sy en Lærredspose med Baand i og til at hænge om Halsen.

I denne Pose blev »Slumpen« lagt, og paa et noget diskret Sted fik jeg Posen anbragt paa det bare Bryst; »thi,« sagde Pastor Smith, »det skal være saaledes, at hvis Røvere snapper Pengene, maa Personen ogsaa gaa

i Løbet.« Hvis en hurtig Udbetaling skulde præsteres undervejs, maatte jeg derfor skyndsomst træde lidt afside. Alt forløb forøvrigt aldeles fredeligt. —

Ved Rejsens Tiltrædelse foreslog vor Fører, at vi under Rejsen skulde betragte hverandre som hørende til samme Familie. Denne Henstilling blev efterkommet. Vi levede os godt sammen i de 14 Dage, Turen varede. Ikke en eneste Mislyd kom til Orde. Efter at være kommet over Østersøen gik Rejsen direkte mod Tysklands store Hovedstad, Berlin, gennem det magre og flade, men skovrige Nordtyskland.

Berlin.

Mange har ofte sagt, at Berlin er en kedelig By, dertil saa stærkt præget af sit Militær, at man ved enhver Lejlighed bliver mindet herom som det alt overskyggende. Jeg fandt Berlin tiltalende. Alene den gennemførte Renlighed og Orden alle Vegne syntes jeg om. De fortrinlige Samfærdselsmidler (Over- og Undergrundsbaner, Sporveje og Rundfartskøretøjer) virker tiltalende paa Turisten, især den glubske Turist, der gerne i kort Tid vil overkomme saa meget som muligt. Blot en Spadseretur gennem Byens Hovedaare, den brede Boulevardgade Unter den Linden med sine mange storslaaede Bygninger, og man faar et Indtryk, som ikke let fordufter, selv om man ser noget baade stort og kønt andre Steder. —

Vi boede godt paa Gasthof »Zum grünen Baum«. Da vi havde hvilet ud den første Nat efter Ankomsten om Aftenen, foretog vi næste Dag flere lange Spadsereture

i Byen. Kun, hvor det gjaldt om at komme fra den ene Bydel til den anden, benyttede vi Tog eller Sporvogn.

Gennem Friedrichs Strasse drejede vi til højre ind paa Unter den Linden og satte Kursen mod Kejserslottet og Domkirken, som til denne Side sammen med smukke Anlæg afslutter nævnte Gade. —

Da Slottet ikke i Tiden var beboet, fik vi Adgang dertil, efter at vi havde ordnet det fornødne forud og faaet Ledsager med paa Farten gennem de kejserlige Sale. Forinden vi begyndte denne, maatte vi alle have Sivsko paa uden over vort eget Fodtøj for ikke at skramme de bonede Gulve. I vore Listesko begyndte vi saa Vandringen. —

Trongemakket med dets overdaadige Udstyr og selve Tronen vakte vor særlige Beundring. Festsalen med det tilknyttede Theater var ligeledes pragtfuld. Væggene i Festsalen var prydede med mægtige Malerier, hvoraf flere forherligede Tysklands Sejre over Frankrig i 1870. Naa — efter at have set hele Herligheden, afleverede vi vore laante Sivsko og begav os over i den smukke Domkirke, bygget i Stil med Peterskirken i Rom. Indvendig er den lys og venlig og gør baade i sit Ydre og Indre et tiltalende Indtryk. — Fra Domkirken gik vi over i Tøjhuset, et Museum for Krigsmateriel og Sejrs-trofæer. Samlingen tiltalte mig ikke. Blot her at se de mange Faner og de Vaaben, som Tyskerne i 1864 havde erobret ved Dybbøl, var nok til at irritere et blødende Saar. —

Videre gik nu vor Vandring den anden Vej ad Unter den Linden og gennem Brandenburger Tor, der minder om Kolonaden ved Amalienborg i København, men er

meget større og foroven smykket med en Gruppe, forestillende Sejrgudinden, der styrer et Firspand. Denne Gruppe blev for godt 100 Aar siden taget af Napoleon og ført til Paris, men atter af Tyskerne taget tilbage 1870 og anbragt paa den nuværende Plads. Porten har 5 Gennemgange, den midterste forbeholdt Kejseren. Nu gælder dette nok ikke længer. —

Næste Dag foretog vi igen en lang Spadseretur, der blev lagt om gennem den smukke Sigesallé — med dens mange Statuer af berømte Mænd — for at afsluttes i Rigsdagsbygningen, der blev beset i alle Ender og Kanter. Adskillige af Rejsedeltagerne var endogsaa saa dristige at tage Sæde paa Ministertaburetterne, men var dog paa den anden Side saa beskedne at forlade dem ret hurtigt. —

3. Dagen ofrede vi Potsdam. Vi tog med Toget derud og tilbage igen; men havde vi blot haft lidt mere Tid til Raadighed, burde den ene Tur i hvert Fald være foretaget med Turistbaad op ad Søerne og Havel, en Sejltur, som i mange Maader minder om Farten op ad Gudena og Søerne fra Silkeborg til Himmelbjerg. —

I Potsdam er der fint alle Vegne. De kejserlige Sommerslotte med Parkerne indtager en fornem Plads i Billedet derude; men det gamle Slot Sanssouci, Frederik II's Yndlingsopholdssted, med den storslaaede Have i Terasser og med de mægtige Springvand var dog det, som vi maatte beundre mest. Vejret var smukt. Det hele fremtraadte derfor i al sin Ynde. —

Paa Tilbagereisen til Berlin fra Potsdam lagdes Vejen om ad Tiergarten og Slottet Charlottenburg. Sidstnævnte Sted findes et Mausoleum, hvor man i Forhallen ser en

Marmorengel, paa hvilken Lyset falder ned med et dæmpet, blaat Skær, og i det indre Rum ser man — oven paa 4 Sarkofager — hvilende Marmorfigurer, forestillende Kong Friedrich Wilhelm III og hans Dronning Louise, samt Kejser Wilhelm I og Kejserinde Augusta. Over disse faldt ligeledes det dæmpede, blaa Lys. Det hele var virkelig smukt og gjorde et højtideligt Indtryk. Opsynet forlangte af os, at vi ikke maatte bryde Højtideligheden ved at føre højrøstet Samtale, men kun tale dæmpet. Næste Dag fortsattes Rejsen til

Wittenberg.

Luthers Navn er jo først og fremmest knyttet til Byen Wittenberg. Her øvede han sin Manddomsgerning, der kastede sit klare og befriende Lys ind i det middelalderlige Mørke, som da raadede i Pavekirken. — Besøget her blev for mig en dejlig Illustration til, hvad jeg vidste i Forvejen om Morten Luther, hvis mandige og aabne Skikkelse altid har tiltalt mig. Banegaarden ligger lidt uden for Byen. Paa Vejen op til denne — vist omtrent halvvejs — standsede vi ved et lille Anlæg, der har sin særlige Interesse. —

Inde i Anlægget staar en Sten med følgende Ord: »Her brændte Morten Luther Pavens Banbulle i Overværelse af Wittenbergs Studenter«. Synet af denne Mindesten skabte straks den rette Stemning. Vi fortsatte op i Byen til Lutherhuset, nu Museum, hvor alt, der har kunnet fremskaffes til Minde om Luther, er samlet, og hvor han da ogsaa boede. Hans Stuer og Universitetets Høresal staar bevarede urørte med alt Indbo som i de

Dage, da hans Aand og Kraft her var det dragende Midtpunkt. Her i Høresalen har ogsaa »vor Morten Luther«, nemlig Hans Tausen, lyttet til og faaet Gnisten, der tændte i Danmark. — Fra Lutherhuset gik vi hen i den gamle, ærværdige Kirke, hvor Luther prædikede. Vort Besøg i Wittenberg afsluttedes ret naturligt i Slotskirken, hvor baade han og hans dygtige Medhjælper Melankton hviler, hver paa sin Side af Koret. En lille firkantet Forhøjning med Navn kendetegner Gravene — ikke mere. Paa Byens Torv staar begges Statuer, og paa Slotskirkens Indgangsdør er de 95 Sætninger, hvori Luther angreb Afladshandelen, indstøbte i Metal. Da vi var komne ind i Kirken, bad vi den tilsynshavende om, at vi maatte synge Salmen: »Vor Gud, han er saa fast en Borg«. Det fik vi da ogsaa Lov til. Jeg synes aldrig, at jeg kan glemme dette stemningsfulde Øjeblik. Denne Salme med al dens Kraft har ligesom siden den Dag faaet forøget Værdi for mig. —

Paa Vejen tilbage til Banegaarden havde vi den Oplevelse at se det første Luftskeib paa en Prøvefart sejle ind over Wittenberg. —

Da vi kom til Ro i Toget, klang Grundtvigs herlige Vers for mine Øren:

»I Wittenberg i Saksenland
der er en Grav til Skue;
der hviler sig en from Guds Mand
alt under Kirkebue.
Hvad her han hed, det ved enhver,
som har sin Gud og Bibel kær;
men hvad han hedder nu hos Gud,
skal Engle for os sjunge ud,
naar vi med ham forsamles.«

Fig. 13: *Pastor Chr. Ammentorp og Hustru.*

Dresden.

Saa rullede Toget af Sted mod Dresden, og efter kun faa Timers Jernbanefart holdt vi paa Byens mægtige Banegaard. — Det første Indtryk af Byen var Hygge og Stilfuldhed. Dresden er ikke alene en af de skønneste af Tysklands mange store Byer; men den er Byen med de enestaaende, sjældne Kunstskatte.

Naar hertil kommer, at den gennemstrømmes af Elben, ad hvilken man som ad en bred og bekvem Landevej kan rejse til begge Sider og saare nemt komme ud i den skønne Omegn, først og fremmest Sachsisk Schweitz mod Syd, forstaar man, at her er noget for Turisten at glæde sig til. —

Da vi havde faaet anvist Hotel og hvilet lidt ud, foretog vi en lang Køretur Byen rundt med et af de i Tyskland almindelige Rundfartskøretøjer. Hele Selskabet kunde knibes sammen paa een Vogn. Turen varede et Par Timer og gav os et hurtigt Indtryk af og Overblik over Byen. — I fint Vejr nød vi om Aftenen til smuk Musik Udsigten fra den bekendte Brülske Terrasse ned over Elben med dens store og flotte Broer. Næste Dag var viet Kunstsamlingerne i Zwinger. Til Afslutning foretog vi hen mod Aften en mindre Udflugt til Loschwitz, en Bjergtop Syd for Dresden paa Elbens højre Bred. Med Tovbane kommer man let derop og har saa en glimrende Udsigt over Byen og dens skønne Omegn. —

Sachsisk Schweiz.

Atter gik Turen videre mod Syd. Med een af de mange bekvemme Turistbaade, der i ildsom Fart frem og tilbage pløjer Elbens Vande, fortsattes fra Dresden til Byen Schandau i Sachsisk Schweiz. Byen Schandau er Midtpunktet for Turisternes Udflugter i Bjergene — en ren Turistby med en Række store Hoteller langs Elbens Bred. — — Som Bjergland er Sachsisk Schweiz en Idyl, men kun »en Lilleput« i Forhold til, hvad Norge f. Eks. har at byde paa. Formationerne er imidlertid ejendommelige, og Plantevæksten smuk og afvekslende. Bjergene er lave, kun ca. 1000 m. høje. Men her er nok at se og glæde sig ved. Naa — Naturskønheder kan nok skildres. I Virkeligheden bør de ses. Først da faar man, dersom man har et opladt Øje derfor, det fulde Udbytte. —

De tre Steder, hvor jeg i Sachsisk Schweiz fandt, at Skønheden talte stærkest til mig, var i Herrnskretschen, Edmundsklam og paa Prebischtor. Men ogsaa i selve Schandau var yndigt. —

Prag.

Fra Sachisisk Schweiz gjorde vi saa til Slut en lille Afstikker endnu længere mod Syd, nemlig til Prag. — Da vi kom ind paa den frugtbare bøhmiske Slette, kørte vi gennem et Landskab, der var som en kæmpestor Have. Her fandtes Frugtmarker med Æble-, Pære- og Blomme-træer i Hundretdusindvis. Der pløjes, saas og høstes mellem Træerne. Op ad Skraaningerne dyrkes paa Sydsiden

Vinen: Rankerne bindes fast til Stokke som Tomater eller Hindbær hos os. Humle dyrkes i store Mængder paa firkantede Jordstykker. Disse er paa alle Sider omgivet med en Række høje Stolper, der ved Stykkets Hjørner understøttes af skraat stillede Stivere. Over hele Firkanten er udspændt et Næt, hvorfra der hænger Traade ned til Jorden, og op ad disse Traade snor Humlen sig og gror frodigt. En saadan Humlemark tog sig baade smukt og ejendommeligt ud. —

Prag har som Dresden smukke Naturomgivelser. I den nye og tyskprægede Del af Byen findes brede Gader med elegante og moderne Bygninger. I det højtliggende Kvarter paa den anden Side af Floden Moldau, som gennemstrømmer Prag, har det nationale Parti, Tjekkerne, holdt sig samlet. Her er alt mere gammeldags. Jeg saa i denne Del af Byen et Jødekvarter. Noget mere fattigt og snavset har jeg aldrig set. Men dette fattige Jødekvarter var da under Ombygning og er rimeligvis alt for længst forvandlet til noget kønt. —

Højt over denne Bydel ligger Bøhmens gamle Kongeborg, Hradschin. Dette Slot besøgte vi, og det var et Besøg værd. Det gav os et stærkt Indtryk af gammel Rigdom og megen værdifuld Kunst. Fra Bjerget, hvor det laa, var en herlig Udsigt ned over Prag. Paa Tilbagevejen ned benyttede vi Lejligheden til at se et Munkelov, der laa i Slottets Nærhed og omgivet af den dejligste Have. —

Efter at have passeret den storslaaede Nepomukbro, opkaldt efter Bøhmens Skytshelgen, Nepomuk, var vi atter inde i den store By med sin Menneskevimmel. Afsluttende Maal for vort Besøg i Prag var Tejnkirken.

Som Danske vilde vi ikke forlade Byen uden at have dvælet ved vor berømte Landsmand Thyge Brahes Grav, som findes her. I Kirkens Kor ligger en tarvelig Ligsten, hvori Navnet Thyge Brahe er indhugget. Op ad Væggen ved Siden af staar en brun, fint poleret Sandsten med et Relief af den berømte Astronom. Hans Adelskjold findes paa en Sidevæg i Koret. —

Inden vi rejste fra Prag, oplevede vi om Natten et vældigt Tordenvejr, der i flere Timer i Forbindelse med en sand tropisk Varme holdt os vaagne. Paa en overdækket Altan nød jeg i Timer det storslaaede Skuespil, det var at se de flammende Lyn hen over By og Land. — Næste Dag var Prag paa Grund af Regnskyllet adskiltigt renere end Dagen i Forvejen. Der var holdt Stovask i Byens Gader. Med dette Indtryk forlod vi Prag. —

Nu gik det hurtigt hjemad over Dresden, Berlin, Warnemünde o. s. v. — Jeg brød af i Berlin og rejste sammen med enkelte andre af Selskabet over Hamburg. Jeg vilde gerne benytte Lejligheden til med det samme at se denne gamle Hansestad og opholde mig der et Par Dage.

Da Rejseselskabet skiltes i Berlin, overrakte Pastor Smith mig paa Deltagernes Vegne et smukt Billede i Ramme af Byen Schandau som Paaskønnelse for min Ulejlighed med Kassen, der nu var tømt — paa en skikkelig Maade. Billedet er mig et kært Minde om et godt Rejseselskab og om Turen i sin Helhed.

Mit Forhold til Afholdssagen.

I et Par Verslinier hedder det:

»Der brød et Gry af Natten frem,
det blev til Dag for tusind Hjem.«

Hvad her er udtrykt, kan maaske med en vis Ret siges om adskillige gode Sager, der er rejst og ført frem af varmhjertede Mænd og Kvinder i vort Folk for at løfte og højne det, aandeligt set. Men det forekommer mig, at det med særlig Grund kan siges om Afholdssagen. Ud fra dette Synspunkt »at skabe Dag i tusind Hjem« og for at slutte op under Danmarks Afholdsfor- enings smukke Devise: »Med Gud for Hjem og Fædre- land« meldte jeg mig til Tjeneste for denne Sag. —

Jeg kan hertil føje, at jeg aldrig nogen Sinde har for- trudt, at jeg valgte dette Standpunkt. Det er min faste Overbevisning, at mit Liv derved har vundet i Inder- lighed og Dybde. Hvad jeg i denne Sag som i alt andet har faaet udrettet, maa jeg desværre bekende kun har været lidt og mangelfuldt. Men jeg kan med Sandhed sige, at mit Arbejde har været baaret af Kærlighed til Sagen, og at jeg aldrig har haft nogen som helst øko- nomisk Fordel ud af Arbejdet. —

I Arbejdet for Afholdssagen har jeg til Tider mødt en Del Modstand, som jeg maaske selv ved Udtalelser har givet Anledning til, idet jeg aldrig hverken offentlig eller privat har stukket min Mening om denne Sag under Stolen.

En Smule Foragt har jeg ogsaa nok mærket fra en- kelte, der ser ned paa Afholdssagen som en simpel Sag,

man ikke godt kan have med at gøre, dersom man da vil regnes med til »pænere Folk«. —

Den Slags har imidlertid ikke anfægtet mig. Derimod har det ofte bedrøvet mig, at man — særlig for Ungdommens Skyld — ikke har kunnet se anderledes paa denne Sag. —

Allerede, mens jeg var i Estvad, droges mine Tanker, som før nævnt, i Retning af et direkte Ædruelighedsarbejde og personligt Afhold fra Rusdrikke. Efter at være kommet til Sinding og blevet gift, tog jeg og min Hustru Skridtet fuldt ud og indmeldte os den 22. Januar 1889 i Ørre-Sinding Afholdsforening. —

Da jeg 7 Aar derefter kom til Barrit, var her kort i Forvejen dannet en Afholdsforening, der bestod mest af unge Mennesker. Men den stod paa noget svage Fødder. Jeg følte mig derfor straks forpligtet til at støtte den efter bedste Evne. Jeg fik Ole Nygaard til at tale om Sagen i Skolen, ligesom jeg selv holdt nogle Møder, blandt andet i Baritskovby Skole, hvor afdøde Lærer Gydesen da var Lærer. Han var Afholdsmand. Snart traadte et Par gode Mænd direkte ind i Arbejdet, nemlig Lærer Dencker, Barritskovby (nu Lærer i Mausing ved Kellerrup) og Skrædder J. Christensen, Over Barrit. Lidt senere fik vi yderligere Tilslutning af tre indflydelsesrige Mænd i Barrit, Gaardejer Jens Enemærke, Sognefoged Niels Thorborg og Gaardejer Rasmus Sørensen, Gramtange. Der vistes Sagen Velvilje fra flere Sider, og Foreningen voksede godt. Foruden ældre Foreninger i Stouby og Raarup oprettedes der flere nye Foreninger rundt om i Bjerre Herred. Disse var tilsluttet Horsens og Omegns Afholdskreds. Men da Foreningernes Antal i Bjerre Her-

red var naaet op til 11, opstod Tanken om at danne en selvstændig Kreds.

Lærer Dencker var særlig virksom for denne Tanke. Aar 1900, den 13. November, oprettedes Bjerre Herreds Afholdskreds ved et Møde i Over Barrit Skole.

Adskillelsen fra Horsenskredsen skete i god Forstaaelse. Til Bestyrelse for den nye Kreds valgtes Husmand Mads Hansen, Stoubyskov, Gaardejer Johannes Raarup, Skjold, og Aaboe Kristensen. Formandshvervet blev betroet mig, og jeg røgtede det efter bedste Evne i 19 Aar. 1919 fandt jeg det af Helbredshensyn rigtigst at træde tilbage. Min Efterfølger blev Lærer Dalby, Stoubyskov Skole. Han var Formand i 8 Aar, men afløstes 1927 af Ungkarl Ole Bjerremand-Hansen, Barritskovby. —

Af mere kendte Mænd, der i kortere eller længere Tid har haft Sæde i Kredsstyrelsen kan nævnes Folketingsmand Nielsen-Grøn, Klakring, Amtsraadsmedlem Rasmus Laursen, Brund, Købmand H. Christiansen, Juelsminde, Lærerne Juulsen, Uth, og Sørensen, Klakring, Sognefoged N. Thorborg, Barrit, og Gaardejer Weirbach, Snaptun. —

Alle andre ufortalt, var Skrædder J. Christensen i Barrit den, der betød mest for Arbejdet i denne Sag. Han var en god Taler. Paa hans Gravminde ,en smuk Granitsten, paa Barrit Kirkegaard staar:

»Med Hjerter varmt for Samfundets Brøst
han ude og hjemme opløfted sin Røst.«

Disse Ord passer godt paa denne Mand, hjertevarm, som han var. Høre ham tale om de Mennesker, der lever

paa Livets Skyggeside, var en Oplevelse. Han skulde nok faa Tilhørerne til at lytte. Han kunde byde dem en saadan Kost, at de ikke gik uberørte eller skuffede bort. Alle, der kom i nærmere Berøring med denne Mand, maatte komme til at holde af ham paa Grund af hans milde og venlige Væsen. Plejehjemssagen havde ogsaa vundet hans varme Hjerte. Det viste han i Gerning ved at optage i sin egen Børneflokk en lille forældreløs Dreng.

Hans Død, som indtraadte ret pludselig Natten mellem den 20. og 21. Januar 1915, var derfor et stort Tab, og Budskabet derom vakte Sorg i mange Hjem — ogsaa ud i vide Kredse. Mange vil mindes ham i Taknemmelighed, især Smaafolk, hvis kaarne Ven han var. Her nogle faa Træk af hans Liv.

Jens Christensen fødtes 1858 paa Enderslev Overdrev, Vallø Klostergods. Hans Forældre drev en forfalden Fæstegaard. Christensen blev tidlig forældreløs. Hans Moder døde 6 Uger efter hans Fødsel, og Faderen døde et Aars Tid efter. Christensen tilbragte sin Barnedom hos et Par gamle Kvinder, nemlig hans Oldemoder, der var blind, og hendes Datter. Efter Konfirmationen kom Christensen i Skrædderlære i Køge. — Her indtraf der en ret afgørende Begivenhed i hans Liv. Han hørte de to kendte, gamle Socialdemokrater Pio og Geleff — en Begivenhed, der aabnede hans Blik for Socialdemokratiets Idéer og Krav og bevirkede, at han stedse med hele sin varme Begejstring sluttede sig til Socialdemokratiet. 3 Gange var han Partiets Kandidat i Bjerrekredsen til Folketinget. Men hans politiske Stilling, hvor afgjort den end var, hindrede dog ikke, at han kunde

vide Velvilje og Forstaaelse over for anderledes politisk tænkende. —

Efter at have udstaaet sin Lære arbejdede Christensen en Tid i Næstved og Slagelse, men drog derefter paa Rejse til Sydtyskland. Da han kom hjem fra denne Rejse, bosatte han sig i Over Barrit, hvor han saa drev Forretning i næsten 34 Aar. —

Skrædder Christensen har haft en Række Tillidshverv. Han har haft Sæde i Barrit-Vrigsted Sogneraad, hvis Formand han har været.

Christensen har endvidere været Formand for den stedlige Afholdsforening, ligesom han var den første Formand i den socialdemokratiske Forening i Sognet. Ved sin Død var han endvidere Tilsynsmand for Ungdomshjemmet »Braaskovgaard« og Medlem af Vejle Amtsraad. —

Man har altid noget ud af være i godt Selskab. Personlig har jeg haft særdeles meget ud af Samværet med Skrædder Christensen. Der var livlig Forbindelse mellem vore Hjem. Mangen udbytterig Samtale har jeg faaet med ham i hans Værksted, naar han med korslagte Ben sad paa sit Skrædderbord og syede. Det skete af og til, at Samtalen blev saa varm og spændende, at han glemte at bruge Naalen og lod Tøjet ligge, til jeg var forsvundet. —

I de senere Aar blev Christensen jævnlig benyttet som Afholdstaler ude omkring i Landet. —

Den Sygdom, som — vi syntes alt for tidligt — berøvede os denne Menneskeven og rigt begavede Mand, var en Hjertelidelse.

Egentlig var han kun sengeliggende en kort Tid. De

sidste Dage laa han stille hen. Lægen forbød Vennerne Adgang til Sygelejet, og de ganske faa, som dog fik Lov at sige et Par venlige Ord til ham, var ikke i Tvivl om, hvor det bar hen. Sygdommen tog haardt paa ham i de sidste Dage. Døden kom derfor vist som en Befrielse for ham. —

Det store Følge ved hans Jordefærd og Ordene, der lød om ham her, var alt sammen et stærkt Vidnesbyrd om, at mange havde noget at takke denne Mand for. —

Som Formand for Barrit-Vrigsted Afholdsforening efterfulgtes han af Gaardejer, Sogneraadsformand Steffen Nielsen, hvis Dygtighed og Arbejdskraft paa mange Felter er taget i Brug i de hjemlige Kredse.

Det blev det 19. Aarhundrede forbeholdt at rejse den organiserede Kamp imod Drikketiet. Midt i denne Kamp stiller den moderne Afholdsbevægelse sig. Naar Fremtidens Kulturhistorie skal skrives, bliver man nødt til at nævne Afholdssagen som et af Lyspunkterne i den nyere Historie. Saa vidt jeg ved, har man aldrig før set en Samfundsbevægelse, der i Løbet af et eneste Aarhundrede har antaget en saa international Karakter, omspændt hele Jorden og vundet saa mange begejstrede Tilhængere som Afholdssagen. Men denne er jo da ogsaa een af de lyse Idéer, der har til Formaal at sprede Lykke og Velsignelse i Hjemmene og derved betrygge Samfundene for de Farer, som Drikketiet er og altid har været.

Her er to Stormagter, der kæmper om Herredømmet. Paa den ene Side staar Spiritustrafikken, som i vore Dage gennem mægtige, kapitalstærke Aktieselskaber og højmoderne industrielle Fabrikanlæg sender en Strøm af Alkoholgiften ud over Landene og tjener Millioner derved til

stor Ødelæggelse for Kulturfolkene. Paa den anden Side rykker en Hær frem for at dæmme op mod Spiritustrømmen, der Aar for Aar skyller ind over mange Tusinder Menneskers Liv og river dem bort fra Hjem og Arne, samt ofte gør dem til tyngende, ubrugelige Individer i Samfundslivet. Dr. Matti Helenius, den finske Doktor, som i 1903 tog Doktorgraden ved Københavns Universitet paa sin omfattende Afhandling: »Alkoholspørgsmaalet«, siger et Sted i denne: »Alkoholismens Ofre i Storbritanien, Belgien, Holland, Rusland, Frankrig, Tyskland, Skandinavien og Schweitz udgør i 30 Aar 7½ Million eller lige saa mange, som hele det 19. Aarhundredes Krige har krævet.« —

Personlig har jeg følt mig forpligtet til at være med i den Hær, der tager Kampen op imod den nævnte Folkefjende.

Vaabnene, man bruger i denne Kamp, kan der strides om; men jeg er fuldt ud overbevist om, at Kampens Maal er i Pagt med Lyset og Livet. Rusdrikkene er med Kulturen gaaet fra Øst til Vest. Sammen med andre ødelæggende Magter har de lagt mange gamle Kulturfolk i Graven. Men fra Amerikas Prærier, over de britiske Øer og Skandinavien gaar Afholdssagen nu hen over Mellemeuropa og derfra ned til de romanske Lande ved Middelhavet. Ogsaa til Asiens store Folkeslag, til Afrikas mørke Fastland, ja, til Australørerne har den udstrakt sin hjælpende Haand. —

Paa dens Fane staar altid, hvor den end plantes: »Bort med de berusende Drikke« — om ikke paa anden Maade, saa ved Lov *med Folkets Vilje*.

»Mænd skaber Bevægelse; Bevægelse skaber Mænd«.

Dette Ord falder mig i Tanken, naar jeg mindes de mange Mænd og Kvinder, som Afholdsbevægelsen har ført mig sammen med ved de talrige Aarsmøder, Kongresser og Fester, jeg i over 20 Aar har deltaget i. —

Jeg mindes saare mange af Sagens Fortalere og Forkæmpere med udelt Glæde. Ikke faa af dem har været Gæster i vort Hjem.

Store og vellykkede Sommermøder er der afholdt i Juelsminde og senere i Braaskovgaard's Have. De samlede i flere Aar 5 à 600 Mennesker. Paa Mødernes Omraade har de senere Aar jo bragt en vemodig Stagnation. Det er, som Folk er blevet overmattede af at høre og trænger til Hvile.

Er det mon Tegn paa en frembrydende Nedgangstid og aandelig Død? Fremtiden vil jo bringe Svaret. Betænkeligt er det i mine Øjne, at Trangen til at høre et godt Ord synes at være i Aftagen.

Søndag den 29. April 1928 afholdt Bjerre Herreds Afholdskreds ordinært Kredsmøde i Uth Gymnastiksal. Til dette Møde var min Hustru og jeg indbudt som Æresgæster i Anledning af vor forestaaende Bortrejse fra Barrit. Det var os en stor Glæde at modtage denne Indbydelse. — —

Efter Kredsmødets Afslutning var der fælles Kaffe-bord, hvori de mødte Repræsentanter og en Del andre deltog. Kredsformand Ole Bjerremand-Hansen, Barritskovby, bød Velkommen, og efter nogle smukke indledende Bemærkninger af ham til os talte Sogneraad'sformand Steffen Nielsen, Barrit, og bragte os en Tak for udført Arbejde og Trofasthed over for Afholdssagen. Derefter havde forskellige Ordet, blandt andre Køb-

mand Marcussen, Glud, og Smedemester Hansen, Boller.

Efter et Par Timers hyggeligt Samvær sluttede jeg med at bringe min og min Hustrus bedste Tak for Festen og udtalte Haabet om, at der altid gennem Tiderne maatte findes Mænd og Kvinder, der med Trofasthed og Kærlighed vilde føre Sagen videre i vort Folk, til Sejren var vundet: »Danmark frit for Rusdrik ved Lov med Folkets Vilje.«

Kirkeligt Samfund i Barrit,
(en Haandsrækning).

Med et stort og ideelt Formaal for Øje havde en Kreds af grundtvigske Folk under Navnet: »Kirkeligt Samfund af 1898« faaet rejst Grundtvigs Hus, Studiestræde, København. Denne i arkitektonisk Henseende ejendommelige og i flere Henseender smukke Bygning var tænkt som en Slags aandelig Central for grundtvigsk Livsrøre i Hovedstaden og som en Borg, hvor Ungdommen trygt kunde søge til og finde et godt Sted at være enten for kortere eller længere Tid.

Man var her som rundt omkring i Landet, hvor de mange Samlingshuse byggedes med lignende Formaal for Øje, gaaet i Gang med at rejse Bygningen uden at have det økonomiske Grundlag tilstrækkeligt i Orden, og Følgen heraf blev, at Grundtvigs Hus Tid efter anden nærme, kun kom til at virke som et almindeligt Hotel — vist et godt Hotel, der benyttedes af mange, fordi man befandt sig godt der. Men Arbejdet for Ungdommen, og den Plads, man overlod denne i Huset, var stærkt til-

bagetrængt og begrænset. Mange indsaa det uheldige heri. —

For godt en halv Snes Aar siden begyndte der rundt om i Landet blandt grundtvigske Folk at løfte sig stærke Røster for at faa Grundtvigs Hus frigjort. Man tænkte sig ved en Landsindsamling at komme i Besiddelse af saa stor en Sum (ca. 600,000 Kr.), at man kunde 1) købe Værten ud og overtage Hoteldriften, 2) at omdanne Bygningen saaledes, at der blev fornøden og velindrettet Plads til et mangesidet Ungdomsarbejde. Dernæst foreslog man, at der dannedes Kredse af »Kirkeligt Samfund« rundt omkring i Sognene. Tanken hermed var at faa Samling paa de grundtvigske Folk, der altid har haft en vis Lyst til at marschere enkeltvis, og faa disse til ved Gudstjenester og Møder at drive en Art Mission og samtidigt gavne dem selv ved at rykke tættere sammen og varme hverandre. —

Disse Tanker maatte jeg give min Tilslutning. Jeg kom imidlertid hurtigt til at tage mere direkte Del i Arbejdet for denne Sag, end jeg havde tænkt. —

Pastor Vestergaard, Barrit, ordnede i Efteraaret 1918 en Gudstjeneste i Barrit Kirke ved nu afdøde Pastor Hans Kring i Aale. Kring var nemlig meget virksom for den omtalte Plan.

Efter Gudstjenesten var der i Over Barrit Forsamlingshus et vel besøgt Møde. Paa dette fremlagde baade Kring og Vestergaard Sagen og opfordrede til at danne en Kreds af K. S. i Barrit. —

Opfordringen vandt god Tilslutning. Kredsen dannedes, og sammen med andre interesserede Mænd blev Ledelsen lagt i min Haand. Det var med en vis Betænke-

lighed, at jeg tog imod Valget som Formand. Men jeg maa sige, at jeg i alt Fald selv fik baade Glæde og Velsignelse ud af dette Arbejde. Det er med Taknemmelighed, jeg mindes, hvor meget godt jeg Aar efter Aar har modtaget ved K. S.'s Vennemøder og Repræsentantmøder. Pastor Vestergaard var mig forøvrigt en værdifuld Støtte i Arbejdet. —

Det første, som laa for, var Indsamlingen af Penge til Frigørelse af Grundtvigs Hus. Her fik jeg det Hverv at lede Indsamlingen i Bjerre og Hatting Herreder. De allerfleste Steder mødte min Henvendelse om Bidrag baade Forstaaelse og Velvilje. Blandt de forskellige, der rundt omkring i Sognene ydede mig god Hjælp, mindes jeg især Provst Kierkegaard, Nebsager. —

Resultatet blev, at jeg kunde sende 624 Kr. til Provst Nielsen i Brande. Han havde en Slags Overledelse for Vejle og Omegn i denne Sag. —

30. Oktober 1918 blev der afholdt et Møde paa Stefanshjemmet i Horsens. Ved dette Møde sammensluttedes de enkelte Kredse (ialt 10), som da bestod af K. S., i en Hovedkreds under Navnet: »Kirkeligt Samfund for Horsens og Omegn«. Pastor Kring, Aale, valgtes til Formand, og Direktør P. Jepsen, Horsens, til Kasserer. —

Til Oplysning og Vejledning for dem, der mulig vilde støtte Kirkeligt Samfund her paa Egnen, offentliggjorde man Sammenslutningens Grundbestemmelser, hvoraf her skal nævnes de 3 første, da disse udtrykker det egentlige Formaal.

§ 1.

»Kirkeligt Samfund for Horsens og Omegn« søger at virke til kirkeligt Vækkelse og Vækst ved at fremme Menighedsfølelsen og vække Forstaaelse af de aandelige Værdier, der ved Grundtvig er skænket den danske Menighed.

§ 2.

Dette Formaal søges naaet: a) Ved at lade afholde Gudstjenester med Altergang i Egnens Kirker. b) Ved at ordne kirkelige Forhandlingsmøder i Horsens. c) Ved flere Dages Menighedsmøder, der afholdes aarligt, men paa forskellige Steder i Egnen efter Indbydelse af en Menighedskreds.

§ 3.

Kirkeligt Samfund for Horsens og Omegn bestaar af Kredse, saa vidt muligt i hvert af Oplandets Sogne, og danner en Hovedkreds under »Kirkeligt Samfund af 1898«.

Foruden de øvrige Vedtægter for Kredsen offentliggjordes tillige en Redegørelse for, hvorledes man tænkte sig den økonomiske Ordning ved Arbejdet ud ad til og med Hensyn til Frigørelsen af Grundtvigs Hus. —

Paa lignende Maade oprettedes Hovedkredse hele Landet over. — Dette var egentlig noget nyt for grundtvigske Folk, der altid har været ret ængstelige for Organisation paa aandelige Omraader. Modstanden herimod udeblev da heller ikke. Pastor Brücker, Aagaard, hvæsede straks sine Vaaben og huggede til af Hjertens Lyst.

Fig 14: *Pastor C. J. Vestergaard og Hustru.*

Men han var forøvrigt en ret enlig Kæmpe paa Slagmarken. Sagen med Hensyn til Indsamlingen og Frigørelsen af Gr. Hus gik sin Gang. Ganske vist naaede man ikke fuldt ud det Beløb, man havde tænkt sig.

Men Kirkeligt Samfunds Sekretær, afdøde Pastor Tolderlund Hansen, kunde dog i 1924 udtale: Vil man spørge: »Er der for den indkomne Sum naaet noget væsentlig af de Maal, man satte sig? Saa mener jeg, man maa sige: »Ja«. Husets Drift bærer sig, uagtet den indtægtgivende Del deraf (Hotellet) er meget formindsket. Der er nu i Husets bedste Lokaler Plads for Soldater, Studenter, kvindelig og mandlig Ungdom og Københavns Højskoleforening. Nu gaar der ugentlig en Strøm af Tusinder gennem dette Hus. Aaret 1923 har Soldaterbesøget i Gr. Hus f. Eks. været 40,000.« —

Denne Side af den rejste Sag synes altsaa at være løst tilfredsstillende, hvad de ydre Rammer angaar.

Noget helt andet er det ved fornødne Kræfter at holde Ilden vedlige med Hensyn til det store daglige Arbejde i Gr. H. og Arbejdet i Kredsene. Hvad det sidste angaar, forekommer det mig, at adskillige Tegn tyder paa, at grundtvigske Folk atter viser for lidt Varme, Sammenhold og Trofasthed. Paa den anden Side synes jeg, at det genfornyeede K. S. af 1898 kan være sit Arbejde bekendt, naar man ser hen paa de Opgaver, det har været stillet over for.

Alene den Forlagsvirksomhed, som Samfundet har drevet, og de to Smaablade, Menighedsbladet og Søndagslæsning, det besørger udgivet, tjener det i mine Øjne til Ære.

Forøvrigt har de store Fællesmøder, Hovedkredsen har ordnet her paa Egnen, været vel modtaget og har vundet god Tilslutning.

Spredte Træk.

(Genforeningsminder).

Under det daglige slidsomme Arbejde i Livets Trædemølle er der jo adskillige Smaabegivenheder, som Tiden ret hurtigt sletter ud, saa at de gaar i Glemmebogen; men der er saa til Gengæld andre Begivenheder, der stedse brænder sig ind i Hukommelsen og aldrig glemmes. — De, der i den voksne og mere modne Alder har oplevet Verdenskrigen, vil aldrig glemme den. Hine bevægede Augustdage 1914, da Baalet tændtes, det Verdensbaal, som i al sin Gru lagde Tusinder af Hjem øde og slukkede Livslyset hos mange Millioner af unge, kraftige og livsglade Mennesker og gjorde andre til Krøblinger, skabte en Spænding, der sent fortog sig, og som aldrig kan glemmes af alvorlige danske Mænd og Kvinder; thi — skønt uden for Krigen — var vi jo alligevel med, idet Sønderjyderne i stort Tal maatte gaa i Ilden, ligesom adskillige Danske siden hen paa Canadas og U. S. A.s Side kom med i den blodige Leg. — Desuden laa vi jo Krigsskuepladsen saa nær, at Dønningerne paa mangfoldige Maader gik ind over vore Strande. Jeg mindes, hvor ængstet jeg under Krigens lange og mangeartede

Løb var for, at vi skulde blive draget med ind i det uhyggelige Opgør. Mange har nok haft det paa samme Maade i disse onde Tider. — Jeg søgte da min Tilflugt til den Gud, som har alle Tøjlerne i sin Haand og lod det være min Bøn: Skærm vort lille Danmark!

Jeg mener, at forhenv. Minister H. P. Hanssen har sagt noget af det mest træffende, der er sagt eller kan siges om dette Forhold, eller om man vil, om den Lykke, at vi blev holdt uden for. Han var Forholdene i Tyskland paa saa nært Hold, som ingen anden, og havde sikkert nok et klarere Blik i denne Sag end nogen anden.

Men naar H. P. Hanssen hævder, at han tillagde vort Værn paa et særligt kritisk Punkt absolut Værd, er jeg paa den anden Side ikke i Tvivl om, at han — saa vel som jeg — vil tillægge Kristnes Bøn og Forbøn den allerstørste Betydning med Hensyn til Landets Frelse. —

Men var Krigsminderne mørke, og gav de os i mange Henseender meget at tænke paa, saa blev Afslutningen jo for vort Folks Vedkommende af en saa glædelig Art, at vi fik en kostbar Perle mere trukket paa vor Minde-snor. Jeg tænker selvfølgelig her paa Søderjyllands Genforening med Moderlandet. —

Paa selve Festdagen, da Kong Christian X red over den gamle Grænse ved Kongeaaen og tog Landet i Besiddelse — hilst med Jubel af Sønderjyderne — blev der rundt omkring i Landets Kirker holdt Festgudstjenester. Dette var ogsaa Tilfældet i Barrit. —

Da Dagen oprandt, drog mine Tanker Syd paa. Jeg nærede et Ønske, som jeg i Stilhed maatte neddæmpe. Ønsket var, at jeg kunde have været med i det mægtige

Folketog til de dyre Minders Land og overværet den uforglemmelige Højtidelighed paa Dybbøl.

Samme Dags Aften samledes i Barrit Krosal under festlige Former saa mange Mennesker — gamle og unge, som Salen kunde rumme, til fælles Kaffebord og hyggeligt Samvær med Tale og Sang.

Efter Opfordring talte jeg ved denne Lejlighed. Noget Tid i Forvejen havde jeg i de stedlige Blade skrevet en lille Artikel. Min Tale blev holdt i Tilknytning hertil, men udfyldt med en kort historisk Redegørelse for Sønderjydernes nationale Kamp gennem Tiderne og vor ofte ret uheldige Stilling til dem. —

I min omtalte Artikel slog jeg til Lyd for, at smaa, stedlige Udvalg skulde tilrettelægge Genforeningsfesterne og gøre dem saa fyldige og smukke som muligt.

Artiklen gav jeg Overskriften: »Leddet kommer i Lave«, og heri skrev jeg bl. andet: »Mon der ikke — særlig blandt de unge herhjemme — var en Del, for hvem det sønderjyske Spørgsmaal var døende, eller for hvem det slet ikke var til? For de ældre er Stillingen vel noget anderledes. De, der har oplevet den smertefulde Adskillelse i 1864 og Tiden derefter med dens Sorg indadtil og dens Afsky for Prøjservældets Haardhed mod vore Brødre og Søstre dernede, fik det Spørgsmaal skrevet med Flammeskrift, saa at det ikke mere kunde udslettes, og der blev altid hos dem Plads for Haabet og Bønnen om, at Gud dog engang vilde hjælpe os til vor Ret; ja, at det skilte atter maatte bøje sig sammen. Nu opfyldes Haabet. Hvor underligt! Det blev vore Brødre og Søstre i Sønderjylland — og ikke os, der kom til at yde den store Indsats til Spørgsmaalets Løsning. Vi faar

Sønderjylland tilbage som en Fredens Gave. Sønderjyderne har døjet og lidt i over et halvt Aarhundrede og været vort solide Bolværk mod Syd. Hvor har vi meget at takke dem for! De har ret lært os, hvad det har at betyde at være trofast mod en god Sag. De har lært os Danskhed i dybeste Forstand. Intet Sted har jeg faaet mere Glød og Ægthed over mit danske Sindelag end paa mine Rejser i Sønderjylland, og det er vist gaaet adskillige som mig. —

Altsaa vender vore trofaste sønderjyske Brødre og Søstre tilbage. Men naar en god Ven har været længe borte og vender tilbage, vil man gerne byde ham en festlig og hjertelig Modtagelse. Intet vilde have været mere stemningsfuldt og festligt, end at vi alle kunde have stævnet til Møde med Sønderjyderne den Dag, da Foreningen officielt sker. Dette er jo umuligt. Derimod kan vi gøre noget andet. Vi kan gøre Dagen til en national Festdag, og dette bør den være i allerhøjeste Grad. Men man maa ikke glemme at faa de unge med. Maaske nogle af dem netop den Dag kunde faa en Slags aandelig Daab over deres sønderjyske Bevidsthed. Desuden bliver det jo de unge, der særlig kommer til at løse Fremtidsopgaverne sammen med Sønderjyderne.«

Da Omordningen af det sønderjyske Skolevæsen efter Genforeningen stod paa, fik jeg fra en kendt Mand, som kom med i dette Arbejde, en Opfordring til at søge Embede i Sønderjylland. Opfordringen rykkede ogsaa ret stærkt i mig en Tid; men jeg turde paa Grund af min fremrykkede Alder (55 Aar) ikke tage derimod. Lysten var der altsaa. Kun følte jeg, at det maatte være

ynge Kræfter, som skulde træde til, eftersom man jo var klar over, at Opgaven ikke vilde blive let. —

Efter Festdagen kommer Hverdagen og Arbejdsdagen. De 10 Aar, der nu er gaaet siden Genforeningen, har da ogsaa været en Arbejdsdag. Paa en saadan møder man gerne noget af hvert. Alt er ikke lige let og behageligt. Vanskelighederne for Sønderjyderne og os i det gamle Land har vel i Grunden været større i denne Sag, end vi paa Forhaand havde tænkt. Men i sin Helhed synes jeg dog, at vi paa begge Sider staar ret stærke. Det største Lyspunkt i vort Forhold til det tyske Mindretal dernede er, forekommer det mig, at vi ikke har betalt Tyskerne med samme Mønt, som de paatvang os, da de havde Magten, men under dem al rimelig Frihed i Skole og Kirke. Blot vi maa være nationalt vaagne her oppe i de kommende Tider og paa sundt og retfærdigt Grundlag vil slutte op bag Sønderjyderne i den fremtidige standende Strid for at værne Jord, Sprog, dansk Aandsliv og fælles Minder, da skal den rette, stille og naturlige Genforening sikkert ogsaa fuldbyrdes i de fremtidige Aar. Men alt kan og bør ikke ske i en Haandevending. Tidens Mølle maler langsomt.

To Præster i Barrit.

Da jeg 1895 blev forflyttet fra Sinding til Barrit, blev min fremtidige Sognepræst Chr. Ammentorp, der var Præst i Barrit-Vrigsted i ca. 20 Aar. Han var i mange Maader vidt forskellig fra Pastor Enevold Terkelsen. Med Hensyn til Forkyndelsen følte jeg Skiftet som et Tab, især i de første Aar. Men som Tiden gik, kom

jeg til at holde mere og mere af Pastor Ammentorp. Han var et finttænkende, redeligt og elskværdigt Menneske, der sammen med sin begavede og dygtige Hustru havde et smukt, harmonisk Hjem, hvor der altid var hyggeligt at være, og hvor en Flok af unge, friske Børn voksede op. Mildhed og Hjertelighed lyste een i Møde i dette Hjem. Baade min Hustru og jeg var glade ved at komme der og nød godt af Gæstfriheden, som blev udvist imod os. Chr. Ammentorps milde Smil har mangen Gang lyst op i mit mørke Sind, naar en graaskyet Himmel havde hvælvnet sig over mit Hoved. Det var netop det karakteristiske ved denne Mand, at han altid kunde møde Mennesker med et indtagende Smil. — Han havde i Grunden sin Styrke som Lejlighedstaler; thi han kunde altid faa noget godt sagt paa en smuk Maade, selv om Anledningen var noget spinkel. Jeg maatte ofte beundre ham, naar han holdt Ligtaler. Her kan Præster jo mangen Gang komme til at staa over for en vanskelig Opgave. Men selv om Chr. Ammentorp var stillet over for Vanskeligheder i den Retning, skulde hans Tale nok blive af den Art, at ingen blev saaret, og at han fik noget kønt sagt. —

Chr. Ammentorp hørte til Centrum med Hensyn til kirkeligt Stade, og vi delte ikke ganske det samme Syn paa Religionsundervisningen, især naar Talen var om Udenadslæren og Benyttelse af Lærebog.

Men han var en saare frisindet Mand, der aldrig lagde mig mindste Hindring i Vejen, hvad Arbejdet i Skolen angik.

Det var en Fornøjelse at have ham som stedlig Tilsynsmand i Skolen. Naar han afholdt de halvaarlige

Eksaminer, bidrog han i høj Grad til, at Eksamensdagen blev en Festdag for Børnene og en fornøjelig Dag for Læreren. Han havde forøvrigt udmærket Forstand paa at bedømme en Skole. Paa Grund af sin sjældne gode Hukommelse, der næsten aldrig slog fejl, kunde han huske Aarstal og smaa Enkeltheder, som mange andre forlængst havde glemt. Han besad stor fysisk Kraft, og han sagde selv adskillige Gange, at før han overskred de 70, mærkede han ikke til Svaghed eller nedsat Arbejdsevne.

Men ret pludselig blev han angrebet af Mavekræft, og efter at have søgt Afsked 1912 og var flyttet til Frederiksberg, tog Sygdommen ham hurtigt. Det gik her som ude i Naturen. Ogsaa store Træer kan falde for Stormen. —

Da han holdt sin Afskedsprædiken, sagde han blandt andet: »Naar jeg nu slutter min Gerning her, vil Mennesker vel nok være til Rede med deres Dom over mig og min Gerning. Det kan ikke være anderledes. Dog, Gud ske Lov, at det ikke er Mennesker, men Gud, som her skal afsige Dommen. Jeg har bestræbt mig for stedse at være redelig i min Færd og Gerning. Derfor tror jeg ogsaa paa, at Gud vil se paa Viljen og være mig en naadig Dommer.« —

Denne Udtalelse var netop, hvad der med Sandhed kunde siges. Han var helt igennem en redelig Mand i al sin Færd.

Da Pastor Ammentorp og Hustru forlod Barrit, viste Menigheden i begge Sogne da ogsaa deres Taknemmelighed imod dem ved at holde en smuk Afskedsfest for

dem i Barrit Krosal og skænke dem en værdifuld Mindegave.

Blandt Chr. Ammentorps ret store Børneflokk var kun een Søn, nemlig Sognepræst i Bredsten ved Vejle, P. B. Ammentorp. Senere forflyttet til Thorning. Han rejste som ung til U. S. A., hvor han efter nogle Aars Forløb uddannede sig til Præst ved Præsteskolen i Des Moines.

P. B. Ammentorp modtog derefter straks Kaldsbrev fra en Kreds af Danske og virkede med Lyst og Iver paa forskellige Pladser.

Vi vekslede i disse Aar Breve og havde gensidigt Glæde deraf. Siden han kom hjem til Danmark og blev Præst i Bredsten, har han gerne hvert Aar talt i Barrit, og Folk glædede sig altid til at høre P. B. Ammentorp og være sammen med ham. —

Chr. Ammentorp efterfulgtes i Barris-Vrigsted Sognekald af Pastor C. J. Vestergaard, Søn af den kendte energiske Skolemand, afdøde Overlærer Vestergaard, Gentoft. Pastor Vestergaards Hustru er Lærerdatter fra Nordfyn af Slægten Kjøng. Begge er de altsaa udgaaede fra Lærerhjem og er jævne, hjertelige og elskværdige Mennesker. C. J. Vestergaard havde et sundt og frisinnet Syn paa Lærergerningen. Han havde selv været Lærer en kort Tid ved Holsted Efterskole. Ogsaa dette Præstehjem kom vi i god Forbindelse med, ikke mindst derved, at jeg fik Præstefolkenes yngste Søn, Svend, i Skole. Han var en sjælden flink og opvakt Dreng. —

Pastor Vestergaard begyndte sin Gerning uden for Kirken med et Besøg paa Barrit Alderdomshjem hos de gamle Mennesker der. Dette var i Grunden som en Strømpil, der viste, i hvad Retning denne Mands Ger-

ning blandt andet kom til at gaa. Han var ualmindelig flittig til at besøge gamle og syge.

Efter hans Bortrejse er der endnu mange, der mindes ham med Tak derfor.

Han var forøvrigt en virksom Natur, der ikke kunde være foruden Arbejde enten paa den ene eller den anden Vis. —

Pastor Vestergaard indførte visse Forandringer ved Gudstjenestens Ordning, som tiltalte mig. Konfirmationen udførte han saa stille og jævn uden al Opstyltethed. Altergangen blev fri og uden forudgaaende Indtegnning og blev afholdt, saa ofte der var nogle, som ønskede at gaa til Alters. Han indførte tillige Vekselsang som et Led i Gudstjenesten.

Efter at have virket ca. 12 Aar i Barrit-Vrigsted søgte han Præsteembedet i Ørsted ved Randers og fik det.

Ved Præstefamiliens Bortrejse holdt Beboerne i begge Sogne igen Afskedsfest for ogsaa at vise disse afholdte Præstefolk deres Paaskønnelse. Til Erindring modtog Pastor Vestergaard et Guldur, og hans Hustru Sølvtoj. Festen blev afholdt i Over Barrit Forsamlingshus og bar Præg af, at man gerne havde ønsket, at den afbrudte Gerning skulde have været fortsat gennem Aarene.

Lidt Deltagelse i Politik.

Da Forliget med Ministeriet Estrup blev sluttet i 1894, forekom det mig, at dette Forlig var en Ydmygelse for Venstre. Særligt fandt jeg det ydmygende for Partiet, ja næsten en Haan, at Estrup fremdeles blev

siddende som Konsejlspræsident efter Forliget. De, der sluttede dette, gjorde det vel nok i den bedste Mening og under den Forudsætning, at et Forlig med Estrup var den bedste Vej ud af Uføret. Jeg kan derfor ikke være med til at dømme dem haardt derfor; men paa den anden Side var mine politiske Følelser saaledes instillede i denne Tid, at jeg ikke kunde lade være med at slutte mig til J. C. Christensen og den Kritik, som han og hans Parti, Venstrereformpartiet, rejste mod Forliget. —

Da Bjerrekredsen dengang repræsenteredes af den moderate, Møllejer Jens Bertelsen, Vrigsted Vestermølle, og der baade af politiske og andre Grunde fremkom Ønsker om at finde en Mand af en anden Støbning til at repræsentere Kredsen, fik afdøde Højskoleforstander Maltesen, Vrigsted, og jeg den ret vanskelige Opgave at lede efter et Emne. Vore Tanker søgte da hen til en ung, i flere Henseender skolet Mand i Mjesing ved Skanderborg. Vi opsøgte ham i hans Hjem og talte indgaaende med ham om baade politiske og sociale Spørgsmaal. Manden var forhenværende Trafikminister Jens Jørgen Jensen-Onsted, nu boende i Torrild. —

Efter vor Hjemkomst og Forhandlinger med kendte Mænd i Kredsen blev han Venstrereformpartiets Kandidat ved Valget 1901, den 3. April. — Ved Vælgermøderne gik det ret livligt til. Blandt Modkandidaterne var ogsaa et meget oplivende Element, nemlig Gaardejer Mads Kjær, Bottrup. Han sagde engang, da Vælgerne var lidt slemme til at afbryde ham: »Overdøve mig kan I ikke; thi jeg har Lunger saa kraftige som »Aldrup Munkedal«. »Aldrup Munkedal« var som Hest en Berømthed dengang i Horsenseggen. —

Jensen-Onsted sejrede over begge sine Modkandidater baade Mads Kjær og Gaardejer R. P. Randlev, Taa-ning, blev atter valgt 1903, den 16. Juni, men faldt 1906, den 29. Maj, for Gaardejer Jørgen Jensen, Klejs. Jensen-Klejs var nu ialt i 16 Aar Kredsens kaarne Mand paa Tinge. Han naaede frem til de højeste Hæderspladser i den danske Rigsdag, idet han først blev Folketingets Formand nogle Aar og derefter nu Landstingets. —

Kun 1913 var han som Folketingsmand i Bjerrekredsen stærkt trængt af Socialdemokraten Skrædder J. Christensen, Barrit. — Christensen manglede blot godt og vel en halv Snes Stemmer (vist 14) i at være gaaet af med Sejren. —

Da Venstrereformpartiet senere frem i Tiden sprængtes, gik Jensen-Onsted med den radikale Fløj, der havde Zahle til Fører.

Jensen-Onsted blev endog Medlem af det radikale Vestres Hovedbestyrelse, senere Medlem af den vestindiske Kommission og belønnedes for sit Arbejde i denne med Fortjenstmedaljen i Guld, var ogsaa Medlem af Ministeriet Zahle 1909—1910. Han gled derefter ud af den mere aktive Politik. Dog var han atter 1918—20 Vinderupkredsens Folketingsmand. —

Da det radikale Parti dannedes paa et Grundlag, som jeg var imod, idet jeg fandt Splittelsen i Venstre baade uklogt og upaakrævet, maatte jeg afbryde min politiske Forbindelse med Jensen-Onsted. Dette hindrede dog ikke, at vi siden da har kunnet bevare det personlige Venskab, som har bestaaet mellem vore Hjem.

Vore Børn:

Anna Aabo Kristensen, født i Sinding Skole, den 15. Januar 1890. Lærte Fotografering hos Firmaet Hansen og Bryde, Horsens. Var i flere Aar i Forretninger, sidst som Bestyrerinde. Blev den 27. April 1923 viet i Barrit Kirke til Enkemand, Lokomotivfører Søren Rasmussen, Aarhus; Søn af Arbejdsmand Laurs Rasmussen og Hustru Maren Rasmussen, født Sørensen, Aarhus.

Astrid Aabo Kristensen, født i Sinding Skole, den 18. Februar 1891. Viet i Barrit Kirke den 20. Oktober 1911 til Ungkarl, Vognmand Helvig Sørensen, nu Købmand, Amaliegade 30, Horsens; Søn af Skrædder Laust Sørensen og Hustru Laura Sørensen, født Pedersen, af Hornsyld. Helvig Sørensen begyndte den første Vognmandsforretning i Horsens med Droskebiler. Ved Verdenskrigens Udbrud havde han 7 Biler; men Benzint mangelen under Krigen samt Vanskeligheder ved at fremskaffe Reservedele til Bilerne ruinerede den ret store Forretning.

Johanne Aabo Kristensen, født i Sinding Skole, den 11. November 1893. Var 1912—14 paa Musikkonservatorium i Dresden og uddannede sig i Klaverspil samtidigt med, at hun selv gav Undervisning i Musik for at tjene til sit Ophold. Hun kom hjem lige før Verdenkrigen udbrød og begyndte at give Undervisning i Klaverspil i Horsens med Bopæl paa Hjørnet af Søndergade og Graven. Viet i Barrit Kirke, den 27. April 1917, til Ungkarl, Prokurist og Bogholder Andreas Mortensen,

A/S Emil Møllers Telefonfabriker, Horsens. Søn af Skibskaptajn Mathias Nielsen Mortensen og Hustru Karen Jensine Mortensen, født Jepsen, Fanø.

Kristian Aabo Kristensen, født i Over Barrit Skole, den 27. December 1895. Uddannedes ved Handelen hos Grosserer Hans Christensen, Hospitalsgade, Horsens. Tog Handelsskoleeksamen 1915. Var ca. 9 Aar hos nævnte Firma, deraf 3 Aar som Firmaets Repræsentant. Nu Købmand paa Hjørnet af Allégade og Nørretorv, Horsens. Blev den 30. April 1922 viet i Barrit Kirke til Pige Ellen Abelone Petersen, Datter af Slagtermester Magnus Petersen og Hustru Rasmine Petersen, født Jensen, af Horsens.

Signe Aabo Kristensen, født i Over Barrit Skole, den 5. Februar 1898. Har næsten udelukkende været ved Husvæsen og er vor Alderdoms gode Hjælp og Støtte.

Alfred Aabo Kristensen, født i Over Barrit Skole, den 10. Oktober 1900. — 1926 blev han Cand. polyt. — 1927, den 3. Maj viedes han paa Københavns Raadhuse til Pige Agnes Ragnhild Hansen, Datter af Kontrollør ved Bryggeriet »Hafnia« H. P. Hansen og Hustru Mette Johanne Hansen, født Jørgensen, Borups Allé 122¹, København. 1927, den 10. Maj udvandrede de til Canada, hvor han straks efter Ankomsten til Montreal fik Arbejde der hos Firmaet Klarus og Wilson. 1928, den 30. Januar tiltraadte han Pladsen som beregnende Ingeniør ved The International Nickel Co. Ltd., Port Colborne, Ontario, Canada, hvor han nu er. — —

Fra 1898—1902 havde vi i Huset en ung Pige, Jenny Alma Jensen, Over Barrit. Da hendes Hjem paa denne Tid opløstes, og da vi holdt meget af Jenny, bad vi hende om for Fremtiden at betragte vort Hjem for ogsaa at være hendes. Dette Skridt har hverken vi eller vore Børn fortrudt. Vi har gensidigt delt meget godt med hverandre. Hun er nu Kommunalærerinde i Brande.

Afslutning.

Apostelen Paulus skriver til Menigheden i Thessalonika: »Vi beder Jer, Brødre, at I skønner paa dem, som arbejder iblandt Jer og er Jeres Vejledere i Herren, og som paaminder Jer. Agt dem højt i Kærlighed for deres Gernings Skyld«. Vi har set, at Befolkningen i Barrit-Vrigsted paaskønnede deres Præster. — Lærerne og deres Gerning har den ligeledes vist fuld Anerkendelse, naar der var Grund derfor, og der gaves Lejlighed dertil. —

Ogsaa jeg og min Familie er blevet vist megen Opmærksomhed og Paaskønnelse baade af ældre og unge gennem de 33 Aar, vi var i Barrit. —

Først gjorde Beboerne Fest for os 1913 ved vort Sølvbryllup, overrakte os en Adresse fra alle Skoledistriktets Beboere og gav os store Gaver. Dernæst gjorde de atter Fest for os i Forsamlingshuset den 22. Oktober 1920, da vi havde været i Barrit i 25 Aar. Gulduret, jeg modtog ved denne Lejlighed, er mig stedse en kær Erindring om denne Festedag. — Men sidst og ikke mindst vil vi mindes Afskedsfesten i Barrit Forsamlingshus den 30. Oktober 1928. Gaverne, 2 Lænestole og fra Skolebørnene et smukt Billede, vil stedse føre vore Tanker tilbage til

Fig. 15: *Forhenv. Trafikminister Jensen-Onsted.*

Barrit. Vi rejste derfra med mange gode og lyse Minder.

Til disse hører blandt andet, at der i Barrit egentlig ikke var nogen Standsforskel eller Fattigdom. Hvis en Familie enten ved Sygdom eller Uheld kom i Trang, var det let ved en Indsamling at skaffe fornøden, øjeblikkelig Hjælp. Befolkningen havde Sans for den smilende Natur, der omgav den. Den elskede sin smukke, skovkransede Barrit Strand. I Sommertiden, særlig Søndag Eftermiddag, naar Vejret var fint, fandt der ogsaa almindelig Folkevandring Sted til den solfyldte Strand, hvor man kunde se et muntert Folkeliv røre sig.

Den 12. April 1928 — 44 Aar efter min første Udnævnelse — skrev jeg min Ansøgning om Afsked. Den 28. Maj s. A. modtog jeg fra Skoledirektionen for Bjerre og Hatting Herreder følgende Skrive: »I Anledning af det med Direktionens Erklæring af 21. f. M. hertil indkomne Andragende, hvori Enelærer ved Over Barrit Skole Jens Peter Aabo Kristensen paa Grund af Alder anholder om Afsked med Pension, meddeler Ministeriet herved den ansøgte Afsked fra den 31. Oktober d. A. at regne, hvilket tjenstligt meddeles til Efterretning og videre Bekendtgørelse.« Hertil var føjet:

»Idet foranstaaende herved meddeles, skal Direktionen udtale sin Paaskønnelse af den Dygtighed, Troskab og Interesse, hvormed De i en lang Aarrække har røgtet Deres Gerning, samt ønske Lykke og Velsignelse i den tilstundende Hviletid.

P. D. V.

P. Freuchen.«

Den 27. Oktober tog jeg Afsked med Skolebørnene.

Vi pyntede Skolestuen med Blomster fra den smukke Skolehave. Børnene fik Chokolade. Vi sang et Par Sange, og jeg holdt min lille Afskedstale til dem ud fra de Ord, der siges om Jesus, da han som 12 Aars Barn havde været med sine Forældre til Paaskefest i Jerusalem og blev fundet af dem i Templet. Da hedder det jo om ham: »Han fulgte med dem hjem, og han var dem hørig og lydig, voksede i Visdom og Alder og Yndest hos Gud og Mennesker.« Hvad jeg ønskede for Børnene, nemlig, at deres Vækst i Fremtiden paa Livets Vej maatte forme sig med Jesus som Forbillede, falder godt sammen med Indholdet af 3 Smaavers, hvori det hedder:

»Hver Barnesjæl er en sejlene Drøm,
et Digt om den kommende Vaar,
et Frø, der vugges paa Tidens Strøm
af Bølger, der kommer og gaar.

Det er kun et sejlene Blomsterfrø,
der kan fæste sig hvorsomhelst,
saa lad det ikke paa Stengrund dø,
men spire i Muldjorden frelst.

Og naar det vugges paa Bølgernes Bryst
imellem de hviskende Siv,
saa drag det ind paa den faste Kyst,
hold Vagt over Børnenes Liv.«

Dette at sætte Vagt om Børnenes Liv har været mig en Hovedsag i min Gerning samtidigt med at udruste dem saa godt som muligt med Kundskaber, der kunde komme dem til Nytte i Livet. —

Naar man nu tænker tilbage paa den store Skare af

friske, glade Barneansigter, man har staaet over for med stort Ansvar i denne Gerning, trænger dette Spørgsmaal sig naturligt frem: Naaede Du saa, hvad Du vilde? Hertil maa jeg svare et ubetinget Nej. Paa den anden Side er det mit Haab, at en Del af mine gamle Elever vil mindes mig op gennem Aarene i Følelsen af, at jeg har været noget for dem. Andre vil desværre vel nok huske mig bedst for de Fejlgreb, jeg har begaaet, og den Brist paa Kærlighed og Overbærenhed, jeg saa ofte har maattet ligge under for.

Den 30. Oktober kom saa Afskedsfesten i Over Barrit Forsamlingshus. »Horsens Folkeblad« indeholdt den 3. November følgende Referat af Festen:

»Den 31. Oktober frattraadte Aaboe Kristensen som Lærer og Kirkesanger i Barrit. Egentlig sluttede han af i Skolen, efter at den almindelige Efteraarseksamen var afholdt, Fredag den 26. Oktober. Ved denne Lejlighed bragte Pastor Knuhtsen ham en varm Tak for godt Arbejde i Skolen, ligesom Præsten Søndag den 28. i Kirken bragte ham en Tak for Gerningen der. Tirsdag den 30. Oktober om Aftenen var Lærer Aaboe Kristensen sammen med sin Familie indbudt af Skoledistriktets Beboere til en Afskedsfest i Over Barrit Forsamlingshus. Salen var smukt pyntet, og Sogneraadsformand Steffen Nielsen indledede med en hjertelig Tale, hvori han tolkede Beboernes Taknemmelighed over for Lærer Aaboe Kristensen og Hustru og udtalte bl. a., at det havde været let at ordne denne festlige Sammenkomst, da alle uden Undtagelse saa at sige havde givet den sin Tilslutning. Han takkede for Arbejdet i Skolen og ud ad til blandt Sognets Beboere for folkelige og kristlige For-

maal, ligesom han bad Lærerparret modtage to Lænestole som et Udtryk for Beboernes Taknemmelighed. Ved en festlig Afslutning med Skolebørnene om Lørdagen overrakte disse ham et smukt Billede.

Pastor Knuhtsen talte dernæst med Varme og Inderlighed om det lange og trofaste Arbejde gennem 45 Aar, hvoraf 33 i Barrit.

Derefter havde flere af Aaboe Kristensens Arbejdssæller Ordet. Blandt andet talte Lærerne Jørgensen, Vrigsted, Nielsen, Barritskovby, og Sand, Gammelby.

Tillige talte Købmand Langager og Husmand J. Reinholdt, Barrit. De havde alle en Tak at bringe. Fra Barrit-Vrigsted Afholdsforening bragte Skomager Kvist en Tak. Der blev sunget mange alvorlige Sange, deriblandt en til Lejligheden forfattet smuk Sang.

Aaboe Kristensen havde gentagne Gange Ordet for at bringe sin og sin Hustrus inderlige Tak for den smukke Afskedsfest og Gaverne, ligesom han udtalte de bedste Ønsker for Gerningen, der skal øves af hans Efterfølger.

Købmand Aabo Kristensen, Horsens, bragte paa egne og Søskenes Vegne Beboerne en Tak for Festen, de havde beredt hans Forældre.«

Min Tale ved denne Lejlighed var tillige et kort Tilbageblik over mit Liv. Efter at min Yndlingssang: »Paa det jævne« var sunget, citerede jeg et af Biskop Monrads Strøtanker. Heri siger denne dybttrænkende, rigt begavede Mand: »Det er med Menneskenes Sjæle som med Himmelens Stjerner, nogle glimrer stærkt, andres Glans er kun ringe; men Guds Tanker er de alle til Hobe.«

Jeg regner mig kun til Smaafolk i aandelig Hen-

seende, derfor passer ogsaa de Ord saa godt ind i min Livsopfattelse: »Paa det jævne, paa det jævne, ikke i det himmelblaa, der har Livet sat dig Stævne, der skal du din Prøve staa.«

Eller et andet kendt Ord: »Ikke synes, men *være*«. Een Ting er jeg dog ganske overbevist om, nemlig, at mit Liv ikke har været en Række Tilfældigheder. Nej, jeg synes ganske bestemt, at jeg kan finde, selv om Vejene til Tider har været dunkle og mørke, en Guds Førelse i mine Livstilsikkelser, fra jeg var ganske ung og indtil denne Dag, da jeg nu slutter min egentlige Livsgerning, og at Gud har været mig god. Jeg slutter med at anføre endnu een af Biskop Monrads Strøtanker: »Spildt som Vand paa Jorden er maaske din Gerning i denne Verden; nu Dagen hælder, det er for sent at begynde en ny; men et kan du, du kan med stedse større Inderlighed bede dit Fadervor.«